

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

МОНОГРАФІЯ

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ

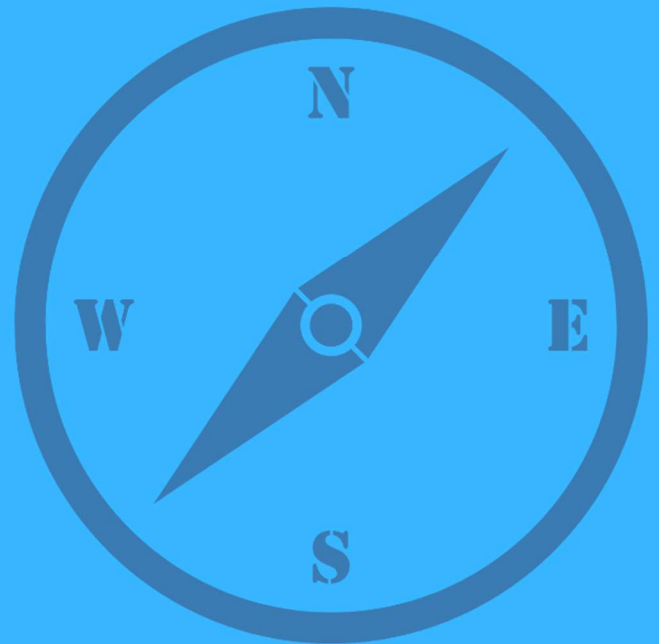
Інноваційні методики
викладання та навчання

Інклюзія та універсальний
дизайн освіти

Освіта дорослих і
професійна адаптація

Громадянська активність та
комунікація в освіті

Цифровізація освіти і
науки та відкритий доступ

2025

DOI DOI: 10.62034/978-619-92760-2-0
ISBN 978-619-92760-2-0
УДК 37.018.43: 004.9

Інноваційні підходи до викладання та навчання: монографія / [колектив авторів ; за ред. Яцишин А., Ковальчук О.]. – Видано “ASPECT-PRO” LTD (Пловдив, Болгарія), 2025. – 126 с. – ISBN 978-619-92760-2-0. – DOI: 10.62034/978-619-92760-2-0. – Присвячено 10-тій річниці польсько-українського проекту «Інноваційний університет та лідерство» та 5-тій річниці ВГО «Інноваційний університет».

Авторський колектив:

Акімов Михайло, Акімова Тетяна, Бурназова Віра, Гуренко Ольга, Лопатіна Ганна, Дуброва Наталя, Захарченко Юлія, Касян Сергій, Ковальчук Олена, Ляшенко Олександр, Махновський Сергій, Нестеренко Марина, Осова Ольга, Пілова Катерина, Покотило Костянтин, Попова Анастасія, Потапюк Ірина, Похиленко Ірина, Сімахова Анастасія, Стефінін Володимир, Цибуляк Наталя, Шинкаренко Наталія, Яснолоб Ілона, Яцишин Анна, Яцишин Теодозія.

Innovative approaches to teaching and learning

Рекомендовано до друку загальними Зборами ВГО «Інноваційний університет» від 2024 року

Рецензенти: **Вашук О.** – доктор юридичних наук, професор, Національний університет «Одеська юридична академія», голова ВГО «Інноваційний університет», Офіс підтримки вченого, Рада молодих учених при МОН України; **Жосан Г.** – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту, маркетингу та інформаційних технологій, Херсонський державний аграрно-економічний університет.

Редактори: **Яцишин А.** – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, Інститут цифровізації освіти НАПН України; **Ковальчук О.** – доктор педагогічних наук, професор, Національний університет харчових технологій, Університет Екс Марсель, президент асоціації «Українська наукова діаспора у Франції».

ISBN 978-619-92760-2-0

У монографії представлено сучасні методики та технології, спрямовані на підвищення ефективності освітнього процесу. Автори аналізують традиційні та новітні підходи до викладання, зокрема інтерактивні методи, використання цифрових та імерсивних технологій, змішаного навчання. Особлива увага приділяється ролі викладача в умовах цифрової трансформації освіти та необхідності розвитку критичного мислення, креативності й навичок співпраці у здобувачів освіти.

Монографія буде корисною для науковців, педагогів, аспірантів та студентів, які прагнуть впроваджувати інноваційні практики у навчальний процес.

© ВГО «Інноваційний університет», 2025

Place of publication: Plovdiv (Bulgaria).

ISBN Code: 978-619-92760 (Publisher's Identifier)

e-mail: publisher@aspect-pro.eu

Monograph design and layout
copyright © 2025 by «ASPECT-PRO»

LTD.

All Rights Reserved.

Open Access Content: All materials published in this monograph are licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Disclaimer: The Publisher cannot be held responsible for errors or any consequences arising from the use of information in this Book; the views and opinions expressed herein are of the authors and do not necessarily reflect those of the publisher.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I. МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ «ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ». Яцишин А., Акімова Т., Касян С., Ковальчук О., Махновський С., Стефінін В., Яцишин Т.	7
РОЗДІЛ II. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ. Похиленко І., Акімов М.	27
РОЗДІЛ III. ПОЄДНАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЦАРИНІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ І МЕДІАГРАМОТНОСТІ. Бульбенюк С.	36
РОЗДІЛ IV. РОЗБУДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. Гуренко О., Цибуляк Н., Лопатіна Г., Попова А., Нестеренко М.	42
РОЗДІЛ V. АНДРАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ФАХІВЦІВ З МАРКЕТИНГУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ. Касян С., Пілова К., Шинкаренко Н., Захарченко Ю.	55
РОЗДІЛ VI. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗАВІДУВАЧІВ КАФЕДР МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗВО: СТРАТЕГІЯ ТА УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА. Бурназова В., Ляшенко О.	61
РОЗДІЛ VII. ОСВІТА В ЧАСИ ВИКЛИКІВ: ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ ТА ТРАВМАЧУТЛИВІСТЬ У ВИКЛАДАННІ. Дуброва Н., Осова О.	66
РОЗДІЛ VIII. УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ЯК ПРИКЛАД СПОНТАННОГО ПОРЯДКУ. Покотило К.	75
РОЗДІЛ IX. ФІДБЕК ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ. Потапюк І., Яснолоб І.	80
РОЗДІЛ X. ІНСТРУМЕНТИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ ЗА НАПРЯМКАМИ ВИКОРИСТАННЯ: ПОРАДИ МОЛОДИМ ДОСЛІДНИКАМ. Сімахова А., Яцишин А.	91
ІНФОРМАЦІЯ ПРО МІКРОПРОЄКТИ	101
АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ.....	124

ПЕРЕДМОВА

Сучасні виклики, які постали перед освітою і наукою вимагають модернізацію та оновлення підходів до викладання та навчання. Цифрова трансформація освіти та розвиток відкритої науки змінюють традиційну освіту, акцентуючи увагу на гнучкості, інтерактивності та адаптивності освітнього процесу. І ці суспільні зміни є не лише випробуванням, а й можливістю для вдосконалення і професійного зростання науково-педагогічних і наукових працівників.

В умовах цифровізації освіти особливої значущості набуває підвищення кваліфікації викладачів, що забезпечує їхню готовність до використання цифрових технологій (імерсивні та хмароорієнтовані технології, штучний інтелект, інструменти відкритої науки та ін.) в освітньому процесі. Також, про важливість підвищення кваліфікації викладачів вказано й у державному документі «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800, зі змінами та доповненнями). А саме, у пункті 2 «педагогічні і науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати свою кваліфікацію», пункт 3 «метою підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників є їх професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти». Також, викладач має мотивувати здобувачів освіти до критичного мислення та самостійного пошуку інформації. Тому варто постійно вдосконалювати свої навички, щоб залишатися актуальними, професійними та надихати здобувачів освіти на великі звершення.

У цій монографії представлено теоретичні та практичні аспекти використання інноваційних підходів у викладанні та навчанні, що ґрунтуються на сучасних досягненнях науки й технологій та зарубіжному

досвіді. Автори монографії досліджують та описують головні тенденції у підготовці фахівців, наголошують на важливості цифровізації і гейміфікації освіти, розглядають інноваційні підходи до навчання і викладання, які сприяють формуванню ключових компетентностей у здобувачів освіти, необхідних для успішної професійної діяльності в новій технологічній ері.

Вагомою складовою сучасної освіти є гейміфікація освітнього процесу – застосування ігрових методів для підвищення мотивації та залучення до активного навчання, що покращує засвоєння матеріалу. Ігрові елементи додають заохочення до освітнього процесу, допомагаючи здобувачам освіти досягати своїх цілей із задоволенням. Впровадження імерсивних технологій (віртуальної та доповненої реальності) відкриває нові можливості для моделювання реальних процесів, для вивчення складних дисциплін, проведення лабораторних досліджень, що сприяє формування практичних навичок у безпечних умовах.

Окремо наголосимо на важливості травмочутливого підходу в сучасній освіті, особливо для України. Здобувачі освіти та викладачі постійно стикаються з викликами, пов'язаними із війною, вимушеним переселенням та іншими травматичними подіями. Викладачі мають бути чуйними до цих переживань, адже травмочутливий підхід є не лише проявом емпатії, наразі важливо створити безпечне середовище, де кожен може вчитися, розвиватися і відновлюватися.

У монографії значну увагу приділено впровадженню концепції відкритої науки, що сприяє демократизації знань, полегшує доступ до наукових досліджень та стимулює міжнародну співпрацю. Застосування відкритих освітніх ресурсів і платформ дозволяє не лише оптимізувати освітній процес, а й зробити його доступнішим та персоналізованим. Впровадження концепції відкритої науки сприяє доступності наукових досліджень та розвитку міждисциплінарних підходів до навчання.

Використання інструментів відкритої науки у підготовці здобувачів освіти сприяє формуванню нової генерації фахівців, які будуть працювати прозоро, етично та відкрито до співпраці й інновацій.

Монографія складається з 10 розділів, які розкривають та презентують інноваційні підходи до викладання та навчання, а також описано напрями застосування інструментів відкритої науки у підготовці фахівців.

Представлені у монографії матеріали сприятимуть підвищенню ефективності освітнього процесу та стануть корисними для викладачів, науковців, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться новітніми тенденціями в освіті.

Олена Ковальчук та Анна Яцишин

РОЗДІЛ І. МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ «ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ»

Яцишин Анна^{1,2}[0000-0001-8011-5956], **Акімова Тетяна**^{1,3}[0000-0002-4935-290X],
Касян Сергій^{1,4}[0000-0002-7103-4457], **Ковальчук Олена**^{1,5,6} [0000-0002-5818-2332],
Махновський Сергій^{1,7}[0000-0002-2086-1938], **Стефінін Володимир**^{1,8}[0000-0002-9115-0068],
Яцишин Теодозія^{1,9,10}[0000-0001-7723-2086]

¹ВГО «Інноваційний університет», Київ, Україна

²Інститут цифровізації освіти НАПН України, Київ, Україна

³Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Миколаїв, Україна

⁴Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро,
Україна

⁵Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

⁶Університет Екс Марсель, Франція

⁷Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків,
Україна

⁸Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна

⁹Центр інформаційно-аналітичного та технічного забезпечення
моніторингу об'єктів атомної енергетики НАН України, Київ, Україна

¹⁰Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
Івано-Франківськ, Україна

E-mail: anna13.00.10@gmail.com

АНОТАЦІЯ. У публікації описано значення Міжнародної літньої школи підвищення кваліфікації «Інноваційні підходи до викладання та навчання» для професійного розвитку викладачів та науковців. Особливу увагу приділено ключовим аспектам навчання, зокрема інноваційним підходам до викладання, іммерсивним технологіям, гейміфікації освітнього процесу та використанню інструментів відкритої науки. Розглянуто різні підходи до неформальної освіти дорослих. Проаналізовано наукові

публікації щодо різних аспектів підвищення кваліфікації викладачів. Автори публікації наголошують, що очні форми підвищення кваліфікації є ефективним засобом особистісного розвитку та вдосконалення професійних компетентностей викладачів. Участь у подібних заходах сприяє покращенню якості освітнього процесу, формуванню цифрової компетентності та адаптації освітніх програм до сучасних викликів. Важливу роль у розвитку неформальної освіти дорослих відіграє ВГО «Інноваційний університет», що створює доступне освітнє середовище для безперервного професійного розвитку викладачів. Діяльність організації спрямована на популяризацію інноваційних форм навчання, об'єднання освітянської спільноти та підтримку концепції навчання впродовж життя. У статті підкреслюється, що ініціативи з підвищення кваліфікації викладачів є ключовим чинником інноваційного розвитку освіти та науки, які сприяють інтеграції сучасних освітніх підходів у професійну діяльність.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: підвищення кваліфікації, освіта впродовж життя, інноваційні підходи до викладання, професійний розвиток, неформальна освіта, освіта впродовж життя.

I. Вступ

Цифрова трансформація суспільства спричинила зміни, що сформували нову реальність для освіти. Ці нові виклики стали не лише випробуванням, а й можливістю для зростання та підвищення якості освітнього процесу. І ключова роль у цьому процесі трансформації належить саме вчителям та викладачам закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців і постійно мають впроваджувати новації у підготовку здобувачів освіти.

Аналіз наукової літератури [12, 18] щодо цифровізації освіти та головних освітніх трендів показав, що цифровізація освіти пов'язана із сучасними тенденціями розвитку цифрового суспільства, а саме: розвиток штучного інтелекту; розвиток технології хмарних обчислень;

розроблення нових функцій доповненої реальності і віртуальної реальності; розвиток бездротового доступу користувачів до електронних даних; формування Інтернету речей; розвиток робототехніки, 3D-принтерів і 3D-сканерів; подальший розвиток мобільно орієнтованих технологій і засобів; упровадження технологій блокчейн, запровадження криптовалют; широке використання чат-ботів та віртуальних помічників; створення електронних освітніх ресурсів; протидія кіберзлочинності та ін.

Глобалізація та цифрова революція, вимагають переосмислення ролі освіти у суспільстві, що зазнає глибоких трансформаційних змін. У цьому сенсі надзвичайно міцно переплітаються проблеми «формування» відкритого суспільства і проблеми «готовності» особистості існувати у цьому відкритому суспільстві [17].

У публікації [28] описано структуру ІКТ-компетентності вчителя/викладача, відповідно до рекомендацій ЮНЕСКО, що складається із таких модулів: розуміння ролі ІКТ в освіті, навчальна програма й оцінювання, організація й управління навчальним процесом, технічні і програмні засоби ІКТ, педагогічні практики, професійний розвиток. До основних проблем педагогічної освіти відноситься дисбаланс між: запитом суспільства на висококваліфікованих педагогів; перспективами розвитку суспільства; глобальними технологічними змінами; системою педагогічної освіти; готовністю педагогів до освітніх реформ в Україні.

Подібна до попередньої думки висловлена і у роботі [22], що «... ефективність застосування інноваційних технологій навчання значною мірою залежить від рівня відповідної готовності викладачів, що вимагає організації їхньої цілеспрямованої і систематичної підготовки в означеному напрямі. Готовність викладача до застосування інноваційних технологій навчання визначено як динамічне інтегроване особистісне утворення, що включає професійні мотиви, цілі, спеціальні (інноваційні) знання й уміння, професійно-особистісні якості викладача, що

забезпечують ефективне впровадження вказаних технологій у процес навчання здобувачів вищої освіти». Важливим є переосмислення філософських засад підготовки викладачів до використання інноваційних технологій навчання, відповідно до вимог цифрового суспільства, а також урахування положень: компетентісного, акмеологічного, андрагогічного, системного, інноваційного, особистісно-діяльнісного та інших підходів [22].

Підтримуємо думку висловлену у [17] про те, що проблема забезпечення вільного доступу до освіти впродовж життя набуває наразі пріоритетного значення, а її розв'язання стає можливим лише за умови докорінної зміни ставлення до неї. Державні та соціальні структури мають підтримувати прагнення людей навчатися, створюючи можливість здобувати знання впродовж життя. Необхідна кооперація різних Міністерств, закладів вищої освіти, закладів післядипломної освіти, також, мають бути залучені громадські організації, спілки, роботодавці, адже їх взаємодія може створити нові умови для освіти фахівців протягом усього життя.

Автори публікації, як представники Всеукраїнської громадської організації «Інноваційний університет» (ВГО «Інноваційний університет») наголошують на тому, що основа якісної освіти – це безперервний процес підвищення кваліфікації викладачів. Розвиток цифрових технологій, нові підходи та знання з'являються щоденно і саме викладачі є орієнтирами та наставниками для здобувачів освіти. Щоб бути сучасним викладачем, якого «слухаю» студенти потрібно постійно вдосконалювати свої компетентності в різних напрямках. Отже, ВГО «Інноваційний університет» [26] має значний досвід щодо неформальної освіти дорослих, підвищення кваліфікації викладачів, наукових співробітників, проведення соціологічних та наукових досліджень, виконання різних проєктів, впровадження концепції відкритої науки та ін. Про це свідчать організовані та проведені численні наукові і навчальні масові заходи (семінари, конференції, навчальні онлайн курси, школи підвищення

кваліфікації та ін.). Зокрема вже було проведено чотири зимові та чотири літні школи підвищення кваліфікації для викладачів, наукових працівників та представників громадських організацій, учасники яких отримали відповідні сертифікати про підвищення кваліфікації (8 кредитів ЕКТС). Що відповідає вимогам та умовам окресленим у «Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (Затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800, зі змінами та доповненнями).

Аналіз досліджень та публікацій. Досліджуючи особливості освіти дорослих і зокрема проблеми підвищення кваліфікації викладачів, було розглянуто наукові публікації згруповано їх за такими напрямками:

1) проблеми неформальної освіти дорослих розглянуто у публікаціях [8, 9, 11, 17 та ін.];

2) особливості підвищення кваліфікації викладачів університетів досліджено у працях [10, 13, 14, 19, 21, 22 та ін.];

3) впровадження цифрових технологій та інструментів відкритої науки в освітній процес та підвищення кваліфікації викладачів описано у публікаціях [1, 2, 4, 6, 15, 16, 18, 20, 25, 27, 28].

У монографії [17] окреслено передумови розвитку освіти дорослих: зміни у всіх сферах життя, конкуренція освітніх систем, дисбаланс ринку праці, старіння населення, посилення міграційних процесів. Визначено світові тенденції освіти дорослих, до яких віднесено: безперервність освіти дорослих, знання як ключова цінність, трансформація змісту освіти, перехід від професійної підготовки до всебічного розвитку особистості, активізація неформальної освіти. «Безперервна освіта як загальнонаукова категорія може бути презентована як освіта упродовж життя – від народження і до смерті; як відкрита освіта, що створює умови для особистісно-професійного розвитку людини, груп людей і суспільства загалом; як позаосвітня сфера, у межах якої відбувається випереджувальна підготовка / адаптація в усіх напрямках діяльності» [17].

У статті [8] вказано, що освіта дорослих є важливим ресурсом розвитку громадянського суспільства в Україні. Вона сприяє подоланню соціальних, політичних, економічних криз, формуванню демократичних цінностей і забезпеченню рівності. Громадянська освіта допомагає усвідомити механізми функціонування суспільства. Освіта дорослих є соціальною підсистемою, що включає освітні заклади, учасників освітнього процесу та освітнє середовище. Ціложиттєве навчання – ключовий показник ефективності суспільства.

Психолого-педагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників розкрито у публікації [21]. Вказано, що цифрове суспільство потребує творчих фахівців, здатних вирішувати складні проблеми. Для науково-педагогічних працівників важливим є розвиток мислення, емоцій і вольових якостей, що сприяє їхньому професійному та особистісному зростанню. Деградація особистості внаслідок війни росії проти України є серйозною проблемою. Мислення впливає на професійну діяльність, почуття допомагають оцінювати дійсність і регулювати емоційний стан, а воля забезпечує наполегливість і самоконтроль. Запропоновано рекомендації для підвищення стресостійкості та ефективності викладачів.

Теоретико-методологічні аспекти корпоративної освіти і навчання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти досліджено у публікації [10]. Окреслено підходи до корпоративної освіти і навчання науково-педагогічних працівників загальнометодологічні (андрагогічний, компетентнісний, системний, особистісно зорієнтований, синергетичний) та специфічні (технологічний, соціокультурний, економічний) [10]. Про особливості організації самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти засобами відкритої науки описано у статті [27].

Мета публікації: описати та презентувати досвід ВГО «Інноваційний університет» в організації неформальної освіти дорослих, зокрема під

час проведення Міжнародної літньої школи «Інноваційні підходи до викладання та навчання».

II. Основна частина

Для нашого дослідження важливим є аналіз сучасних трендів неформальної освіти дорослих і специфіки підвищення кваліфікації викладачів в умовах відкритої науки. У публікації [9] вказано, що досвід різних країн щодо неформальної освіти дорослих засвідчує наявність широкого спектру освітніх послуг для дорослих і їх важливість для особистісного та професійного розвитку. Також, освіту дорослих розглядають, як один із шляхів досягнення соціально-економічного добробуту, інструментом для просування ідей цифрового суспільства. У [17] вказано, що «сьогодні освіченою є людина, яка не стільки володіє сукупністю знань і сформованим світоглядом, скільки підготовлена до динамічних реалій життя, спроможна орієнтуватися у складних проблемах сучасної культури, осмислити своє місце у соціумі».

Наразі забезпечення відкритості неформальної освіти дорослих відбувається через упровадження інноваційних технологій, а саме: віртуальні навчальні середовища, електронні засоби навчального призначення, електронні освітні ресурси, цифрові технології та ін. [11].

Автори публікації підтримують думку висловлену у [22], про те, що актуальність проблеми підготовки викладачів закладів вищої освіти до застосування інноваційних технологій навчання зумовлена сучасними викликами і впровадженням відкритої науки. Інноваційні технології навчання є системним феноменом, що внаслідок упорядкованого їх здійснення педагогом за оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників педагогічного процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію прогнозованого результату [22].

Цифровізація вищої освіти вимагає узгодженості організаційних та дидактичних процесів, розвитку цифрової інфраструктури та підвищення цифрової компетентності викладачів. Важливу роль відіграє професійна

майстерність педагогів, їхня здатність ефективно використовувати цифрові технології. Професійна майстерність безпосередньо пов'язана й реалізується у професійної діяльності викладача. Основні напрями цифрової стратегії включають: стимулювання пізнавальної активності студентів, організацію ефективної комунікації та зворотного зв'язку через сучасні цифрові платформи та інструменти [14].

У публікації [19] детально досліджено фактори, що підвищують ризики професійного вигорання у викладачів, а саме: «емоційна затратність» і «стресовість праці», недостатня психолого-педагогічна компетентність щодо засобів збереження та відновлення власного здоров'я, психоемоційне стомлення, комунікативні перевантаження та ін.

Автори публікації мають багаторічний досвід організації і проведення різних масових наукових заходів і з власного досвіду стверджуємо, що в стрімких умовах цифровізації освіти і впровадження концепції відкритої науки підвищення кваліфікації є невід'ємною складовою професійного зростання, що сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу і наукової діяльності та забезпеченню конкурентоспроможності викладачів. Водночас вважаємо, що однією з найбільш ефективних форм підвищення кваліфікації є саме очні заходи – конференції, семінари, круглі столи, майстер-класи, тренінги, «школи підвищення кваліфікації» та ін. Враховуючи військовий стан на території України, проведення очних заходів довелося значно скоротити, через безпекові аспекти, проте ВГО «Інноваційний університет» намагається тримати баланс між кількістю очних і онлайн заходів протягом року, і певні наукові заходи проводити у змішаному форматі.

Розглянемо переваги очних форм підвищення кваліфікації:

- по-перше очні наукові масові заходи є одним із найефективніших способів підвищення кваліфікації викладачів, вони спрямовані на представлення новітніх освітніх тенденції та технології, обговорення

актуальних проблем та викликів у сфері освіти та науки, отримання зворотного зв'язку та обміну досвідом із колегами;

- по-друге – очні наукові масові заходи є важливим елементом для колективного вирішення проблем та розробки спільних підходів до освітнього процесу, на демонстрацію та відпрацювання нових технологій та методів навчання. Вони сприяють: залученню різних експертних думок, формування професійної спільноти викладачів, практичному засвоєнню інноваційних методик навчання, підвищенню мотивації до викладацької діяльності та ін.

Далі систематизовано та описано досвід ВГО «Інноваційний університет» щодо організації і проведення підвищення кваліфікації на прикладі проведеної Міжнародної літньої школи «Інноваційні підходи до викладання та навчання». Реалізація даної літньої школи відбувалася у період червень-жовтень 2024 р. і передбачала III етапи:

I етап: офлайн (27-30.06.2024 (село Світязь, Волинська область, табір «Гарт» Волинського національного університету імені Лесі Українки) - виступи спікерів з інтерактивом, тренінги, індивідуальні та групові заняття, спілкування у форматі «євро-кафе», проєктне завдання;

II етап: індивідуально - виконання проєктного завдання;

III етап: дистанційно - звітна зустріч про виконані мікропроєкти в онлайн форматі.

До участі були запрошені представники закладів вищої освіти, наукових установ, професійних та громадських об'єднань, установ неформальної освіти, які зацікавлені запропонованою тематикою. Загальний обсяг Програми 240 годин (8 кредитів ЕКТС), з них: аудиторних занять – 33 години, самостійної роботи – 207, підготовка та виконання мікропроєктів – 80 годин, опитування – 2.

Метою Програми підвищення кваліфікації було: ознайомлення учасників з новітніми методами та інструментами в освіті, розвиток навичок впровадження інновацій в освітній процес та створення

інтерактивного, цифрового, гнучкого та орієнтованого на потреби здобувачів освіти освітньо-наукового середовища. Поглиблення знання про інноваційні підходи до викладання та навчання через інтеграцію інструментів відкритої науки.

Автори даної публікації виступили організаторами та спікерами Програми. Також, до її реалізації були залучені провідні фахівці з різних ЗВО та наукових установ України, Франції та Словенії, а саме: Університет Екс Марсель (Франція), University of Ljubljana (Словенія), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Бердянський державний педагогічний університет, Національний авіаційний університет, Національний університет харчових технологій, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Інститут цифровізації освіти НАПН України, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Волинський національний університет імені Лесі Українки, асоціація «Українська наукова діаспора у Франції». На рис. 1 представлено фрагмент Програми Міжнародної літньої школи «Інноваційні підходи до викладання та навчання» [24].

**ІННОВАЦІЙНІ
ПІДХОДИ ДО
ВИКЛАДАННЯ
ТА НАВЧАННЯ**

Міжнародна літня школа
підвищення кваліфікації

Київ-2024

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
підвищення кваліфікації за програмою
«Міжнародна літня школа «Інноваційні підходи до викладання та навчання»,
за кваліфікаційною категорією «науково-педагогічний працівник/науковий
співробітник, аспірант, докторант»

№ тем и	Модуль/тема	Загальна обсяг	Аудиторні у тому числі			Самостійна робота
			Всього	лекції	практики	
	Вступне ознайомлення учасників програми	2	-	-	-	2
	Змістовий модуль 1. «Інтерактивні технології в освіті: відкриття нових горизонтів»	12	2	1	1	10
1	«Застосування інтерактивних технологій в освіті»	12	2	1	1	10
	Змістовий модуль 2. Гейміфікація в освіті.	51	12	1	11	39
2	«Гейміфікація технологій розвитку критичного мислення»	12	2	1	1	10
3	«Інтерактивна гра на згуртування команди»	11	4	-	4	7
4	Тренінг «Інноваційний викладач»	12	2	-	2	10
5	«Спортивні змагання. Квест»	16	4	-	4	12
	Змістовий модуль 3. Інновації у викладанні.	68	12	6	6	56
6	«Клієнтрестор освітньої програми: користувацька реальність за допомогою умових технологій»	20	4	2	2	16
7	«Трамплінальний підхід до викладання: Що? Навіщо? Як?»	20	4	2	2	16
8	«Американський досвід викладання економічних дисциплін на прикладі MIT / Massachusetts Institute of Technology, USA»	14	2	1	1	12
9	«Викладання у формі дебатів»	14	2	1	1	12
	Спеціальна «Інструменти відкритої науки в підготовці фахівців»	20	4	2	2	16
10	«Інструменти відкритої науки в підготовці фахівців»	20	4	1	1	16
	Фінальне ознайомлення учасників	-	-	-	-	-
	Підготовка та виконання мікропроектів	80	-	-	-	80
	Круглий стіл з учасниками програми / публічний захист мікропроектів	6	3	-	-	3
	Загальна кількість	240	32	10	20	207
	Усього за навчальним планом	240 годин (8 кредитів ECTS)				

Рис. 1. Фрагмент Програми Міжнародної літньої школи «Інноваційні підходи до викладання та навчання»

Для реалізації Програми було підготовлено відповідні документи та матеріали, тематика занять охоплювала таку проблематику: «Застосування імерсивних технологій в освіті» (Анна Яцишин); «Гейміфіковані технології розвитку критичного мислення» (Світлана Бульбенюк); Тренінг «Інноваційний викладач» (Анна Яцишин, Сергій Махновський, Сергій Касян); «Американський досвід викладання економічних дисциплін на прикладі MIT/Massachusetts Institute of Technology, USA» (Євгенія Поліщук); «Кіберпростір освітньої програми: користувацька реалізація за допомогою хмарних технологій» (Сергій Федонюк); «Травмочутливий підхід до викладання: Що? Навіщо? Як?» (Ольга Гуренко, Наталя Цибуляк, Анастасія Попова, Ганна Лопатіна); «Викладання у формі дебатів» (Паскаль Шампен (Pascal Champain), Олена КОВАЛЬЧУК); спеціальна тема: Інструменти відкритої науки в підготовці фахівця (Себастьян Дахле, Анастасія Сімахова, Сергій Касян); «Інтерактивні ігри на згуртування команд» та «Спортивні змагання. Квест» (Анна Яцишин, Сергій Махновський). На рис. 2 представлено постери до Програми.

Програма складалася з 3 модулів (інноваційні підходи до викладання; імерсивні технології в освіті: відкриття нових горизонтів; гейміфікація в освіті та спеціальної теми «Інструменти відкритої науки у підготовці фахівців»), кожен із яких був спрямований на досягнення певних програмних результатів навчання, а саме:

ПРН 1: Знати та застосовувати інноваційні педагогічні методи для покращення якості освітнього процесу.

ПРН 2. Розуміти особливостей педагогічно виваженого застосування хмарних та імерсивних технологій у підготовці фахівців.

ПРН 3: Застосовувати принципи гейміфікації для підвищення мотивації та залучення здобувачів освіти до освітнього процесу.

МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
МАНІПУЛЯТОРІВ ПОДРОЗУМІВ СЯ ПІДПИСАНИМ ТА НАПРАВЛЕНИМ

Інструменти відкритої науки в підготовці фахівців

DIETMAR JAKOB / SEBASTIAN RAJE - DR. SCIENTIFIC ASSOCIATE AND ASSISTANT PROFESSOR AT THE DEPARTMENT OF VISION SCIENCE AND OPTOMEDIC, BIOMEDICAL FACULTY, UNIVERSITY OF LUDWIG, FRIEDRICH OF THE EUROPEAN COUNCIL OF DOCTORAL CANDIDATES AND JUNIOR RESEARCHERS (BIOLOGY), THE CHAIR OF THE WORKING GROUP FOR EARLY- AND MID-CAREER RESEARCHERS AT THE COLLEGE FOR ADVANCED RESEARCH (SEBASTIAN) (CARA), S-RESEARCHER OF THE PLANA OPEN INHA, A START-UP COMPANY, GERMANY CARA INSTITUTIONAL COORDINATOR AT UNIVERSITY OF LUDWIG, GIESSEN

ANACTACIS CINAIDBA - DEKTOP EKONOMI-HKX KAYE, PROECCOR KAREJPH
EUSHIC44018WZ TA UPHOS03 EKONOMIK HALI04A0b0TO ASIALI0H0T
TH000CAT0E7, K0P0AF 0ACT00H0K T0000 PA00 H0I00PH 040002 PH
W0I0CT0PCT00 G0C0T0 I 04000 Z000I0H

[illegible]

ВГО "ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"

МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
"ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАННЯ ТА НАВЧАННЯ"

Викладання у формі дебатів

ПАСКАЛЬ ШАМПЕН – ДОЦЕНТ, ВИКЛАДАЧ З
ПИТАНЬ ОСВІТИ ТА НАВЧАННЯ ЛАБОРАТОРІЯ
ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА НАВЧАННЯ (ЕНА,
EA4507) СУ ПАРИЗЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СЕРЖІ
/ INSPE ВЕРСАЛЬСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

ОЛЕНА КОВАЛЬЧУК – ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР, НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРКОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, УНІВЕРСИТЕТ ІЕС МАРСЕЛЬ, ПРЕЗИДЕНТ АСОЦІАЦІЇ «УКРАЇНЬСЬКА НАУКОВА ДІАСПОРА У ФРАНЦІЇ»

— ВГО "ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"

МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
"ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ"

«Гейміфіковані
технології розвитку
критичного мислення

СВІТЛАНА БУЛБЕНЮК – КАНДИДАТ
ПОЛІТИЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ, ПРОФЕСОР
КАФЕДРИ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА, ЧЛЕН ВГО
“ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”

- ВГО "ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"

Американський досвід
викладання економічних
дисциплін на прикладі MIT
/ Massachusetts Institute
of Technology, USA

ЕВГЕНІЯ ПОЛІЩУК – ДОКТОР ЕКОНОМІЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОР КАФЕДРИ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ І
КОНТРОЛІНГУ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАДИМА
ГЕТЬМАНА, ВИПУСКНИК ПРОГРАМИ АКАДЕМІЧНИХ
ОБМІНІВ ІМЕНІ ФУЛБРАЙТА (2023–2024),
СПІВЗАСНОВНИЦЯ ІНІЦІАТИВИ "УКРАЇНСЬКА
НАУКОВА ДІАСПОРА

— ВГО "ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"

МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
"ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКПАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ"

Кіберпростір освітньої програми: користувацька реалізація за допомогою хмарних технологій

СЕРГІЙ ФЕДОНІК – КАНДИДАТ ГЕОГРАФІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ КАФЕДРИ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ, КЕРІВНИК ЦЕНТРУ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ВОЛИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

- ВГО "ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"

МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
"ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ"

Застосування імерсивних технологій в освіті

АННА ЯЦИШИН – ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК,
СТАРИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК, ЗАВДІДУВАЧ
СЕКТОРУ МОНИТОРИНГУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА "УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА
ІНФОРМАЦІЇ", ІНСТИТУТ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ
НАПН УКРАЇНИ, ЧЛЕН ВГО "ІННОВАЦІЙНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ"

— ВГО "ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"

МІЖНАРОДНА ЛІТНЯ ШКОЛА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
"ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ"

«Травмочутливий підхід до викладання: Що? Навіщо? Як?

ОЛЬГА ГУРЕНКО – ДОКТОР ПЕД. НАУК,
ПРОФЕСОР КАФЕДРИ СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ,
ПЕРШИЙ ПРОРЕКТОР БЕРДІАНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

НАТАЛЯ ЦИБУЛЯК – КАНДИДАТ
ПСИХ. НАУК, ДОЦЕНТ КАФЕДРИ
ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА
ПОГОПЕДІЇ БЕРДЯНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

АНАСТАСІЯ ПОПОВА – КАНДИДАТ ПЕД
НАУК, ДОЦЕНТ КАФЕДРИ СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
БЕЛГІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

ГАННА ЛОПАТИНА – КАНДИДАТ ПЕД.
НАУК, ДОЦЕНТ КАФЕДРИ ПРИКЛАДНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ ТА ЛОГОПЕДІЇ
БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ВГО "ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"

Рис. 2. Постери до Програми

ПРН 4: Проектувати інноваційне освітньо-наукове середовище з використанням хмарних та імерсивних технологій.

ПРН 5. Здатність працювати в міжнародному академічному середовищі, презентувати та обговорювати результати професійної діяльності на міжнародних платформах, що передбачає імплементацію кращих світових практик у викладання.

ПРН 6. Знати і влучно застосовувати цифрові технології, зокрема імерсивні для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності.

ПРН 7. Проектувати освітньо-професійні та освітньо-наукові програми з інтеграцією ігрових, хмарних та імерсивних технологій.

ПРН 8. Адаптувати різні методики навчання (зокрема. травмочутливий підхід) відповідно до індивідуальних потреб здобувачів освіти.

ПРН 9. Володіти знаннями про інструменти відкритої науки та використовувати їх у підготовці здобувачів освіти та для власної наукової діяльності.

Програма Міжнародної літньої школи «Інноваційні підходи до викладання та навчання» була побудована таким чином, щоб послідовно розвивати різні компетентності (цифрову, педагогічну, компетентність з відкритої науки та ін.) учасників. У результаті реалізації Програми, учасники вдосконалили/набули такі компетентності:

1) загальні (здатність доцільно використовувати отримані знання у фаховій діяльності; здатність до ефективної комунікації; здатність працювати в команді та автономно; здатність використовувати цифрові технології; здатність до креативного мислення та інноваційності у підходах до викладання; адаптивність та гнучкість у зміні педагогічних стратегій; здатність до постійного вдосконалення цифрових навичок; креативність у розробці інтерактивних освітніх середовищ; навички ефективної та конструктивної комунікації («фідбек», та ін.) та залучення студентів до навчання; здатність до розробки інтерактивних і мотивуючих навчальних стратегій; здатність до пошуку, аналізу та використання інструментів відкритої науки та відкритих освітніх ресурсів);

2) фахові (знання, розуміння і системне сприйняття предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність формувати у здобувачів освіти цифрову та інші компетентності; знання основних принципів гейміфікації та їх застосування в освітньому процесі; здатність застосовувати ігрові елементи для підвищення мотивації здобувачів освіти та активного навчання; здатність до організації освітньо-наукового процесу із використанням імерсивних технологій; здатність інтегрувати імерсивні технології (AR, VR, MR) в освітній процес; здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики навчання; навички критичного оцінювання педагогічних технологій та їх ефективність; навички ефективної, конструктивної комунікації зі здобувачами освіти та колегами; здатність використовувати інструменти відкритої науки для підготовки фахівців та проведення наукових досліджень; навички використання інструментів відкритої науки для публікації та поширення наукових результатів.

Одним з важливим елементом реалізації Програми став її інформаційний супровід, розміщення дописів із фотоматеріалами на сторінці ВГО «Інноваційний університет» у Facebook. Дієвим каналом комунікації учасників Програми став Телеграм-канал у якому було розміщено: план проведення та розклад роботи, презентації від спікерів, виконані завдання від учасників, вимоги до оформлення мікропроєктів, візитівки від учасників і спікерів, фото та відбувалася комунікація між учасниками і організаторами.

На рис. 3 представлено світлини з реалізації I етапу Програми, день перший очної частини підвищення кваліфікації.

Рис. 3. Світлини з першого дня очної частини підвищення кваліфікації

Вважаємо, що реалізована Програма Міжнародної літньої школи «Інноваційні підходи до навчання та викладання» мала значний вплив на професійний розвиток її учасників. Окреслимо ключові аспекти впливу:

- по-перше – це ознайомлення з інноваційними підходами (учасники отримали детальну інформацію про сучасні тенденції в освіті, такі як імерсивні технології, інтерактивні методи навчання, персоналізоване навчання, травмочутливий підхід, метод «фідбеку», гейміфікація освітнього процесу, викладання у формі дебатів та ін.);
- по-друге – це розширення професійних компетентностей (учасники розширили свій набір інструментів та методів для ефективного викладання);
- по-третє – це формування нових контактів (учасники мали можливість познайомитися з колегами з різних ЗВО, обмінятися досвідом та налагодити співпрацю);

- по-четверте – це стимулювання до подальшого розвитку та освіти впродовж життя (відбувалася мотивація учасників до постійного професійного розвитку та впровадження нових методів і підходів у свою роботу).

Також, автори публікації переконані, що проведена літня школа має і практичну цінність: 1) відбулося впровадження інновацій у навчальний процес (учасники отримали практичні навички, які дозволять їм впроваджувати інноваційні методи викладання і навчання у своїх курсах та програмах); 2) передбачається покращення якості навчання (завдяки новим знанням та навичкам, учасники зможуть зробити навчальний процес більш цікавим, інтерактивним, геймифікованим та орієнтованим на потреби студентів); 3) підвищення задоволеності студентів (нові методи навчання зроблять заняття більш інтерактивними та цікавими, що позитивно вплине на мотивацію студентів та їхню задоволеність освітнім процесом. На рис. 4 представлено світлини з третього і четвертого дня реалізації I етапу Програми.

III. Висновки

Вважаємо, що проведення Міжнародної літньої школи підвищення кваліфікації «Інноваційні підходи до викладання та навчання» стало важливим етапом у розвитку професійної майстерності викладачів та науковців. Під час літньої школи особливу увагу було приділено таким ключовим аспектам: інноваційні підходи до викладання; імерсивні технології в освіті: відкриття нових горизонтів; геймифікація в освіті; інструменти відкритої науки в підготовці фахівців.

Рис. 4. Світлини з третього і четвертого дня реалізації очної частини підвищення кваліфікації

Переконані, що саме очні форми підвищення кваліфікації викладачів та наукових працівників є ефективним засобом особистісного розвитку та професійного вдосконалення. Участь у літній школі дозволила учасникам стати більш компетентними та підвищити якість освітнього процесу. Подібні заходи сприяють розвитку різних компетентностей, зокрема цифрової та адаптації освітньо-професійних/освітньо-наукових програм до сучасних викликів.

Наголошуємо, що важливу роль у розвитку неформальної освіти дорослих відіграє ВГО «Інноваційний університет», сприяє створенню доступного освітнього середовища для безперервного професійного розвитку викладачів та наукових працівників. Також, діяльність організації спрямована на об'єднання освітянської спільноти, популяризацію інноваційних форм навчання та підтримку концепції навчання впродовж життя. Отже, ініціативи з підвищення кваліфікації

викладачів та наукових працівників є важливими аспектом, що забезпечує інноваційний розвиток освіти та науки.

IV. Список використаних джерел

1. Budroni P., Claude-Burgelman J., Schouppe M. Architectures of Knowledge: The European Open Science Cloud. ABI Technik, 2019. 39, 130-141.
2. Dahle S., Berezko O. Recommendations for the Open Science and Research Assessment reforms in Ukraine (1.1.5). Zenodo. 2024. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11203590>.
3. EOSC Portal – A gateway to information and resources in EOSC. URL: <https://eosc-portal.eu/>.
4. Heck T., Peters I., Mazarakis A., Scherpc A., Blümel I. Open Science Practices in Higher Education : Discussion of Survey Results from Research and Teaching Staff in Germany. Education for Information. 2020. No. 36. P. 301-323. DOI: 10.3233/EFI-190272.
5. UNESCO Recommendation on Open Science. URL: <https://www.unesco.org/en/open-science/about?hub=686>.
6. Vicente-Saez, Ruben, Martinez-Fuentes, Clara (2018). Open Science now: A systematic literature review for an integrated definition. // Journal of Business Research. 88: 428-436. doi:10.1016/j.jbusres.2017.12.043.
7. What is Open Science? (2023). URL: <https://www.fosteropenscience.eu/content/what-open-science-introduction>.
8. Аніщенко О. (2023). Освіта дорослих і розвиток громадянського суспільства в Україні. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 24(2), 25-35. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.25-35](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.25-35)
9. Аніщенко О.В., Лук'янова Л.Б., Прийма С.М. (2017) Неформальна освіта дорослих – освітній тренд ХХІ століття. Рідна школа. №11-12. С. 3-7.
10. Баніт О. (2023). Корпоративна освіта і навчання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: теоретико-методологічний аспект. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 24(2), 36-46. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.36-46](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.36-46).
11. Башкір О. (2024). Інноваційні технології організації формальної і неформальної освіти дорослих. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 25(1), 9-18. [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.9-18](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.9-18).
12. Використання засобів і сервісів штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних кадрів : препринт / За ред. М. П. Шишкіної. Київ : ІЦО НАПН України, 2024. 96 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744000>.

13. Кириченко М.О., Отич О.М., Олійник В.В. Проблеми і перспективи розвитку післядипломної освіти в інформаційному суспільстві. Інформаційні технології і засоби навчання. №3(65). 2018. С. 25-36. URL: <https://journal.iitta.gov.ua>.
14. Кін О. (2024). Професійна майстерність викладача вищої школи в умовах діджиталізації освітнього процесу. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 25(1), 107-115. [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.107-115](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.107-115).
15. Коваленко В.В., Матусевич В.В., Соколовська Н.Б., Яцишин А.В. (2024) Особливості розвитку компетентності з відкритої науки в аспірантів і вчених у цифровому суспільстві. Освіта та розвиток обдарованої особистості, 2 (93). С. 32-39.
16. Коваленко В.В., Яцишин А.В. (2024) Вплив відкритої науки на оцінювання професійної діяльності наукових і науково-педагогічних працівників «Перспективи та інновації науки, 8 (42). С. 308-328.
17. Лук'янова Л. Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі: монографія. К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 340 с.
18. Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти: монографія : / За ред. М. П. Шишкіної. 2023. 197 с.
19. Мирончук Н.М. (2016). Педагогічні та психологічні чинники професійного здоров'я викладача вищої школи. Проблеми освіти: наук.-метод. зб. Київ. Вип. № 86. С. 386-393.
20. Носенко Ю.Г., Сухіх А.С. Відкрита наука в контексті побудови суспільства знань і цифрових перетворень європейського простору. Фізико-математична освіта. 2020. Вип. 4(26). С. 85-92.
21. Піддячий В. (2023). Психолого-педагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: мислення, почуття та воля. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 24(2), 120-131. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.120-131](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.120-131).
22. Попова О. (2024). Підготовка викладачів закладів вищої освіти до застосування інноваційних технологій навчання: теоретико-концептуальний аспект. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 25(1), 33-41. [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.33-41](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.33-41)
23. Про затвердження методичних рекомендацій для професійного розвитку науково-педагогічних працівників. – Наказ МОН України від 30.10.2020 р. № 1341. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-dlya-profesijnogo-rozvitku-naukovo-pedagogichnih-pracivnikov>. Дата звернення 20.01.2024.

24. Програма підвищення кваліфікації Міжнародна літня школа «Інноваційні підходи до викладання та навчання». Спеціальна тема: «Інструменти відкритої науки в підготовці фахівців» / Укладачі: Т. Акімова, С. Касян, О. Ковальчук, В. Стефінін, С. Махновський, Т. Яцишин, А. Яцишин. Київ: ВГО «Інноваційний університет», 2024. 17 с. URL: <https://inun.org.ua>.
25. Рябова З.В., Єльнікова Г.В. Професійне зростання педагогів в умовах цифрової освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020, Том 80, №6. С.369-385. DOI: 10.33407/itlt.v80i6.4202.
26. Сайт ВГО «Інноваційний університет». URL: <https://inun.org.ua>.
27. Самко А. (2023). Можливості застосування цифрових технологій у процесі самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 24(2), 131-142. [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.131-142](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.131-142).
28. Толочко С.В. Вимоги цифрового суспільства до компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. Інноваційна педагогіка. Випуск 12. Т. 2. 2019. С.178-181. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.40>.

INTERNATIONAL SUMMER SCHOOL FOR PROFESSIONAL TRAINING "INNOVATIVE APPROACHES TO TEACHING AND LEARNING"

**Iatsyshyn A., Kovalchuk O., Akimova T., Kasian S.,
Stefinin V., Makhnovskyi S., Yatsyshyn T.**

ABSTRACT. The article describes the significance of the International Summer School for professional training "Innovative Approaches to Teaching and Learning" for the further development of educators and researchers. Special attention is given to key aspects of learning, including innovative teaching approaches, immersive technologies, gamification of the educational process, and the use of open science tools. Various approaches to non-formal adult education are examined, and scientific publications on different aspects of teacher qualification enhancement are analyzed. The authors emphasize that face-to-face forms of professional development are an effective means of personal growth and improving educators' professional competencies. Participation in such events contributes to enhancing the quality of the educational process, developing digital competence, and adapting educational programs to contemporary challenges. A significant role in the development of non-formal adult education is played by the NGO "Innovative University", which creates an accessible educational environment for the continuous professional growth of educators. The organization's activities focus on promoting innovative learning formats, uniting the educational community, and supporting the concept of lifelong learning. The article

highlights that initiatives for teacher professional development are a key factor in the innovative advancement of education and science, facilitating the integration of modern educational approaches into professional practice.

KEYWORDS: advanced training, lifelong learning, innovative approaches to teaching, professional development, non-formal education.

* * * * *

РОЗДІЛ II. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Похиленко Ірина^{1[0000-0001-5409-7408]}, **Акімов Михайло**^{2[0000-0001-7715-0259]}

¹Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ,
Україна

²Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна
mykhailo.akimov@gmail.com

АНОТАЦІЯ. У публікації досліджується застосування ШІ для вдосконалення візуалізації в освіті, можливості ШІ-інструментів для створення інтерактивних навчальних матеріалів. Підтверджено позитивний вплив візуалізації на навчання. Розглянуті потенційні виклики та перспективи використання ШІ в освіті.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: візуалізація, штучний інтелект, ШІ-інструменти, освіта, інновації.

I. Вступ

Інновації в освітньому процесі є невід’ємною складовою сучасного навчання. Візуалізація інформації відіграє ключову роль у сприйнятті складних концепцій та сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Сьогодні завдяки штучному інтелекту (далі ШІ) та нейромережам візуалізація набуває нових форм. Розглянемо можливості використання сучасних ШІ-інструментів – таких як ChatGPT, Gemini, Perplexity, Copilot, Claude, Canva, Bing, Leonardo.AI тощо – для підвищення ефективності навчання через візуалізацію.

Аналізуючи сучасний стан розробки проблематики новітніх тенденцій розвитку освіти, слід звернути увагу на наявні наукові розробки у цій сфері. Зокрема, Каракьосе [1], розглядаючи користь ChatGPT в освітніх дослідженнях, а також його потенційні можливості та підводні

камені, зауважує, що, використовуючи новітні *розробки* в сфері обробки природної мови, останні версії ChatGPT продемонстрували вражаючу продуктивність у широкому спектрі завдань завдяки своїй здатності розуміти та генерувати людську мову, а також відповідати на різноманітні розмовні запити. Його надзвичайна продуктивність у численних програмах також привернула увагу дослідників, спонукаючи досліджувати потенційну корисність цього інструменту ШІ для покращення наукової роботи.

Рудольф, Тан і Тан [2] стверджують, що ChatGPT є сьогодні найбільш запитуваним чат-ботом. На відміну від інших чат-ботів, він здатен створювати вражаючі тексти протягом кількох секунд, і навколо нього виникла хвиля ажіотажу та песимістичних прогнозів щодо оцінювання студентів у вищій освіті та ряду інших питань. ChatGPT є передовою мовною моделлю (варіантом мовної моделі Generative Pretrained Transformer (GPT) від OpenAI), що створена для генерації тексту, який неможливо буде відрізнити від тексту, написаного людьми. Він спроможний вести бесіду з користувачами у, здавалося б, природній та інтуїтивній манері.

Сіциліцин та Осадчий [3] аналізують можливості використання Generative Pre-trained Transformer (GPT) моделі, а саме ChatGPT, у дистанційному навчанні програмуванню студентів спеціальності «Комп'ютерні науки», досліджуючи актуальність використання штучного інтелекту та чат-ботів на прикладі ChatGPT для забезпечення ефективності навчання та збереження інтересу студентів до предмету. У контексті глобальних змін у системі освіти, спричинених спочатку пандемією COVID-19, а згодом агресією Російської Федерації проти України, розглядаються можливі проблеми дистанційного навчання та його вплив на студентів. Особлива увага приділяється аналізу можливих ризиків та викликів, пов'язаних з використанням ChatGPT в освітньому процесі, зокрема етичні аспекти та конфіденційність.

Салліван, Коуен, Келлі та Маклафлан [4] також розмірковують щодо академічної доброчесності та навчання студентів за допомогою ChatGPT.

Сприйняття вчителями гейміфікації на основі штучного інтелекту, її вплив на мотивацію студентів, їх залучення та результати навчання досліджував Аллензі [5].

Акімов [6] розглядав використання можливостей ChatGPT при підвищенні кваліфікації працівників Національної поліції України.

Похиленко [7] досліджувала застосування ШІ серед студентів будівельних галузей.

Мета дослідження полягає в аналізі використання інноваційних інструментів на основі штучного інтелекту для візуалізації інформації в освітньому процесі, що сприятиме покращенню засвоєння знань, підвищенню зацікавленості здобувачів освіти і автоматизації підготовки навчальних матеріалів.

У роботі автори використовували поєднання різних загальнонаукових прийомів та методів. Серед іншого були застосовані аналіз і синтез, дедукція, індукція, прогнозування та діалектичні методи.

II. Загальна характеристика візуалізації як різновиду інновацій в освітньому процесі

Візуалізація як різновид інновації в освітньому процесі – це використання візуальних засобів для покращення навчання та сприйняття інформації здобувачами освіти. Вона може включати графіки, діаграми, презентації, інфографіку, відео, інтерактивні моделі та інші форми візуального представлення матеріалу.

Інноваційність цього підходу полягає в тому, що він покращує розуміння складних концепцій, допомагає утримувати увагу здобувачів освіти, стимулює їх креативність і критичне мислення. Особливо корисна візуалізація при засвоєнні природничих наук, математики та технологій; втім, вона також може бути ефективною при опануванні гуманітарних

дисциплін, зокрема, правових, оскільки допомагає зробити складний юридичний матеріал більш зрозумілим та доступним.

До основних переваг візуалізації слід віднести (рис.5):

1. Покращення розуміння. Візуальні засоби допомагають перетворювати абстрактні ідеї на конкретні образи, що робить їх легшими для засвоєння.

2. Підвищення мотивації. Яскраві, інтерактивні візуальні матеріали зацікавлюють здобувачів освіти і роблять навчання цікавішим.

3. Розвиток критичного мислення. Здобувачі освіти навчаються аналізувати, порівнювати та робити висновки на основі візуалізованих даних.

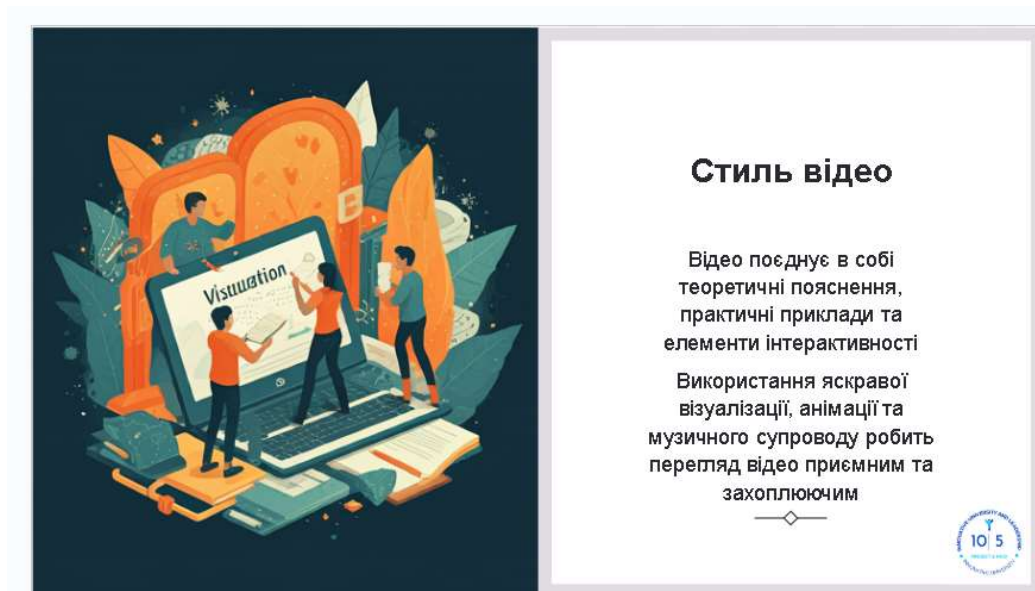

Рис. 5. Фрагмен презентації про стилі відео

Таким чином, візуалізація стає важливою частиною сучасного освітнього процесу, який орієнтований на індивідуальні потреби та інтерактивне навчання. У часи стрімкого розвитку ШІ з'явилися інструменти, що здатні автоматично генерувати навчальні візуалізації, допомагаючи викладачам заощадити час і ресурси. Нейромережі дозволяють створювати високоякісний навчальний контент, включаючи

зображення, відео, презентації та навіть тести. Ось декілька ШІ-інструментів, що можуть бути корисні для освітнього процесу:

ChatGPT та Gemini допомагають спрощувати пояснення складних теорій або концепцій через створення інтерактивного контенту, у тому числі текстових роз'яснень та схем. Вони також спроможні автоматично генерувати тести до занять, що підвищує ефективність навчання.

Claude має здатність розпізнавати образи та генерувати тексти, що робить його ідеальним для створення інтерактивних завдань, які можна легко візуалізувати.

Canva та Bing дозволяють створювати навчальні ілюстрації, надаючи вчителям інструменти для створення привабливих візуальних матеріалів.

Leonardo.AI спеціалізується на генерації зображень і анімацій, що робить його незамінним для створення динамічних освітніх матеріалів, включаючи анімовані відео. Також цифрові зображення з описів природною мовою можна створювати за допомогою Midjourney — незалежної дослідницької лабораторії. Користувачі створюють ілюстрації у Midjourney за допомогою команд бота Discord.

InVideo, PixVerse та HeyGen дозволяють швидко анімувати та візуалізувати навчальний контент. Ці інструменти можуть використовуватися для створення інтерактивних відео, які підвищують залученість здобувачів освіти і роблять процес навчання більш цікавим.

Gamma, Eduaide, Magic School, Schemely та Curipod є інноваційними інструментами, що автоматизують процес створення навчальних матеріалів, включаючи презентації та тести. Використання цих інструментів дозволяє створювати якісний контент з мінімальними зусиллями.

III. Висновки

Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що візуалізація в поєднанні з ШІ відкриває нові можливості для підвищення ефективності

освітнього процесу. ШІ-інструменти дозволяють створювати більш цікаві, інтерактивні та персоналізовані навчальні матеріали, що сприяє кращому засвоєнню знань і розвитку учнів. Однак важливо пам'ятати, що ШІ не може повністю замінити викладача. Його роль полягає в тому, щоб доповнити традиційні методи навчання і зробити його більш ефективним.

У майбутньому можна очікувати подальший розвиток ШІ-інструментів для візуалізації в освіті. На часі створення більш складних і реалістичних віртуальних середовищ для навчання, розширення можливостей для персоналізації навчання з використанням ШІ, інтеграція ШІ-інструментів у всі аспекти освітнього процесу.

Проте, незважаючи на великі перспективи використання ШІ для візуалізації в освіті, на цьому шляху є низка викликів, а саме:

- етичні (використання ШІ може призвести до порушення конфіденційності та дискримінації);
- технічні (ШІ-інструменти можуть бути дорогими і вимагати спеціальних навичок для використання);
- практичні (необхідні додаткові дослідження для оцінки ефективності ШІ-інструментів в освіті).

Отже, візуалізація за допомогою штучного інтелекту – це перспективний напрямок розвитку освіти. Вона дозволяє зробити навчання більш ефективним, цікавим і доступним для кожного учня. Однак для успішного впровадження ШІ в освітній процес необхідно віднайти рішення для наявних викликів, для чого необхідні подальші дослідження.

Подробиці у відео «Візуалізація як різновид інновації в освітньому процесі» [8].

IV. Список використаних джерел

- [1] T. Karaköse, "The Utility of ChatGPT in Educational Research – Potential Opportunities and Pitfalls", Educational Process International Journal, vol. 12 (2), pp. 7-13, 2023, doi:10.22521/edupij.2023.122.1.

- [2] J. Rudolph, S. Tan, S. Tan, "ChatGPT: Bullshit Spewer or the End of Traditional Assessments in Higher Education?", *Journal of Applied Learning & Teaching*, vol. 6, no. 1, 2023, doi: 10.37074/jalt.2023.6.1.9.
- [3] Y. Sitsylitsyn, V. Osadchyi, "Opportunities for Using ChatGPT in Distance Learning of Beginner Programming", *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 97, pp. 167-180, 2023, doi:10.33407/itlt.v97i5.5277.
- [4] M. Sullivan, A. Kelly, P. McLaughlan, "ChatGPT in Higher Education: Considerations for Academic Integrity and Student Learning", *Journal of Applied Learning&Teaching*, vol. 6, no. 1, 2023, doi: 10.37074/jalt.2023.6.1.17.
- [5] A. Alenezi, "Teacher Perspectives on AI-Driven Gamification: Impact on Student Motivation, Engagement, and Learning Outcomes", *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 97, pp. 138-148, 2023, doi:10.33407/itlt.v97i5.5437.
- [6] М. О. Акімов. Використання можливостей ChatGPT при підвищенні кваліфікації працівників Національної поліції України // Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : зб. есе прогр. підвищ. кваліф., 18 верес. – 18 жовт. 2023 р.
- [7] І.С. Похиленко Штучний інтелект в навчальному процесі: нові виклики та реалії // Взаємодія норм міжнародного і національного права крізь призму процесів глобалізації та інтеграції: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів, співробітників закладів вищої освіти і наукових організацій, юристів-практиків, магістрантів, аспірантів, докторантів, представників громадських організацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств та інших установ. м. Київ, 29 березня 2024 р. / За ред. проф. Татаренко Г.В. – Київ: вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2024. – С.120-124
- [8] Відео «Візуалізація як різновид інновації в освітньому процесі» (випускний проект учасників V Міжнародної літньої школи підвищення кваліфікації Ірини ПОХИЛЕНКО, доцента кафедри політичних наук і права Київського національного університету будівництва і архітектури, кандидата юридичних наук, доцента, та Михайла АКИМОВА, доцента кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента). URL: <https://youtu.be/TWh3KqNjuoc> (дата звернення: 18.10.2024).

VISUALIZATION AS A TYPE OF INNOVATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Pokhylenko Iryna, Akimov Mykhailo

Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine

National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

Abstract. The publication explores the use of AI to improve visualization in education and the potential of AI tools to create interactive learning materials. The positive impact of visualization on learning has been confirmed. The potential challenges and prospects of AI in education have been considered.

Keywords: visualization, artificial intelligence, AI tools, education, innovation.

* * * * *

РОЗДІЛ III. ПОЄДНАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЦАРИНІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ І МЕДІАГРАМОТНОСТІ

Бульбенюк Світлана¹[0000-0001-9760-7850]

¹Київський національний економічний університет імені Вадима

Гетьмана, м. Київ, Україна

E-mail: bulbeniuk.svitlana@kneu.edu.ua

АНОТАЦІЯ. У публікації запропонований SWOT-аналіз реалізації освітніх проєктів з громадянської освіти і медіаграмотності з застосуванням інструментів формальної і неформальної освіти. Звертається окрема увага на важливість реалізації таких проєктів для громадян України вікової категорії 60+.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: громадянська освіта, неформальна освіта, формальна освіта, медіаграмотність.

I. Вступ

Україна понад десять років живе під впливом викликів війни. За цих умов формування нової якості громадянської освіти та медіаграмотності набуває особливого значення. Однак маємо констатувати, що формування та реалізація національного концепту громадянської освіти і медіаграмотності не мають системної основи, зокрема у контексті охоплення громадян України всіх вікових категорій.

З одного боку, важливість громадянської освіти визнана на державному рівні. У 2018 р. була схвалена Концепція розвитку громадянської освіти в Україні [1]. Була прийнята та почала реалізовуватися Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 рр., що визначала стратегічні напрями та завдання громадянської освіти, наприклад:

включення до навчальних програм закладів загальної, професійно-технічної, вищої освіти курсів і тем із питань розвитку громадянського суспільства [2].

З іншого боку, майже не охопленими курсами, заняттями, тренінгами тощо з громадянської освіти і медіаграмотності залишаються представники вікових категорій 30+, особливо – представники старшого покоління (умовно 60-70+). Це пояснюється тим, що саме по відношенню до представників названих вікових категорій вкрай зрідка застосовуються інструменти формальної, а тим більше неформальної освіти.

II. Основна частина

У процесі реалізації власного освітнього проекту «Медіа- та громадянська освіта» (період з вересня 2023 р. і дотепер) авторка мала змогу розглянути за методикою SWOT-аналізу особливості впровадження засад громадянської освіти та медіаграмотності у навчальний процес, а також у позанавчальні заходи. Метою такого вивчення було практико орієнтоване дослідження оптимального поєднання інструментів формальної та неформальної освіти. Отже, спробуємо сформулювати деякі висновки.

1. Сильні сторони. Нині наявні законодавча база (починаючи з закону «Про освіту» [3] та Концепції Нової української школи [4]); напрацьовані методики проведення занять для школярів та студентів; контингент спеціально підготовлених вчителів, викладачів, тренерів і менторів для проведення відповідних занять та заходів. Усі названі сторони характеризують передусім сегмент формальної освіти всіх рівнів.

Окремо слушно відзначити важливість діяльності громадського (неурядового) сектора – українських та міжнародних громадських організацій, фондів, інституцій, експертів. Показово, що представники громадського сектора зазвичай тісно співпрацюють з урядовими структурами, забезпечуючи синергію громадянського суспільства та держави на шляху формування культури громадянськості. «Завдяки

консультаціям з громадськістю та участі громадянського суспільства у процесі законотворення, підходи, запропоновані громадянським суспільством, визнаються і на урядовому рівні», - зауважувала Ярина Боренько, експертка групи Молодіжна політика «Реанімаційного пакету реформ» ще у 2017 р. [5, с. 3].

2. Слабкі сторони. Незважаючи на всі наведені аргументи (нормативна база, діяльність НЕУ та інститутів формальної освіти, окремих активістів), візьмемо сміливість стверджувати, що системної стратегії розвитку громадянської освіти і медіаграмотності в Україні не створено. Особливо актуальним названа стратегія є у системі *lifelong learning* (навчання впродовж життя), яке охоплює найбільш вразливі для інформаційних маніпуляцій верстви українських громадян – тих, активний період соціалізації яких припав на радянські часи.

3. Можливості (перспективи). Переформатування діяльності інститутів формальної освіти у режим дистанційного навчання ще під час локдауну 2020 р., безперечно, розширив можливості ефективної реалізації освітніх проєктів з громадянської освіти і медіаграмотності. Після початку повномасштабної війни ці інструменти стали більш затребуваними, особливо серед наших громадян, які вимушено покинули Україну та які проживають на тимчасово окупованих територіях. Авторка мала досвід проведення онлайн-тренінгів, учасниками яких були здобувачі, які проживають на тимчасово окупованих територіях.

Якщо розглядати перспективи реалізації освітніх проєктів з громадянської освіти і медіаграмотності у царині неформальної освіти, то маємо відзначити особливий сплеск активності як творців подібних курсів, так і користувачів. Наприклад, тільки на одній з найбільших платформ неформальної освіти в Україні – на платформі Prometheus авторка нарахувала близько двох десятків курсів дотичної тематики [6].

4. Можливі загрози і виклики. Оскільки наша країна понад два з половиною роки перебуває в умовах повномасштабної війни, загрози є

безпосередніми – це загрози життю та здоров'ю громадян, які проживають в Україні, а також загрози з боку окупаційної влади на тимчасово окупованих територіях. Тож забезпечення безпекових умов для учасників має стати вимогою № 1 при реалізації проєктів з громадянської освіти і медіаграмотності. Про різні аспекти цієї проблематики йшла мова на воркшопі «Впровадження підходу, інформованого про травму, у громадянській освіті» у Варшаві у серпні 2024 р., учасницею якого була авторка.

Ще одним серйозним викликом є доступ до комунікацій громадян України. Ми знаємо, що внаслідок масованих обстрілів української інфраструктури в багатьох містах і селах є проблеми з електрикою, мобільним зв'язком та інтернетом, що, безперечно, є вагомою перешкодою на шляху реалізації освітніх проєктів. Однак, маючи досвід зими 2022-2023 рр., весни-літа 2024 р., можемо використовувати енергетично незалежні (хоча б відносно) пункти незламності, коворкінги тощо. Головна умова – їх доступність та фінансова спроможність організаторів і учасників тренінгів та інших заходів.

Важливо відмітити, що в умовах відключень електроенергії та нестабільного інтернет-зв'язку, інструментарій неформальної освіти набуває додаткової ваги, дозволяючи адаптувати освітні проєкти під виклики часу. Головне – це цифрова грамотність потенційних учасників таких проєктів.

III. Висновки

Проведений SWOT-аналіз щодо перспектив реалізації освітніх проєктів у царині громадянської освіти і медіаграмотності дозволяє зробити наступні висновки.

По-перше, в Україні наявна доволі розгалужена мережа інститутів формальної і неформальної освіти, які реалізують проєкти у царині громадянської освіти і медіаграмотності. Втім, вони часто функціонують

відірвано один від одного, не прагнучи налагодити системну співпрацю та/або обміни досвідом.

По-друге, попри розроблену нормативну базу громадянської освіти, системної стратегії впровадження і реалізації громадянської освіти і медіаграмотності в Україні під патронатом держави не створено.

По-третє, актори і провайдери громадянської освіти і медіаграмотності з громадського сектору проявили себе більш гнучкими, адаптивними та відкритими до змін і викликів. Однак вони потребують якщо не прямої допомоги, то створення сприятливих умов для діяльності з боку державних інститутів, зокрема інститутів формальної освіти. Саме синергія діяльності інститутів формальної та неформальної освіти з застосуванням їх інструментарію може забезпечити тяглість і системність реалізації освітніх проєктів, особливо в умовах викликів воєнного часу.

По-четверте, одним з найбільш перспективних напрямів реалізації освітніх проєктів з громадянської освіти і медіаграмотності авторці уявляються проєкти, які зосереджують увагу на комунікації з учасниками з вікової категорії 60+, частка яких у демографічній структурі населення України щороку зростає.

IV. Список використаних джерел

[1] Концепція розвитку громадянської освіти від 3 жовтня 2018 р. Верховна Рада України. Офіційний портал. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>

[2] Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016– 2020 рр.: Указ Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>

[3] Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. Верховна Рада України. Офіційний портал. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

[4] Нова українська школа. Концепція. МОН України. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

[5] Боренько Я. Громадянська освіта в Україні. https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/171108_citizenship-education-Ukraine-ukr_YB.pdf

[6] Prometheus. <https://prometheus.org.ua/courses-catalog/civil-education>

COMBINING FORMAL AND NON-FORMAL EDUCATION TOOLS IN THE FIELD OF CIVIC EDUCATION AND MEDIA LITERACY

Bulbeniuk Svitlana

ABSTRACT. The publication offers a SWOT analysis of the implementation of educational projects on civic education and media literacy using formal and non-formal education tools. Special attention is paid to the importance of implementing such projects for Ukrainian citizens aged 60+.

KEYWORDS: civic education, non-formal education, formal education, media literacy.

* * * * *

РОЗДІЛ IV. РОЗБУДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Гуренко Ольга^{1[0000-0003-3562-7818]}, **Цибуляк Наталія**^{1[0000-0003-2474-8614]},
Лопатіна Ганна^{1[0000-0002-3920-6853]}, **Попова Анастасія**^{1[0000-0001-5176-0059]},
Нестеренко Марина^{1[0000-0003-3005-5910]}

¹Бердянський державний педагогічний університет, Запоріжжя, Україна
E-mail: hurenkoolga75@gmail.com

АНОТАЦІЯ. У публікації розглядається розбудова інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти в контексті досягнення Цілей сталого розвитку, зокрема 4-ї та 10-ї. Автори аналізують готовність українських ЗВО до впровадження інклюзії, описують критерії та інструменти для оцінки інклюзивності освітнього середовища, акцентують на необхідності змін в інфраструктурі, політиці та культурі закладів вищої освіти.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інклюзивне освітнє середовище, Цілі сталого розвитку, заклади вищої освіти, інклюзивна культура, освітня політика.

I. Вступ

У 2015 році Організація Об'єднаних Націй (ООН) ухвалила Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року, що включає 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) та 169 завдань [19]. Цей документ відображає глобальний консенсус щодо необхідності поєднання економічного процвітання, екологічної стійкості та соціальної інтеграції. ООН задекларувала, що ЦСР покликані на найближчі 15 років вирішити ключові проблеми, які стоять перед людством і планетою, охоплюючи широкий спектр питань, від знищення бідності та голоду до боротьби зі зміною клімату та нерівністю [18].

Україна підтримала прагнення світу реалізувати глобальні цілі резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року № 70/1, визнавши своє зобов'язання щодо забезпечення сталого розвитку на рівні правових документів (Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722/201; Проект Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» від 07.08.2018 № 9015). Кожну глобальну ціль було розглянуто та адаптовано з урахуванням особливостей розвитку України.

Розвиток інклюзивної освіти у закладах вищої освіти (ЗВО), ставши ключовою складовою сучасної парадигми вищої освіти, тісно пов'язаний із глобальною стратегією ЦСР, зокрема з цілями 4 («Якісна освіта») та 10 («Зменшення нерівності»). Розбудова інклюзивного освітнього середовища забезпечує рівні можливості для всіх здобувачів вищої освіти, незалежно від їхніх фізичних, психічних, соціально-економічних чи культурних особливостей. Адже інклюзивність в освіті передбачає гарантування державою такої системи освітніх послуг, що базується на принципах недискримінації та врахуванні багатоманітності людини, з наступним включенням до освітнього процесу всіх його учасників, незалежно від їх віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, а також інших обставин та ознак (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII). Тому цей процес вимагає комплексного підходу, орієнтованого на зміну освітніх стратегій, управлінських моделей та формування нової інклюзивної культури.

Розв'язанню проблеми досягнення ЦСР присвячено багато українських та зарубіжних наукових праць учених, серед яких Т. Р. Nguyen, Т. Н. Nguyen, Т. Tran [11], К. Henderson, М. Loreau [8], R. AlAli, K. Alsoud, F. Athamneh [1], Y. Sugiawan, R. Kurniawan, S. Managi [17], J. Sachs та інші [15]. Вплив освіти на реалізацію Цілей сталого розвитку був предметом детального аналізу Т. Пантук, М. Пантук та І. Миськів [12], Т. Ferguson, С. Roofe [4], М. Saini та інших [13]. На

провідній ролі закладів вищої освіти у досягненні Цілей сталого розвитку та сприянні розбудови інклюзивного освітнього середовища, яке враховує індивідуальні потреби кожного здобувача вищої освіти, наголошували О. Гуренко та інші [7], A. Mora, I. Chiva, C. Lloret-Catala [10], M. Fiuza-Asorey, L. Losada-Puente, S. Martínez та M. Baña [6]. Окремі методологічні аспекти побудови інклюзивного освітнього середовища ЗВО на принципах універсального дизайну розкривають Ferguson B., McKenzie J., Dalton E., Lyner-Cleophas M. [4]. У роботі Espada-Chavarria R., González-Montesino R., López-Bastías J., Díaz-Vega M. представлено впровадження моделей Universal Design for Learning (UDL) та Universal Design for Instruction (UDI) у вищій освіті [3].

II. Основна частина

Попри посилену увагу науковців до проблеми інклюзивної вищої освіти питання розбудови інклюзивного освітнього середовища ЗВО в контексті реалізації цілей сталого розвитку залишається недостатньо розкритим. Це відкриває широкі перспективи для подальших досліджень, підкреслюючи важливу роль інклюзивної освіти в забезпеченні соціальної справедливості та рівного доступу до якісних освітніх послуг.

Так, ЦСР 4 спрямована на забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти, сприяння можливостям навчання протягом усього життя для всіх [19], визначає важливу роль освіти як фасилітатора сталого розвитку [13]. На переконання українських науковців Т. Пантук, М. Пантук та І. Миськів, якісна освіта сприяє не тільки економічному зростанню та розвитку інновацій, але й підвищенню культурного рівня суспільства та формуванню громадянського суспільства [12]. Вона відіграє ключову роль у захисті навколишнього середовища та покращенні якості життя людей.

Варто зауважити, що запровадження інклюзивної вищої освіти сприятиме не тільки забезпеченню доступу до освітніх та інших послуг, що надають ЗВО, з урахуванням потреб кожного, що суголосно зі змістом

ЦСР 4, але й може допомогти у досягненні інших глобальних цілей. Наприклад, забезпечення права на освіту та створення доступної та якісної освіти без дискримінації підвищує гендерну рівність (ЦСР 5), відкриваючи більше можливостей для розвитку жінок і дівчат. Особливої актуальності зазначене набуває, до прикладу, у розрізі STEM-освіти, де інклюзивність стосується не лише навчання осіб з особливими освітніми потребами, а й тих, хто недостатньо представлений у STEM через етнічну приналежність, стать чи будь-який інший фактор уразливості.

На наше глибоке переконання, інклюзивна вища освіта зменшуватиме нерівність (ЦСР 10) шляхом створення інклюзивного освітнього середовища в ЗВО для повноцінного залучення всіх здобувачів вищої освіти з-поміж вразливих груп населення. Адже інклюзивне освітнє середовище закладу вищої освіти передбачає створення умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку з урахуванням індивідуальних потреб та можливостей. Інклюзія сприяє розвитку толерантності, взаєморозуміння та поваги до різноманітності серед учасників освітнього процесу, менеджменту, допоміжного персоналу. Сучасні дослідження вказують на важливість інклюзивного підходу в вищій освіті. Науковці та університети визнають, що інклюзивне освітнє середовище сприяє не тільки академічному успіху здобувачів вищої освіти, але й їхньому соціальному та емоційному розвитку. Вони також підкреслюють, що інклюзивні практики сприяють створенню більш справедливого суспільства. З іншого боку, забезпечення гнучкості освітніх програм, урізноманітнення навчальних методик, зміна методів та підходів до навчання з урахуванням потреб здобувачів вищої освіти та їх особливостей гарантує здобуття ними тих результатів навчання, що визначають їх здатність успішно проводити професійну діяльність в межах обраної спеціальності. Це безпосередньо сприяє досягненню ЦСР 8, оскільки якісна підготовка надає випускникам можливість отримати гідну роботу, яка є вкрай важливою для

економічного зростання та підвищення загального рівня добробуту в суспільстві.

Та чи готові українські ЗВО розбудовувати інклюзивне освітнє середовище?

Аналіз наукової літератури (V. Zelenka [20], L. Salas-Torres [14], Г. Шевчук [16], В. Козуля, Ю. Скиба та ін. [9]) свідчить про одностайність українських та зарубіжних дослідників щодо необхідності створення інклюзивного освітнього середовища в ЗВО як умови й можливості здобуття доступної вищої освіти всіма здобувачами, зокрема з-поміж вразливих груп; розробки й реалізації відповідної інституційної політики і механізмів. Акцентовано на необхідності формування інклюзивної культури ЗВО через створення атмосфери значущості кожного учасника освітнього процесу як члена спільноти ЗВО та плекання інклюзивних цінностей; інклюзивної політики, що проявляється у відкритості ЗВО для кожного, підтримці різноманітності; запровадження інклюзивних практик (адаптація освітніх програм, залучення до навчання й прийняття рішень усіх учасників освітнього процесу; ефективність розподілу та використання ресурсів для підтримки інклюзивного освітнього середовища).

На нашу думку, інклюзивність у вищій освіті вимагає від університетів глибокого розуміння процесу розбудови інклюзивного освітнього середовища, яке б відповідало потребам та багатоманітності здобувачів вищої освіти для надання якісних освітніх послуг відповідно до їх індивідуальних можливостей та потреб. Готовність закладів вищої освіти до реалізації завдання визначається їхньою бажаною розбудовою інфраструктури, політики, та практик, а також розвитку інклюзивної культури, що сприяє активній підтримці різноманітності академічної спільноти. Це включає в себе розробку та реалізацію планів дій, орієнтованих на створення інклюзивного освітнього середовища, а також вдосконалення освітніх програм і викладацьких практик. Крім того, це

означає визнання важливості методичної, психологічної та соціальної підтримки студентів у різних аспектах їхнього академічного та особистісного розвитку під час здобуття вищої освіти. Університети повинні бути готові надавати ресурси, які підтримують студентів з особливими освітніми потребами з різних категорій вразливих груп. Готовність ЗВО до розбудови інклюзивного освітнього середовища є ключовою для трансформації інклюзивної філософії в реальність українського освітнього простору вищої освіти.

На основі аналізу українських і зарубіжних наукових досліджень нами визначено критерії та показники, на основі яких можна визначити готовність українських ЗВО до розбудови інклюзивного освітнього середовища. За основу було взято індекс інклюзії T.Booth та M.Ainscow [2].

Індекс інклюзії – це підхід до розвитку освіти, який зосереджується на культурах, політиці та практиках закладу освіти, зосереджуючись на сприянні справедливості, різноманітності та інклюзії для всіх учасників освітнього процесу в ЗВО. Інструмент містить набір пунктів, що описують очікувану інклюзивну практику у закладі вищої освіти на основі шести областей Індексу: створення спільноти, просування інклюзивних цінностей, розвиток університету для кожного, організація підтримки та піклування про багатоманітність, керування освітнім процесом і мобілізація ресурсів. Ми модифікували та адаптували цей інструмент відповідно до специфіки вищої освіти та українських реалій. Отже, інклюзія була концептуалізована як процес, пов'язаний із участю всіх осіб у створенні комфортного, безпечного, безбар'єрного, дружнього інклюзивного освітнього середовища, в якому враховуються потреби всіх учасників освітнього процесу, у тому числі вразливих груп населення.

На підставі розробленої програми ми провели опитування цільових груп різних ЗВО України. В опитуванні взяли участь 4436 здобувачів вищої освіти та 821 представник з певної категорії організаційної

структури ЗВО – «Менеджмент», «Академічний персонал» і «Допоміжний персонал».

Результати проведеного опитування показали, що загальною тенденцією є досить позитивна оцінка готовності українських ЗВО до розбудови інклюзивного освітнього середовища, проте з певною розбіжністю між сприйняттям студентів та працівників. Здобувачі вищої освіти, як правило, більш позитивно оцінюють готовність українських ЗВО до розбудови інклюзивного освітнього середовища, можливо через безпосереднє відчуття позитивних змін у своєму освітньому середовищі. Працівники ЗВО оцінюють цей рівень нижче. Розподіли за цільовими аудиторіями «Менеджмент ЗВО», «Академічний персонал ЗВО», «Допоміжний персонал ЗВО» суттєво не відрізняються і вказують на те, що серед працівників ЗВО домінуючим є допустимий рівень готовності до розбудови інклюзивного освітнього середовища. Працівники ЗВО більш критично оцінюють рівень готовності до розбудови інклюзивного освітнього середовища через свою роль у плануванні та виконанні інклюзивних стратегій і політик, а також через більшу обізнаність із системними викликами.

Аналіз результатів свідчить про наявність конкретних перешкод, де українські ЗВО можуть зіткнутися з викликами у розбудові інклюзивного освітнього середовища: поширення цінностей різноманіття; створення комфортного освітнього середовища для всіх; впровадження демократичних цінностей; відчуття приналежності до спільноти; підтримка психічного здоров'я та благополуччя; проведення заходів з питань інклюзії; соціальна підтримка студентів; реалізацію програм, що враховують різноманітність потреб учасників освітнього процесу; наявність спеціалізованих служб та технічних засобів для надання якісних освітніх послуг для студентів із особливими освітніми потребами; фізичну доступність кампусу та адаптацію освітніх програм відповідно до особливих освітніх потреб студентів.

Водночас, здобувачі вищої освіти більш критично ставляться до питань прийняття багатоманіття і врахування потреб усіх, а також до надання індивідуальних планів навчання. Це може відображати їх безпосередній досвід і спостереження під час освітнього процесу.

На рис. 6 представлено Фрагмент презентації про результати проведеного дослідження.

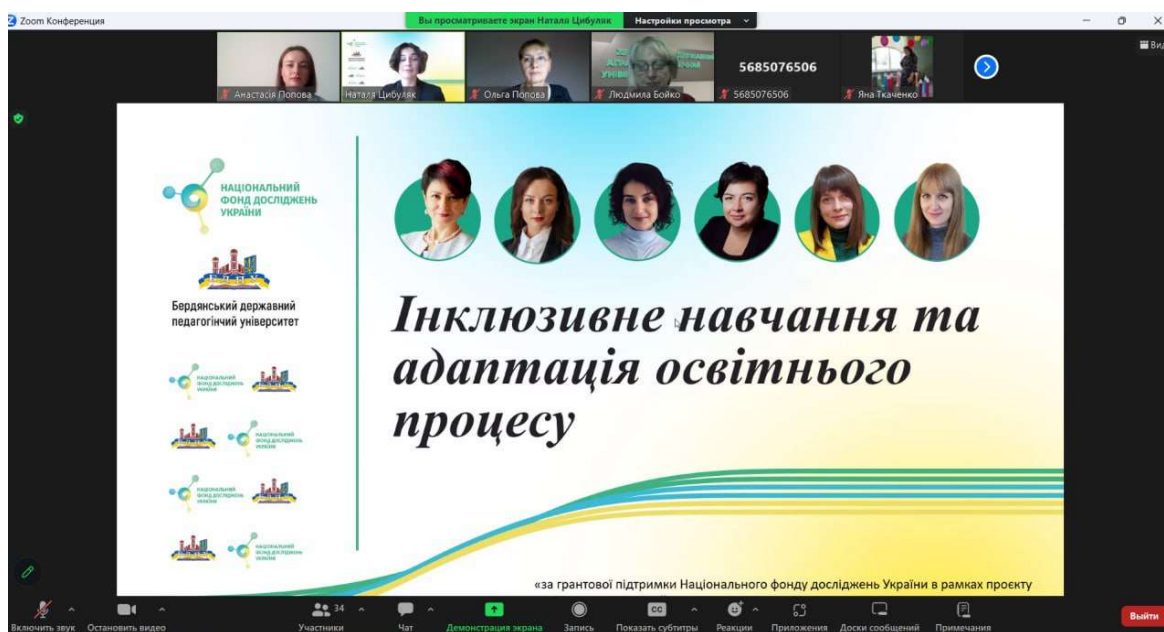

Рис. 6. Фрагмент презентації про результати проведеного дослідження

Щодо менеджменту, академічного та допоміжного персоналу ЗВО, основні виклики пов'язані зі створенням безбар'єрності освітнього середовища; матеріальною та моральною мотивацією викладачів; супервізією та наставництвом; організацією моніторингу задоволення освітніх потреб здобувачів вищої освіти з числа вразливих категорій; розробкою індивідуальних навчальних планів; співпрацею з інклюзивно-ресурсними центрами; ефективними стратегіями підтримки здобувачів вищої освіти; фінансуванням та нормативно-правовою базою ЗВО, що регулює питання розбудови інклюзивного освітнього середовища та надають достатньо чіткі та деталізовані вказівки щодо того, як саме академічний та допоміжний персонал має адаптувати освітніх програми,

методики викладання та навчання та навчально-методичні матеріали для відповідності різним потребам здобувачів вищої освіти з числа вразливих категорій.

III. Висновки

Загалом одержані результати вказують на наявні виклики в українських ЗВО щодо готовності до розбудови інклюзивного освітнього середовища, які охоплюють як структурні та організаційні аспекти, так і питання інклюзивної культури. Існує потреба в подальшому розвитку і вдосконаленні інклюзивних практик, особливо у сферах розвитку цінностей різноманіття, створення комфортного та доступного освітнього середовища для всіх, а також у підвищенні якості підтримки, що надається студентам з різними освітніми потребами. Розходження у сприйнятті між здобувачами вищої освіти та персоналом університету підкреслює необхідність у більш глибокому розумінні особливих освітніх потреб кожної групи, забезпечуючи, щоб політики та практики були відповідно адаптовані для задоволення потреб усіх учасників освітнього процесу.

На основі аналізу наукової літератури, кращих практик закордонних та українських ЗВО та проведеного опитування ми здійснили SWOT-аналіз, який показав наступні стратегічні завдання в контексті розбудови інклюзивного освітнього середовища в українських закладах вищої освіти, як-от: *підвищення кваліфікації персоналу*: розробка та реалізація цілеспрямованих навчальних програм та семінарів для викладачів і адміністративного персоналу з інклюзивної освіти; створення платформ для обміну досвідом та кращими практиками в інклюзивній освіті; впровадження системи менторства та коучингу для підтримки викладачів у впровадженні інклюзивних підходів у навчанні; *удосконалення законодавчої бази*: удосконалення чинного законодавства щодо інклюзивної освіти в ЗВО; створення механізмів моніторингу та оцінки ефективності інклюзивних ініціатив на законодавчому рівні; *розвиток*

інфраструктури та ресурсів: інвестування в розбудову фізичної та цифрової інфраструктури, включаючи безбар'єрний доступ, спеціалізоване обладнання та технології для підтримки інклюзивного навчання; реалізація проектів з модернізації приміщень, бібліотек, лабораторій та інших навчальних просторів для забезпечення комфорту та доступності всім категоріям здобувачів; залучення зовнішнього фінансування та партнерств для розвитку інфраструктури, включаючи гранти, державні та міжнародні фонди; *адаптація освітніх програм:* перегляд та оновлення навчальних планів і програм для включення інклюзивних підходів та методів навчання, які враховують різноманітність потреб здобувачів; створення та впровадження спеціалізованих курсів та модулів, які зосереджуються на розвитку навичок та знань у галузі інклюзивної освіти; *посилення внутрішньої політики і культури:* виховання інклюзивної культури та взаємоповаги у навчальному середовищі; розвиток інклюзивної місії та цінностей в рамках стратегічного планування університету; *інтеграція з міжнародними практиками:* створення партнерства з закордонними університетами та організаціями для обміну досвідом та найкращими практиками в галузі інклюзивної освіти; участь у міжнародних програмах та проектах, які зосереджені на розвитку інклюзивного освітнього середовища.

Ці стратегічні завдання слугують дорожньою картою українським ЗВО у розбудові ефективного інклюзивного освітнього середовища, використовуючи свої сильні сторони, мінімізуючи слабкості, використовуючи можливості та уникаючи потенційних загроз.

Отже, розбудова інклюзивного освітнього середовища в ЗВО є невід'ємною складовою реалізацією ЦСР. Вона вимагає системного підходу, який включає трансформацію інфраструктури, зміну управлінських практик, підготовку викладачів та формування нової культури взаємодії. Завдяки співпраці всіх учасників освітнього процесу

можна забезпечити рівні можливості для всіх здобувачів вищої освіти і створити умови для сталого суспільного розвитку.

IV. Список використаних джерел

- [1] R. AlAli, K. Alsoud, and F. Athamneh, "Towards a Sustainable Future: Evaluating the Ability of STEM-Based Teaching in Achieving Sustainable Development Goals in Learning," *Sustainability*, vol. 15, no. 16, Art. no. 12542, 2023. <https://doi.org/10.3390/su151612542>
- [2] T. Booth and M. Ainscow, *Index for inclusion: developing learning and participation in schools*, 2002, 106 p. URL://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf
- [3] R. Espada-Chavarria, R. H. González-Montesino, J. L. López-Bastías, and M. Díaz-Vega, "Universal Design for Learning and Instruction: Effective Strategies for Inclusive Higher Education," *Education Sciences*, vol. 13, no. 6, p. 620, 2023. <https://doi.org/10.3390/educsci13060620>
- [4] B. T. Ferguson, J. McKenzie, E. M. Dalton, and M. Lyner-Cleophas, "Inclusion, universal design and universal design for learning in higher education: South Africa and the United States," *African Journal of Disability*, vol. 8, no. 1, pp. 1–7, 2019. <https://doi.org/10.4102/ajod.v8i0.519>
- [5] T. Ferguson and C. G. Rooft, "SDG 4 in higher education: Challenges and opportunities," *International Journal of Sustainability in Higher Education*, vol. 21, no. 5, pp. 959–975, 2020. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-12-2019-0353>
- [6] M. Fiuza-Asorey, L. Losada-Puente, S. S. Martínez, and M. Baña, "Lights and shadows in university students' perceptions of inclusion and diversity," *Educación XX1*, vol. 26, no. 2, pp. 141–164, 2023.
- [7] O. I. Gurenko, H. M. Mytsyk, A. S. Popova, and H. O. Lopatina, "Використання цифрових технологій для реалізації інклюзивної вищої освіти: перспективи та обмеження," *Інклюзія і суспільство*, Кам'янець-Подільський: Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», no. 2, pp. 28–36, 2023. <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-4>
- [8] K. Henderson and M. Loreau, "A model of Sustainable Development Goals: Challenges and opportunities in promoting human well-being and environmental sustainability," *Ecological Modelling*, vol. 475, Art. no. 110164, 2023. <https://doi.org/10.1016/j.ecolmodel.2022.110164>
- [9] V. M. Kozulia and Yu. A. Skyba, "SWOT-аналіз інклюзивного освітнього середовища вітчизняних університетів," *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, вип. 78, с. 110–116, 2020. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.78.24>
- [10] A. M. M. Mora, I. Chiva, and C. Lloret-Catala, "Faculty perception of inclusion in the university: Concept, policies and educational practices,"

- Social Inclusion*, vol. 9, no. 3, pp. 106–116, 2021. <https://doi.org/10.17645/si.v9i3.4114>
- [11] T. P. L. Nguyen, T. H. Nguyen, and T. K. Tran, "STEM education in secondary schools: Teachers' perspective towards sustainable development," *Sustainability*, vol. 12, no. 21, p. 8865, 2020. <https://doi.org/10.3390/su12218865>
- [12] T. Pantiuk, M. Pantiuk, and I. Myskyv, "Освіта для сталого розвитку як індикатор суспільного поступу," *Молодь і ринок*, no. 9/207, с. 45–49, 2022. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271167>
- [13] M. Saini et al., "Sustainable Development Goal for Quality Education (SDG 4): A study on SDG 4 to extract the pattern of association among the indicators of SDG 4 employing a genetic algorithm," *Education and Information Technologies*, vol. 28, no. 2, pp. 2031–2069, 2023. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11265-4>
- [14] L. M. Salas-Torres, L. A. P. Joo, L. M. Yanayaco, M. A. Canchari-Preciado, L. F. E. Chacón, J. M. Saldaña-Millan, and C. G. Torres-Solano, "Inclusive Education in Higher Education Students: A Systematic Review in Scopus and Web of Science Between 2019 And 2023," *International Journal of Membrane Science and Technology*, vol. 10, no. 4, pp. 620–631, 2023. <https://doi.org/10.15379/ijmst.v10i4.2108>
- [15] J. Sachs, G. Schmidt-Traub, C. Kroll, G. Lafortune, and G. Fuller, *Sustainable Development Report 2019*, New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN), 2019. URL: https://www.iau-hesd.net/sites/default/files/documents/2019_sustainable_development_report-comprese.pdf.
- [16] Н. У. Шевчук, "Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи," *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, вип. 2(3), с. 151–157, 2021. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.23>
- [17] Y. Sugiawan, R. Kurniawan, and S. Managi, "Assessing the United Nations sustainable development goals from the inclusive wealth perspective," *Scientific Reports*, vol. 13, no. 1, Art. no. 1601, 2023. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-28540-0>
- [18] United Nations (UN), *Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development*, 2015. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- [19] UNESCO, *Incheon Declaration and Framework for Action for the Implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all*, 2015. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>
- [20] V. Zelenka, "Developing Diverse Inclusive Classrooms and Educational Environments in Higher Education Graduate Programs," *Elevating*

DEVELOPMENT OF AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

**Hurenko Olha, Tsybuliak Nataliia, Lopatina Hanna,
Popova Anastasiia, Nesterenko Maryna**

ABSTRACT. The publication examines the development of an inclusive educational environment in higher education institutions in the context of achieving the Sustainable Development Goals, particularly Goals 4 and 10. The authors analyze the readiness of Ukrainian HEIs to implement inclusion, describe the criteria and tools for assessing inclusiveness, and emphasize the need for changes in infrastructure, policy, and the culture of educational institutions.

KEYWORDS: inclusive educational environment, Sustainable Development Goals, higher education institutions, inclusive culture, educational policy.

* * * * *

РОЗДІЛ V. АНДРАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ФАХІВЦІВ З МАРКЕТИНГУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Касян Сергій¹^[0000-0002-7103-4457], **Пілова Катерина**¹^[0000-0002-8032-9353],
Шинкаренко Наталія¹^[0000-0001-7519-336X], **Захарченко Юлія**¹^[0000-0002-4465-9056]

¹Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,

Дніпро, Україна

E-mail: Kasian.S.Ya@nmu.one

АНОТАЦІЯ. У публікації досліджені андрагогічні проблеми адаптації фахівців з маркетингу. Всі виявлені проблеми запропоновано поділити на дві загальні групи: внутрішні і зовнішні. Розуміння андрагогічних проблем дозволяє знайти шляхи їх вирішення та розробити ефективні навчальні онлайн-курси для фахівців з маркетингу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: андрагогічні проблеми, фахівці з маркетингу, навчальний онлайн-курс, цикл Колба.

I. Вступ

Фахівцям з маркетингу як сегменту дорослих учнів характерна наявність життєвого, професійного та освітнього досвіду, мотивація до навчання, а умови сьогодення створюють для них безпрецедентні виклики. Вони змушені швидко адаптуватися до нових реалій, що вимагає гнучкості, креативності та постійного навчання.

Зазначене може як сприяти, так і заважати успішному навчанню, створюючи певні андрагогічні проблеми на шляху до адаптації. Актуальним є своєчасно виявити ці проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення за рахунок перетворення проблем в можливості.

II. Основна частина

В літературі адаптація розглядається як період пристосування до нової ситуації, небезпеки, яка виникла. У цей час настає так звана рівновага протидії захисних сил нервової системи і впливів зовнішнього

середовища (чинника стресу) [1]. Адаптація фахівців з маркетингу – це процес, під час якого маркетингологи пристосовується до нових умов роботи, викликів ринку та технологічних змін. Це може стосуватись як адаптації до нового місця роботи, так і до глобальних змін у галузі маркетингу, таких як цифрова трансформація, зміна поведінки споживачів тощо.

Андрагогічні проблеми адаптації фахівців з маркетингу запропоновано поділити на дві загальні групи проблем: внутрішні і зовнішні (рис. 7).

АНДРАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ			
ВНУТРІШНІ		ЗОВНІШНІ	
ОСОБИСТИЙ ДОСВІД	ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН	ПОТРЕБА В НОВИХ ЗНАННЯХ І НАВИЧКАХ	ЗМІНИ В БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ
Досвід роботи Рівень освіти Стереотипи Самоосвіта (її наявність чи відсутність) Нестача часу Невизначеність Самоорганізація	Стрес Вигорання Демотивація Труднощі з концентрацією уваги	Цифрова трансформація Соціальна відповідальність Кризовий менеджмент Релевантність	Нові виклики Обмежені ресурси Нестабільність ринку Високі очікування суспільства від бізнесу

Рис. 7. Андрагогічні проблеми адаптації фахівців з маркетингу

Внутрішні андрагогічні проблеми пов'язані з раніше набутим професійним та освітнім досвідом та психологічним станом, в т.ч. як наслідок стресових умов війни. При розробці навчальних програм необхідно враховувати, що «дорослий учень – це людина зі сформованими життєвими цінностями» [2]. Набутий раніше досвід роботи може викликати складнощі у перенесенні теоретичних знань на практичні кейси. Отриманий рівень освіти є різним у кожного фахівця та не є сталою характеристикою. Дорослі важко сприймають факт своєї некомпетентності, що насправді зумовлено природними чинниками розвитку, що вимагає формування та розвитку освіти протягом життя [3].

Андрагогічною проблемою адаптації є також труднощі з балансом роботи та особистим життям.

Робота є основною діяльністю дорослого учня, тому виникає почуття переизавантаженості, що зменшує вмотивованість до навчання.

Поєднання роботи з волонтерською діяльністю або іншими обов'язками, враховуючи, що на ринку праці є шалений брак в персоналі. А от невизначеність майбутнього проявляється в сумнівах щодо стабільності роботи, кар'єрного зростання, фінансового становища.

Крім того, далеко не всі дорослі мають навички до самостійного навчання, що значно зменшує конкурентоздатність фахівця з маркетингу при зміні виду діяльності.

Тривога, стрес, депресія, вигорання, зменшення професійних досягнень, тривога з концентрацією уваги, що впливають на здатність навчання є також андрагогічними проблемами, що спричинені умовами війни.

Зовнішні андрагогічні проблеми пов'язані з викликами ринку праці, які постають перед фахівцем з маркетингу в умовах війни, зі змінами в бізнес-середовищі. Відбуваються зміни в поведінці споживачів, зниження купівельної спроможності, нестача ресурсів на ряду зі швидким розвитком цифрових технологій, необхідністю постійного навчання новим інструментам.

Особливо необхідно виділити постійну потребу щодо: розробки нових маркетингових стратегій, адаптації до нових каналів комунікації, змін цільової аудиторії та релевантності як невідповідності навчальних матеріалів реальним потребам фахівців з маркетингу.

Розуміння андрагогічних проблем дозволяє знайти шляхи їх вирішення та розробити ефективні навчання програми (онлайн-курси) для фахівців з маркетингу. Завдання таких програм – не просто передати нові знання, а й створити умови для мотивації, залучення та розвитку кожного дорослого.

Для вирішення поставленого завдання розроблено дорожню карту щодо підготовки фахівців зі спеціальності маркетинг з використанням інструментів відкритої науки, що складається з наступних блоків (рис. 8).

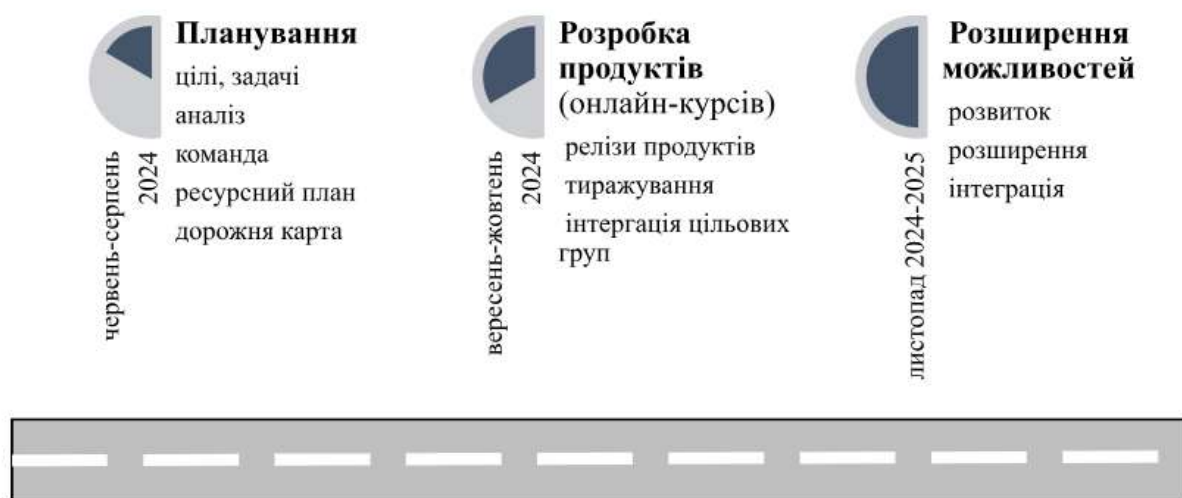

Рис. 8 Дорожня карта щодо реалізації мікропроєкту

Навчальні онлайн-курси повинні бути реалізованими у форматі вебінарів з використанням платформи Moodle. Основою організації навчальної діяльності запропоновано емпіричну модель процесу навчання Д. Колба (рис. 9). Заплановано використання: відкритих освітніх ресурсів (безкоштовні онлайн-курси, статті, відеоматеріали для збагачення навчальної програми) та відкритих даних для проведення практичних завдань та аналізу. Учасники матимуть можливість задавати питання тренеру, виконувати практичні завдання та обмінюватись досвідом.

За результатом пілотного навчального онлайн-курсу проведено опитування учасників після його завершення. Результати показали високу задоволеність програмою та зростання рівня знань і впевненості в своїх силах.

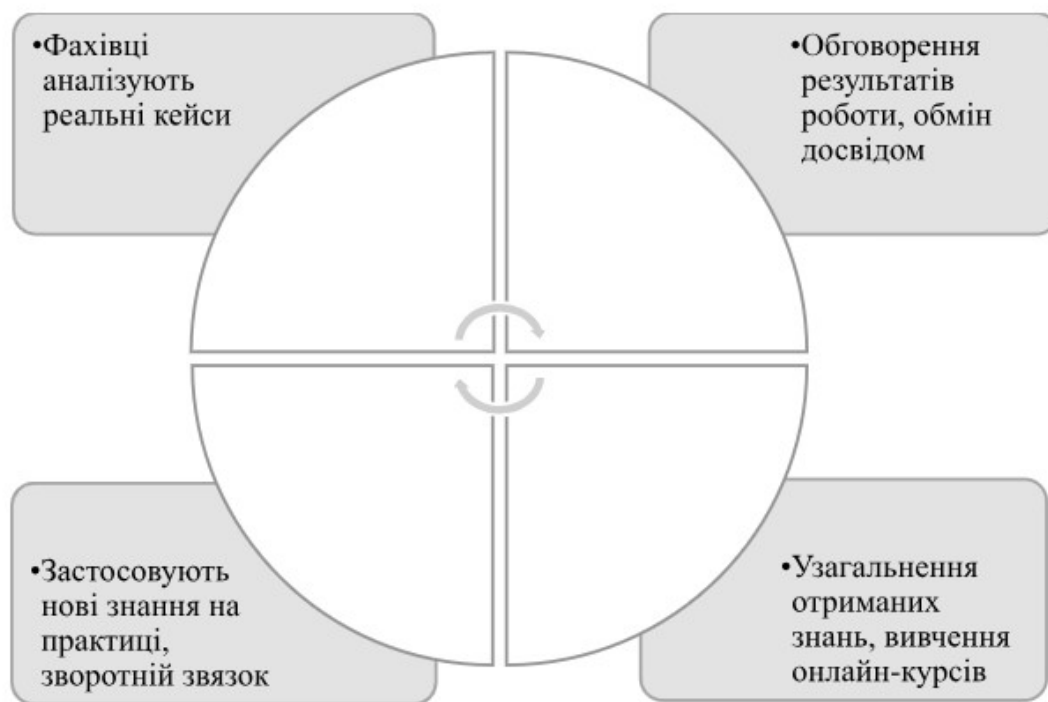

Рис. 9. Цикл Колба в контексті онлайн-курсу

III. Висновки

Адаптація маркетологів – це складний процес, що вимагає комплексного підходу до їх вирішення. Враховуючи виявлені андрагогічні проблеми та використовуючи інструменти відкритої науки, можна створювати ефективні навчальні програми, які допоможуть фахівцям з маркетингу успішно адаптуватися до нових умов і викликів, сприятиме підвищенню їх професійної компетентності та відновленню української економіки.

IV. Список використаних джерел

- 1 Коваль О. *Тематичний словник-довідник з психології та педагогіки*: Навчальний посібник. Вид. 2-ге доповнене та перероблене. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. [Онлайн]. Доступно: <http://surl.li/katjze>
- 2 Марчук А. В. *Андрагогіка*: навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2020. [Онлайн]. Доступно: <http://surl.li/hqxrxy>
- 3 *Making a European area of lifelong learning a reality*. Accessed 13 Oct. 2024. [Online]. Available: <http://ec.europa.eu/education/>

**Serhii Kasian, Kateryna Pilova, Nataliia Shynkarenko,
Yuliia Zakharchenko**

ABSTRACT. The publication examines andragogic problems of adaptation of marketers. All identified problems are proposed to be divided into two general groups: internal and external. Understanding andragogic problems allows you to find ways to solve them and develop effective online training courses for marketers.

KEYWORDS: andragogical problems, marketing specialists, educational project, Kolb cycle.

* * * * *

РОЗДІЛ VI. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗАВІДУВАЧІВ КАФЕДР МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗВО: СТРАТЕГІЯ ТА УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА

Бурназова Віра^{1[0000-0001-9678-8901]}, **Ляшенко Олександра**^{2[0000-0001-7114-4501]}

¹Київський національний університет технологій та дизайну, Київ,
Україна

²Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ,
Україна

E-mail: vvburnazova@gmail.com

АНОТАЦІЯ. Розглянуто особливості управління кафедрами мистецьких спеціальностей у ЗВО. Запропоновано до розробці програми завідувачів кафедр, скерованої на розвинення навичок стратегування та управлінської культури у контексті сучасних освітніх викликів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: управлінська культура, завідувачі кафедр, мистецька освіта, стратегічне управління, професійний розвиток.

I. Вступ

Сучасна мистецька освіта вимагає від керівників кафедр у закладах вищої освіти не лише професійної компетентності, але й розвинених навичок стратегування та специфічної управлінської культури. У цьому контексті постає потреба у спеціалізованих програмах підвищення кваліфікації, що включають стратегічне управління та комунікативну культуру спрямовану на формування нової – людиноцентричної, екологічної, емпатійної, креативної культури управління.

II. Основна частина

Мистецька освіта є унікальним середовищем, яке потребує творчого та управлінського підходу. Завідувачі кафедр мають забезпечувати

баланс між адміністративними функціями та творчими процесами, впроваджуючи сучасні методи управління. Аналіз стратегічного управління в контексті сучасних концепцій та трендів світового економічного розвитку [1], зокрема сучасних тенденцій у мистецькій освіті продемонстрував зв'язок між лідерством у бізнесі і лідерством у мистецтві, який існує з давніх часів. Всім нам відомі культурні діячі, як Перікл у стародавніх Афінах, Меценат у давньому Римі і Медичі у Флоренції XV сторіччя, які стали типовими взірцями освічених лідерів в культурному житті свого часу [2].

Стівен Р. Кові стверджує, що керівники у своїй роботі мають керуватися низкою основних засад – «сімома правилами дуже впливових людей» [3]

- діяти на випередження (бути проактивним); нести відповідальність за ситуацію довкола себе;
- чітко усвідомлювати свої кінцеві цілі; формувати в собі риси лідера;
- починати від себе; розвивати уміння керувати собою;
- створювати безпрограшні ситуації; формувати лідерство на міжособистісному рівні;
- розуміти інших, а також бути зрозумілим; спілкуватись і співчувати;
- працювати синергетично; розвивати творчу співпрацю;
- займатись самовдосконаленням.

Необхідність створення рівноваги між діяльністю, пов'язаною з виконанням обов'язків менеджера, загальнолюдськими цінностями, а саме – почуттям єдності, довіри, соціальної справедливості та творчої співпраці стає першоосновою підвищення управлінської кваліфікації завідувачів мистецьких кафедр, адже сучасні керівники стикаються з проблемами, що потребують знань у сфері стратегічного планування, кризового менеджменту та лідерства [1; 2].

Це зумовлює потребу у розробці спеціалізованих програм підвищення кваліфікації, метою яких є саме розвиток управлінських компетентностей завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти (сценічне

мистецтво, музичне мистецтво, хореографічне мистецтво, культурологія та інші) з акцентом на творчі підходи до менеджменту, інноваційні стратегії в мистецтві, людиноцентричне управління, лідерство, комунікацію та адаптацію до змін у мистецькій освіті, що дозволить керівникам успішно реалізовувати освітні проекти та сприяти розвитку інноваційних підходів в освітньому процесі. Подібні програми підвищення кваліфікації для керівників мистецьких кафедр спрямовані на підвищення ефективності управління навчальними процесами та ресурсами кафедри, а також формування сучасної управлінської культури.

Відповідно до визначених аспектів нами було розроблено програму підвищення кваліфікації «Управлінська стратегія і культура завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти» тривалістю 40 годин (2 тижні інтенсивного навчання або 4 тижні з розподіленими заняттями), зміст якої включає шість модулів, що охоплюють стратегічне управління і лідерство, управлінську етику та комунікації, екологічну свідомість і соціальну відповідальність. Програма також передбачає обмін досвідом між учасниками та роботу над конкретними управлінськими кейсами з мистецької сфери. На рис. 10 представлено фрагменти презентації про реалізацію проведеного дослідження.

Розробка програми підвищення кваліфікації для керівників мистецьких кафедр виявила низку важливих аспектів.

По-перше, актуальність такої програми зумовлена необхідністю удосконалення управлінських компетентностей та лідерських навичок керівників для адаптації до сучасних викликів мистецької освіти.

По-друге, програма включає як теоретичні знання з організаційної культури, стратегічного планування та ресурсного менеджменту, так і практичні тренінги, що дозволяють відпрацьовувати навички комунікації та прийняття управлінських рішень.

По-третє, важливою частиною програми є ознайомлення з новітніми інструментами та технологіями для інтерактивної роботи з колективом та студентами, що включає елементи цифровізації (AR, VR) та гейміфікації.

Рис. 10. Фрагменти презентації про реалізацію проведеного дослідження

Це сприятиме підвищенню якості освітнього процесу та ефективності комунікації. Нарешті, програма орієнтована на забезпечення керівників інструментами для розвитку інноваційних підходів, що відповідатимуть сучасним вимогам до підготовки фахівців у мистецькій сфері.

III. Висновки

Програма професійного розвитку, зміст якої анонсовано у 134-му випуску проєкту "Безпекове Мислення" [5], є комплексною, орієнтованою на практичне застосування знань, максимально адаптованою до потреб керівників мистецьких кафедр і сприятиме формуванню ефективних лідерів, здатних до інновацій та стратегічного управління у сфері мистецької освіти.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на декількох ключових напрямках, які дозволять удосконалити та розширити програму підвищення кваліфікації для керівників мистецьких кафедр, а саме на дослідженні міждисциплінарного підходу у підвищенні кваліфікації, що сприятиме обміну досвідом між представниками різних видів мистецтв і дасть змогу вдосконалити освітній процес та на розробці критеріїв і методик оцінювання ефективності програм з підвищення кваліфікації для керівників мистецьких кафедр, що допоможе адаптувати програму відповідно до реальних потреб та результатів навчання.

IV. Список використаних джерел

- [1] Г. Гагоорт, *Менеджмент мистецтва. Підприємницький стиль*, переклад з англійської Б. Шумилович. Львів: Літопис, 2008, 360 с.
- [2] М. І. Чепелюк, *Інструментарій стратегічного управління в контексті сучасних концепцій та трендів світового економічного розвитку: монографія*. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2021, 396 с.
- [3] С. Р. Кові, *7 звичок надзвичайно ефективних людей*. Харків: Видавництво КСД, 2023, 512 с.
- [4] P. F. Drucker, "Managing Oneself: Success in the knowledge economy comes to those who know themselves—their strengths, their values, and how they best perform," *Harvard Business Review*, vol. 77, no. 2, pp. 65-74, Mar.-Apr. 1999.
- [5] *Безпекове Мислення, випуск 134: (не)безпечне завідування кафедрою*. Доступно на: <https://youtu.be/3TevbXyt62I>

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF DEPARTMENT HEADS IN ARTS SPECIALIZATIONS AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: STRATEGY AND MANAGEMENT CULTURE

Burnazova Vira, Liashenko Oleksandra

ABSTRACT. This paper examines the specifics of managing arts-specialized departments within higher education institutions. A program for department heads is proposed, aimed at developing skills in strategic planning and management culture in the context of contemporary educational challenges.

KEYWORDS: management culture, department heads, arts education, strategic management, professional development.

* * * * *

РОЗДІЛ VII. ОСВІТА В ЧАСИ ВИКЛИКІВ: ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ ТА ТРАВМАЧУТЛИВІСТЬ У ВИКЛАДАННІ

Дуброва Наталя¹[0000-0001-8584-3338], **Осова Ольга**²[0000-0001-7316-1196]

¹Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Дніпро, Україна

²Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харків, Україна

E-mail:osova.olga@gmail.com

АНОТАЦІЯ. У публікації розглянуті передумови виникнення травматизації та посттравматичного стресового розладу особистості в умовах війни та дистанційної форми навчання та формування травмоцутливого середовища при забезпеченні високої якості освітніх послуг з використанням цифрових технологій.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інноваційні підходи, цифрові інновації, цифрові технології, травмоцутливий підхід у викладанні.

I. Вступ

Останні роки позначилися рядом випробувань для людства, зокрема і для України. Так, на початку це була пандемія COVID 19, яка змусила людей до самоізоляції, підняла основні страхи, основною з яких є страх смерті. Війна тільки поглибила ці страхи і гостра травматизація, яка була на початку війни поступово перетворилася на посттравматичний стресовий розлад, що поступово виснажує всі ресурси людського організму. Переживання війни супроводжується цілим рядом випробувань, призводячи до поглиблення стресового стану, наявності тривожності. Крім того, освітнє середовище було змушене перейти на дистанційне навчання за таких умов, що спричинило ще більший стрес для викладачів, які вимушені постійно самовдосконалюватися, шукати шляхи більш ефективної подачі навчального матеріалу та здобувачів

освіти, які мали призвичаїтися до нових форм викладання. Це все відбувається під час постійних тривог та періодичного масового відключення електроенергії. Система освіти функціонує в таких умовах, намагаючись сформувати травмачутливе середовище та забезпечити високу якість освітніх послуг.

Метою проєкту «Освіта в часи викликів: цифрові інновації та травмачутливість у викладанні», який був розроблений під час Міжнародної літньої школи підвищення кваліфікації «Інноваційні підходи до викладання та навчання» є застосування досвіду, отриманого під час Літньої школи «Інноваційні підходи до викладання і навчання», для розробки та впровадження інноваційних стратегій, що поєднують цифрові технології та травмачутливий підхід у викладанні іноземних мов та економічних дисциплін. Цей підхід має сприяти підвищенню якості навчання, розвитку гнучких навичок комунікації у здобувачів освіти, а також створенню підтримуючого та безпечного освітнього середовища, яке відповідає сучасним викликам.

II. Основна частина

Війна спричинила велику кількість травматичних подій, пережитого негативного досвіду, що призвело та продовжує призводити до виникнення посттравматичного стресового розладу (ПТСР). ПТСР – це серйозний психічний розлад, який розвивається після травматичних подій і супроводжується інтенсивними симптомами: емоційною нестабільністю, проявами агресії, роздратування, депресії, порушеннями сну, підвищення рівня тривожності, саморуйнівною поведінкою [1, С.148-149]. Одним із небезпечних симптомів ПТСР є тривожність - це характеристика, яка визначає схильність людини до стресу та підвищену схильність переживати емоційний дискомфорт, небезпеку та невизначені ситуації суб'єктивного конфлікту [7, С. 8]. Остання виникає при виникненні невизначених загроз і проявляється очікуванням того, що те, що очікується буде з негативний результат. Стан тривожності є суто

суб'єктивним відчуттям, а загрози та напруження сприймаються свідомо і супроводжуються активацією чи збудженням автономної нервової системи. За таких умов знижується концентрація та здатність людини до сприймання та опрацювання інформації, знижується її здатність до навчання. В таких умовах розмаїття навчальної інформації не сприймається та не абсорбується.

В рамках мікропроєкту було проведене опитування 105 респондентів ЗВО м. Харкова (Харківська гуманітарно-педагогічна академія, ХНУ імені В.Н. Каразіна, ХНУМГ ім. О.М. Бекетова) та м. Дніпра (Дніпровський державний аграрно-економічний університет), які зазначили погіршення емоційного стану під час навчання. Так, за даними опитування 11,4% респондентів оцінюють свій емоційний стан як поганий, 32,4% - близько до поганого, 31,4% - середній, а 18,1% - як хороший. На рис. 11 подано результати оцінювання емоційного стану студентів ЗВО м. Харкова та м. Дніпра.

Який середній бал ви б поставили для оцінки вашого емоційного стану під час навчання?
(1 – Дуже поганий, 5 – Дуже хороший)
105 відповідей

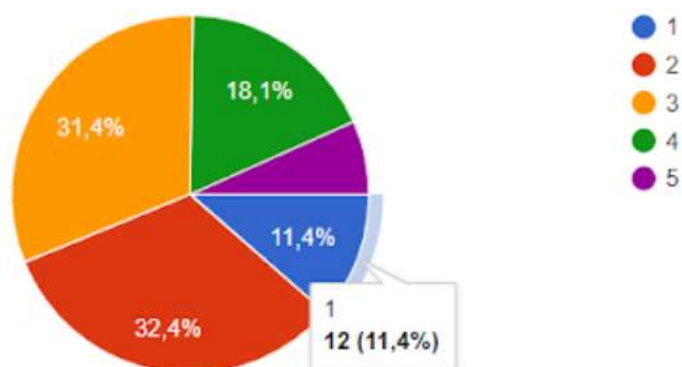

Рис. 11. Результати оцінювання емоційного стану студентів ЗВО м. Харкова та м. Дніпра

За таких умов важливим є застосування травмачутливого підходу, який включає в себе використання різних методів і технік для сприяння психічному відновленню та поліпшенню самопочуття підлітків. Це може бути як індивідуальна, так і групова психотерапія з використанням творчих методів, які сприяють вираженню емоцій та почуттів. Як зазначає Балебрух Юлія важливим є «надання допомоги особам, які мають симптоми психічної травми», а це вимагає «залучення великої кількості фахівців, які б могли надавати підтримку та кваліфіковану допомогу» [2, с. 19].

Безперечно, в кожному університеті існує психологічна служба, функцією якої є психологічна допомога тим, хто потребує. Але проблема полягає в тому, що надають таку допомогу фахівці університету з відповідним фахом, які несуть додаткове навантаження і дуже часто на волонтерських засадах. Викладачі теж можуть надавати таку допомогу студентам в якості кураторів груп та протягом занять.

В науковій літературі крім травмочутливого підходу в освіті ще використовують таку термінологію як травма-інформований підхід, травмоорієнтоване навчання. Всі ці дефініції відображають одну задачу – як знизити деструктивний вплив травми та сприяти зціленню особистості.

Як зазначають Maynard B.R, Farina A, Dell N.A, Kelly M.S. травма-інформовані підходи включають наявні програми, наявні організації, які усвідомлюють вплив травми, розпізнають симптоми травми, можуть реагувати шляхом інтеграції знань про травму політики та практики, прагнуть зменшити ретравматизацію. Університетам слід формувати травмо-орієнтовану систему або програму, яка має включати наступні елементи [3]:

1. Усвідомлення широкого впливу травми і розуміння потенційних шляхів відновлення.

2. Розпізнання ознак і симптомів травми у здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників та інших осіб, що пов'язані з системою освіти;

3. Відповідальна інтеграція знання про травму в політиці, процедурах та практиці;

4. Прагнення активного протистояння ретравматизації як здобувачів освіти, так і науково-педагогічних працівників.

На рис. 12 зображені основні принципи та елементи формування травма-інформованого підходу, який рекомендує Управління з питань наркоманії та психічного здоров'я, США до застосування у закладах освіти, зокрема вищої.

Рис. 12. Травма-інформований підхід, що пропонується Управлінням з питань наркоманії та психічного здоров'я, США [3, с.5]

Як зазначено на рис. 12 серед принципів превалює принцип взаємності, підтримки та безпечного середовища, що може забезпечити викладач за допомогою цифрових інструментів. Використання останніх

можуть допомогти покращенню співпраці як між студентами, так і між викладачами, дають можливість вибудувати комунікації незалежно від географічних обмежень. Викладачі можуть забезпечити зворотний зв'язок та підтримку в реальному часі, створюючи динамічне та інтерактивне навчальне середовище, яке виходить за межі фізичних стін класу. Це відкриває світ можливостей для спільного навчання, де студенти можуть працювати разом над проектами, обмінюватися ідеями та вчитися з точки зору один одного.

Наведемо декілька цифрових інструментів, що зможуть забезпечити інтерактивний та спільний процес навчання [6].

1. Flipgrid - інтерактивна платформа для обговорення відео, дозволяє вчителям створювати «сітки» для полегшення обговорень на основі відео. У кожній сітці вчителі можуть ставити питання або теми, а студенти відповідають короткими відеороликами. Цей формат заохочує участь та залучення, оскільки надає студентам більш динамічний спосіб виразити себе порівняно з традиційними письмовими відповідями.

2. Otter.ai - платформа для транскрипції та нотаток на основі штучного інтелекту, використовує передову технологію розпізнавання мови для транскрипції вимовлених слів у письмовий текст у режимі реального часу. Користувачі можуть записувати зустрічі, лекції, інтерв'ю або будь-який інший розмовний контент, і Otter.ai автоматично генеруватиме точні стенограми.

3. Draw.io - це веб-інструмент діаграмування, який використовується для створення різних типів діаграм та блок-схем. Він пропонує широкий спектр форм, іконок та шаблонів, які користувачі можуть перетягнути на полотно для створення своїх діаграм. Draw.io підтримує співпрацю, дозволяючи декільком користувачам працювати на одній діаграмі одночасно в режимі реального часу.

4. Kahoot! - це ігрова навчальна платформа, яка робить навчання веселим та інтерактивним, дозволяє викладачам створювати вікторини,

опитування та дискусії, які потім представляються студентам як багатокористувацькі ігри.

На рис. 13 представлено фрагмент презентації результатів проведеного дослідження.

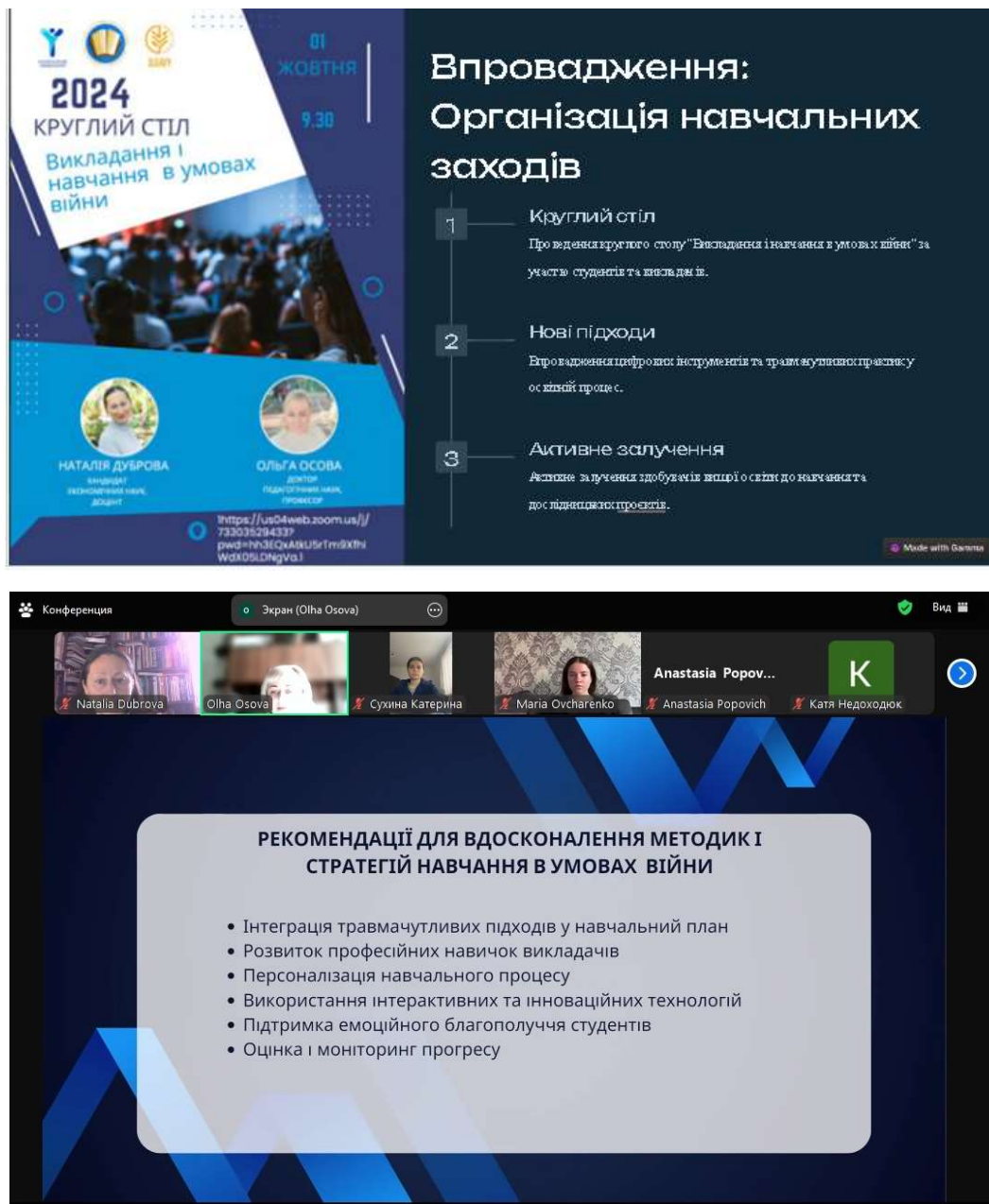

Рис. 13. Фрагмент презентації результатів проведеного дослідження

III. Висновки

Сьогодення ставить багато викликів перед освітянським середовищем України, оскільки потрібно забезпечити високий рівень

надання освітніх послуг за умов нестабільного , а то і небезпечного для життя середовища при цьому психологічно підтримуючі як здобувачів освіти, так і один одного. За таких умов виникає нагальна потреба у формуванні травмачутливого середовища та травма-інформований підходу при викладанні. При використанні останнього основними принципами є: безпека, надійність та прозорість, взаємна підтримка, співпраця та взаємність, розширення прав і можливостей, право голосу і вибору, культурні, історичні і гендерні питання. Дотримання цих принципів можна забезпечити використовуючи цифрові технології. Інтеграція інноваційних цифрових інструментів в освіту викликала зміну парадигми, перетворюючи досвід навчання в захоплюючу, персоналізовану та спільну подорож, яка відкриває потенціал кожного здобувача освіти, готуючи їх не тільки для академічного успіху, але і для майбутнього, наповненого можливостями. Використовуючи такі інструменти, як Flipgrid, Otter.ai, Draw.io та Kahoot! педагоги можуть створювати динамічні навчальні середовища, які надихають цікавість, співпрацю та навчання протягом усього життя.

IV. Список використаних джерел

1. Л.Б. Наугольник. Психологія стресу. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 324 с., 2015.
2. Юлія Балебрух. Застосування методик TPSS+у роботі з травмою війни. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Війна. Психотерапія травми»*, м. Львів, 10- С. 19-20, 2023.
3. B.R Maynard, A. Farina, N.A Dell, M.S.Kelly. Effects of trauma-informed approaches in schools: A systematic review. *Campbell Syst Rev.* Jul 17;15(1-2), 2019
4. Joanna McCloughry. Embracing trauma-informed approaches in higher education: more than just a passing trend. URL: <https://www.hepi.ac.uk/2024/08/12/embracing-trauma-informed-approaches-in-higher-education-more-than-just-a-passing-trend/>
5. J. Carello, & L.D Butler. Practicing What We Teach: Trauma-Informed Educational Practice. *Journal of Teaching in Social Work*, 35(3), 262–278, 2015. <https://doi.org/10.1080/08841233.2015.1030059>
6. Embracing Innovation in Education: Tools for Enhanced Learning and Collaboration. URL: <https://www.isdm.org.in/blog/innovation-in-education-tools->

enhanced-

[learning?utm_source=adwords&utm_medium=grants&utm_campaign=ISDM Blog DAW 2024 Approved by Lorren Embracing Innovation in Education blog&utm_campaignid=20995186954&utm_adgroupid=166187072350&utm_creativeid=699413657880&utm_matchtype=b&utm_device=c&utm_network=g&utm_keyword=innovation%20in%20education&utm_placement=&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwmt24BhDPArisAJFYKk14oTC9gT86vSTNyLWiLAuafMq9yHa9i2vVAKkM3IU5VrQU4cLJz5oaAoAuEALw_wcB](https://www.google.com/learning?utm_source=adwords&utm_medium=grants&utm_campaign=ISDM_Blog_DAW_2024_Approved_by_Lorren_Embracing_Innovation_in_Education_blog&utm_campaignid=20995186954&utm_adgroupid=166187072350&utm_creativeid=699413657880&utm_matchtype=b&utm_device=c&utm_network=g&utm_keyword=innovation%20in%20education&utm_placement=&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwmt24BhDPArisAJFYKk14oTC9gT86vSTNyLWiLAuafMq9yHa9i2vVAKkM3IU5VrQU4cLJz5oaAoAuEALw_wcB)

7. Гуменюк Наталія, Шемет Вікторія. Психофізіологічні особливості професійної діяльності операторів безпілотних літальних апаратів. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Війна. Психотерапія травми»*, м. Львів, С. 6-10, 2023.

EDUCATION IN TIMES OF CHALLENGES: DIGITAL INNOVATIONS AND TRAUMA-SENSITIVE APPROACHES IN TEACHING

Dubrova Natalia, Osova Olha

ABSTRACT. The publication considers the prerequisites for the occurrence of traumatization and post-traumatic stress disorder of the individual in conditions of war and distance learning and the formation of a trauma-sensitive environment while providing high-quality educational services using digital technologies.

KEYWORDS: innovative approaches, digital innovations, digital technologies, trauma-sensitive teaching approaches.

* * * * *

РОЗДІЛ VIII. УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ЯК ПРИКЛАД СПОНТАННОГО ПОРЯДКУ

Покотило Костянтин^{1[0000-0002-7428-5411]}

¹Київський національний університет будівництва і архітектури,

Київ, Україна

E-mail: pokotylo.km@knuba.edu.ua

АНОТАЦІЯ: у статті досліджується універсальний дизайн крізь призму спонтанного порядку. Порівнюючи створені та спонтанні структури, автор демонструє, як універсальний дизайн виникає без централізованого планування. Підкреслюється абстрактний характер універсального дизайну та його використання як інструменту оцінки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: універсальний дизайн, спонтанний порядок, доступність інклюзивність, люди з інвалідністю

I. Вступ

Відповідно до Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, визнаний і ратифікований багатьма країнами, універсальний дизайн отримав загальновизнане визначення – «універсальний дизайн означає дизайн продуктів, середовища, програм і послуг, призначених для використання всіма людьми, без необхідності додаткового налаштування або спеціального дизайну» [1].

II. Основна частина

За своєю сутністю він виникає на принципі, який передбачає, що природні системи, такі як живі організми, архітектура і дизайн та навіть соціальні структури, мають тенденцію до універсальних форм і закономірностей. Виникнення і розвиток універсального дизайну відбувається за моделлю спонтанного порядку, концепція якого виникла

досить давно, але набула наукового значення переважно у Новий час, особливо серед представників шотландського просвітництва [2, 12].

Найбільш чітко визначення спонтанного порядку знаходимо у Фрідріха фон Гаєка, який визначає спонтанний порядок так: «існують впорядковані структури, які є продуктом дії багатьох людей, але не є результатом людського задуму» [3, 37]. Спонтанний порядок можна охарактеризувати через наявність певної структури та зацікавленість у ньому залучених осіб.

Створені і спонтанні порядки відрізняються, у першу чергу, способом, у який вони виникають. Створені порядки спираються на формування попередніх колективних угод і вимагають для їх підтримки керівного командного центру, на відміну від них, спонтанні порядки, навпаки, не є результатом узгоджених дій, а є, так би мовити, самокоординованими.

На додаток до процесу творення, відмінність між спонтанними та створеними порядками проводиться за трьома ключовими ознаками: складність, мета та абстрактність.

У той час як створені порядки утворюються «екзогенно» зовнішнім агентом, який їх і проектує, спонтанні порядки є «ендогенними» або самогенеруючими.

Оскільки створені порядки мають замовника, вони відрізняються відносною простотою, оскільки повинні складатися лише з тих елементів, які може досягнути людський розум. Спонтанні порядки, навпаки, можуть досягати будь-якого ступеня складності, незалежно від того, що може опанувати людський розум. Отже, якщо зауважити, що універсальний дизайн є прикладом спонтанного порядку, то окремий індивід має лише обмежений контроль над нормами та правилами універсального дизайну.

Будучи свідомо спланованими конструкціями, створені порядки завжди виникають з певною метою і, таким чином, служать меті замовника. Спонтанний порядок не служить якійсь конкретній меті, хоча

його існування можна пояснити з точки зору його внеску в успішне досягнення багатьох різних індивідуальних цілей і в цьому сенсі можна сказати, що спонтанний порядок ґрунтується на цілеспрямованій дії його складових елементів. У цьому контексті дія є «цільовою», коли вона прагне зберегти порядок, до якого належить елемент. Оскільки спонтанний порядок є ненавмисним, ми майже не можемо стверджувати, що використання «цілеспрямованого» тут не означає жодного усвідомлення мети з боку осіб, чиї дії сприяють збереженню порядку. Універсальний дизайн у повній мірі ілюструє цю важливу особливість спонтанних порядків.

Спонтанні порядки, такі як мистецтво, дизайн, розум або суспільство складаються з системи абстрактних відносин між елементами, які також визначаються лише абстрактними властивостями. Такі порядки не сприймаються інтуїтивно, а можуть бути лише мисленно реконструйовані «на основі теорії, що враховує їхній характер» [3, 38]. Абстрактний характер складних спонтанних порядків визначається набором абстрактних правил, яким підкоряються їхні складові елементи. Це у повній мірі стосується природи універсального дизайну, яка очевидно є саме духовним феноменом, або, іншими словами, носить абстрактний, або трансцендентний характер.

Використовуючи принципи універсального дизайну його трансцендентної природи, можна визначити межі практичності будь-якої дизайнерської концепції, що базується на емпіричному досвіді. За допомогою універсального дизайну достатньо часто можна знайти неточності та помилки в існуючих практичних втіленнях парадигм.

Кожне трансцендентне поняття протиставляється реальним матеріальним фактам. Тому люди можуть знаходити дефекти та помилки в існуючій конструкції, використовуючи утопічні ірреальні принципи УД. Категорії, що позначають трансцендентність, зазвичай використовуються людьми як кінцева точка рефлексії а не як щось реальне.

Щоб зрозуміти реальність, ми повинні створити трансцендентний конструкт (механізм розуміння), щоб взагалі щось зрозуміти. Створюючи трансцендентну, нематеріальну точку відображення, можна мислити реальне з цієї точки неможливого. З цієї причини деякі ідеалістичні трансцендентальні концепції (такі як універсальний дизайн) є допоміжними конструктами в механізмі розуміння й оцінки реальності. Не можна ставити когнітивні запитання щодо цих категорій, оскільки ці категорії відіграють іншу роль. Такі категорії і система цих понять (механізм розуміння) дають змогу щось пізнати.

Коли ми аналізуємо існуючий об'єкт дизайну відповідно до трансцендентальних принципів УД, ми відчуваємо діалектичну напругу, невідповідність одного іншому. Дійсно, у дизайні ми зіштовхуємо символічне та реальне, або дві реальні речі порівнюючи їх з символічним.

На рис. 14 представлено світлини з організованого і проведеного круглого столу «Філософія інклюзивності: безбар'єрність чи універсальний дизайн» 2024 рік.

Рис. 14. Світлини з організованого і проведеного круглого столу «Філософія інклюзивності: безбар'єрність чи універсальний дизайн» 2024 рік

Отже, універсальний дизайн не є результатом цілеспрямованого проектування, а виникає як самоорганізована система, подібно до природних явищ.

Створені порядки мають чітко визначену мету і автора, тоді як спонтанні порядки виникають без централізованого управління.

Універсальний дизайн має трансцендентний характер, тобто виходить за межі конкретних матеріальних реалій і слугує інструментом для оцінки та розвитку існуючих дизайнерських рішень.

Принципи універсального дизайну дозволяють виявляти недоліки в існуючих системах і сприяють розвитку більш інклюзивного суспільства.

Список використаних джерел

1. - <https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/das-institut/monitoring-stelle-un-brk/die-un-brk>
2. Petsoulas C. Hayek's liberalism and its origins: his idea of spontaneous order and the Scottish enlightenment. London: Routledge, 2002. - 201 S.
3. Гайек А. Ф. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. Переклад з англійської: В. Дмитрук. Київ: Аквілон-Прес, 2000. - 448 с.
4. Steinfeld, Edward; Maisel, Jordana, eds. (April 10, 2012). Universal Design: Creating Inclusive Environments. Wiley. pp. 408 pages.

UNIVERSAL DESIGN AS AN EXAMPLE OF SPONTANEOUS ORDER

Pokotylo Kostiantyn

ABSTRACT. This article explores universal design through the lens of spontaneous order. By comparing created and spontaneous structures, the author demonstrates how universal design emerges without centralized planning. The abstract nature of universal design and its use as an evaluation tool are emphasized.

KEYWORDS: universal design, spontaneous order, accessibility, inclusivity, people with disabilities

* * * * *

РОЗДІЛ IX. ФІДБЕК ЯК ІНСТРУМЕНТ КОМУНІКАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Потапюк Ірина^{1[0000-0002-1051-0114]}, **Яснолоб Ілона**^{1[0000-0002-3826-8745]}

¹Полтавський державний аграрний університет, Полтава, Україна

E-mail: iryna.potapyuk@pdau.edu.ua

АНОТАЦІЯ. Публікація присвячена розгляду теоретичних аспектів поняття «фідбек», зокрема у системі освіти. Зазначено проблеми та перспективи застосування фідбеку в освітньому процесі. Визначено особливості фідбеку як інструменту управління розвитком закладів вищої освіти в умовах сьогодення. Приділено увагу загальноприйнятому та найоптимальнішому методу фідбеку – The Sandwich Method.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: зворотний зв'язок, фідбек, види фідбеку, управління розвитком закладів вищої освіти, науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти.

I. Вступ

Ефективне управління закладами вищої освіти підвищує якість навчання та досліджень, що сприяє зміцненню їх іміджу та привабливості для здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників. Ефективне управління закладами вищої освіти також створює умови для стимулювання інновацій та розвитку нових підходів у навчанні, дослідницькій діяльності та адміністративних процесах.

Важливість комунікацій для управління розвитком закладів вищої освіти неможливо переоцінити, адже вони в умовах сьогодення відіграють важливу роль у всіх напрямках освітньої діяльності. Одним із найважливіших і найпоширеніших інструментів комунікації є зворотний зв'язок. Ця навичка є обов'язковою не лише для топ-менеджерів або менеджерів, а й для кожного співробітника без винятку.

II. Основна частина

У процесі управління розвитком закладів вищої освіти беззаперечною є зміна його цілей, управлінської діяльності, змісту, методів, форм організації, що спрямовуються на досягнення ефективного результату.

Управління розвитком закладів вищої освіти охоплює принципи, методи, організаційні форми та технології управління освітнім процесом, орієнтовані на підвищення його ефективності. Основні функції управління включають: прийняття обґрунтованих рішень; організацію та контроль їх виконання; мотивацію і стимулювання діяльності; створення сприятливих умов для ефективної роботи закладу та кожного учасника освітнього процесу. Це виявляє суперечність між поточним рівнем менеджменту та вимогами, що висуваються суспільством і державою до керівників ЗВО та їх підрозділів [1].

Управління розвитком закладами вищої освіти ефективне тоді, коли спрямовується на досягнення інтегративного результату, а не зводиться лише до розрізнених впливів на окремі складові життєдіяльності закладу освіти [2].

Складність управління розвитком закладами вищої освіти спричинена численною кількістю учасників освітнього процесу та взаємозв'язків між ними, багатокomпонентністю та різноманітними характеристиками підсистем, структурних підрозділів, а також різноманітністю впливів на окремі елементи системи. Ефективне управління розвитком закладами вищої освіти досягається за тієї умови, якщо воно орієнтоване на інтегративний результат, а не обмежується окремими впливами на різні аспекти діяльності закладу.

Заклад вищої освіти може долати протиріччя свого розвитку завдяки учасникам освітнього процесу, їхньому внеску в коригування, самоуправління та інших механізмів. Варто зазначити, що ефективне управління розвитком закладів вищої освіти слід здійснювати в таких

аспектах: управління закладом вищої освіти як цілісною системою; управління структурними підрозділами з урахуванням їхніх особливостей; управління взаємодією підсистем і компонентів, що сприяє особистісному розвитку учасників освітнього процесу [2].

Сьогодні особливо важливо зосереджувати зусилля на напрямках організаційного забезпечення управління комунікаціями в закладах вищої освіти, спрямованих на розвиток сфери вищої освіти в Україні загалом. Зокрема, слід:

- ✓ створити ефективну систему інформаційного забезпечення;
- ✓ провести аналіз стану управління комунікаціями в ЗВО;
- ✓ розробити план заходів для усунення недоліків у комунікаційних процесах;
- ✓ сформувати та впровадити систему рішень для підвищення ефективності управління комунікаціями;
- ✓ забезпечити координацію виконання рішень;
- ✓ здійснювати контроль за їх реалізацією [3].

Варто зазначити, що одним із найважливіших і найпоширеніших інструментів комунікації є зворотний зв'язок. Ця навичка є обов'язковою не лише для топ-менеджерів або менеджерів, а й для кожного співробітника без винятку. Слово «feedback» увійшло до нашого життя ще до того, як методології Scrum чи Lean стали широко розповсюдженими в ІТ. На сьогодні це стало вагомим інструментом у культурі, яка орієнтована на високу продуктивність.

Відзначимо, що фідбек є потужним інструментом як особистісного, так і професійного розвитку. Однак можна серйозно нашкодити собі й іншим, якщо використовувати його неправильно.

Англомовне слово «feedback» серед професійних спільнот вживається у значенні зворотного зв'язку та відгуку, а отже, це реакції на певну дію. Фідбек є не лише засобом для виявлення проблем, але й

потужним інструментом мотивації та розвитку, що своєю чергою забезпечує формування здорової й продуктивної командної динаміки.

Основними завданнями фідбеку є: допомога швидше адаптуватися; спонукання зростанню і розвитку; провокування змін з метою досягнення поставлених цілей. Отож фідбек – це інструмент для розвитку як співробітника зокрема, так і підприємства загалом.

У чому важливість фідбеку? З його допомогою можна визначити слабкі сторони, потенціал професійного та персонального розвитку; підвищити продуктивність праці та мотивацію; вибудувати довіру та покращити відносини, а також вчасно виявляти проблеми та гнучко на них реагувати.

Таким чином, фідбек вважаємо значущим елементом в управлінні розвитком сучасного і прогресивного закладу вищої освіти, який забезпечує якісне навчання, комфортне освітнє середовище і готовність до постійних змін та розвитку.

В управлінні розвитком закладів вищої освіти за допомогою фідбеку досягаються такі тези:

1. Покращення якості освітнього процесу (фідбек від здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників допомагає керівництву виявляти проблеми в освітніх програмах, методах викладання та освітньому середовищі, що дозволяє швидко коригувати процеси та забезпечувати якісне навчання).

2. Задоволеність здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників результатами своєї діяльності (регулярний запит та врахування думок учасників освітнього процесу підвищує їхню лояльність та залученість. Задоволеність здобувачів та викладачів результатами своєї діяльності сприяє позитивному іміджу закладів вищої освіти, що може підвищити їх привабливість для абітурієнтів).

3. Оптимізація управлінських рішень (фідбек є дуже важливим інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. За

допомогою зворотного зв'язку можна відстежувати ефективність змін, коригувати стратегії та інвестувати в ті напрями, що мають найбільший вплив).

4. Удосконалення комунікаційного процесу (створення культури зворотного зв'язку формує довіру між керівництвом, науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти, що підвищує прозорість та зміцнює партнерські відносини між усіма учасниками освітнього процесу).

5. Адаптація до змін (заклади вищої освіти повинні гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища. Регулярний фідбек дозволяє вчасно виявляти нові потреби та адаптуватися до них, що забезпечує конкурентоспроможність і актуальність освітніх програм).

6. Підтримка розвитку науково-педагогічних працівників (фідбек дає змогу викладачам отримувати об'єктивні оцінки своєї діяльності, виявляти сильні та слабкі сторони і відповідно вдосконалювати методи викладання, що сприяє підвищенню кваліфікації та ефективності професійної діяльності науково-педагогічних працівників).

7. Сприяння інноваціям та розвитку (відкритість до фідбеку стимулює творчий підхід та ідеї для інновацій в освітньому процесі, адміністративних процесах і наукових дослідженнях, що дозволяє закладам вищої освіти бути сучасними і на високому рівні забезпечувати якість освіти).

8. Планування та стратегічний розвиток (фідбеки від стейкхолдерів (роботодавців, випускників, партнерів) дають інформацію, за допомогою якої формуються стратегічні плани розвитку закладів вищої освіти, включаючи нові напрями досліджень).

9. Покращення студентського життя (студентські ініціативи: зворотний зв'язок про спортивні та культурні заходи, гуртки допомагає виявити потреби та інтереси здобувачів вищої освіти, що дозволяє їм

краще адаптуватися та самостверджуватися у студентському середовищі).

Отож фідбеки забезпечують безперервний зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу і менеджменту закладів вищої освіти, що дозволяє миттєво реагувати на зміни, впроваджувати інновації та покращувати якість освіти. В умовах викликів сучасності, таких як глобалізація, цифровізація та зміни на ринку праці, ефективне застосування фідбеків стає ще важливішим для ефективного управління розвитком закладів вищої освіти. На рис. 15 подано фрагменти презентації про проведене дослідження.

Рис. 15. Фрагменти презентації про проведене дослідження

Варто зазначити, що існує чимало типів і способів зворотного зв'язку. Основними серед типів можна вважати такі [7-8]:

✓ **коригувальний фідбек** – цей тип фокусується на виявленні помилок та недоліків у діяльності учасників колективу. Його метою є не тільки вказати на проблемні моменти, а й надати альтернативні пропозиції щодо їх вирішення. Коригувальний фідбек може бути критичним, однак він має бути обґрунтований та поданий у доброзичливій формі для того, щоб допомогти одержувачеві зрозуміти, що варто зробити для покращення та досягнення позитивних результатів;

✓ **фідбек, що розвиває** – цей тип спрямований на визначення та підтримку сильних сторін учасників колективу. Він підкреслює позитивні моменти та надає рекомендації щодо подальшого розвитку;

✓ підтримуючий фідбек – цей вид спрямований на підтримку і мотивацію учасників колективу. Він, як правило, демонструє визнання і підтримку за виконану роботу, надихаючи працівників на досягнення поставлених цілей. Підтримуючий фідбек відіграє важливу роль у підвищенні морального духу, формуванні позитивної командної динаміки і створенні комфортного середовища для продуктивної роботи.

Варто зазначити, що поряд з типами фідбеку можна виокремити такі основні його види:

- ✓ позитивний фідбек визначає досягнення, дає змогу похвалити за результативну діяльність і мотивує на перспективу;
- ✓ негативний фідбек демонструє ті недоліки, проблеми та помилки, які потребують вирішення;
- ✓ конструктивний фідбек уособлює поєднання позитивних і негативних моментів, пропонуючи конкретні шляхи вирішення проблем і способи самовдосконалення.

Для ефективного управління розвитком закладів вищої освіти найефективнішим видом фідбеку є конструктивний. Цей вид є оптимальним поєднанням похвали працівників за їхні досягнення та пропозиції щодо вдосконалення освітньої діяльності. Науково-педагогічним працівникам важливо отримувати конструктивні фідбеки з метою підвищення їхнього професійного розвитку зокрема і закладів вищої освіти загалом.

Із зазначеного вище можна визначити правила конструктивного зворотного зв'язку:

1. Конкретність. Сутність цього правила полягає в тому, що працівнику потрібно пояснити, що саме спричинило успіх або провал. Виконавцю буде важко повторити хороший результат чи виправити помилки, якщо не обговорити деталі.

2. Не варто оцінювати особистість людини. Мається на увазі те, що критикувати треба роботу, а не особистість, навіть якщо працівник погано

виконав завдання. У випадку, коли людина чує критику у свою адресу, вона закривається і їй важко знову повернутися до конструктивного діалогу.

3. Варто говорити з працівником тет-а-тет. Важливо критикувати роботу або хвалити співробітника без присутності колег, оскільки критика може спровокувати у людини сильний стрес.

4. Підготовка. Необхідно знайти час для підготовки до зустрічі з працівником. Варто використовувати переконливі аргументи, факти та статистику, щоб обґрунтовано подати свої позитивні й негативні висновки.

5. Необхідно дати зрозуміти, що помилки – це не страшно. Не варто говорити підлеглому, що його помилки чи невдачі спричинили негативні наслідки, навіть якщо це дійсно так. Таке звинувачення може спровокувати почуття провини та сорому, що у подальшому будуть заважати працювати. Варто заспокоїти працівника та допомогти йому сконцентрувати свої зусилля на виправленні помилок.

Способами надання фідбеку є: рубрики, рейтингування та коментарі.

Загальноприйнятим правилом фідбеку залишається правило сендвіча (The Sandwich Method): позитивний меседж (початкова позитивна нота); критика, суть зворотного зв'язку, головний меседж (коректне та конструктивне зауваження); позитивний меседж (закріплює позитивне повідомлення). Метод сендвіча передбачає подачу аналітичної оцінки роботи співробітника з позитивних коментарів, за якими йде основне критичне повідомлення про недоліки, а на завершення подаються остаточні позитивні коментарі. Критики цього підходу вважають, що така подача аналітичної оцінки роботи співробітника дещо «розмиває» сутність повідомлення.

Позитивними аспектами означеного методу є зменшення руйнівного ефекту критики, полегшення самого процесу фідбеку, можливість

завершення сеансу зворотного зв'язку на позитивній ноті, а також кращого сприйняття та осмислення критики.

Водночас можна виокремити «мінуси» методу сендвіча:

- ✓ така черговість повідомлень може переобтяжити людину;
- ✓ тригерне слово «але» (або подібні) може звести нанівець усі попередні позитивні повідомлення;
- ✓ у вас не буде бажання сприймати таку конструктивну критику;
- ✓ критика після похвали може нанести більше шкоди, адже людина трохи розслабилась після хороших слів;
- ✓ більшість працівників хочуть, щоб розмова починалась з поганих новин. Тому цей метод часто використовується для зручності та душевного комфорту менеджера, що критикує співробітників (однак, чи це має бути пріоритетом?);
- ✓ такий підхід примушує співробітників бути в ролі пасивних слухачів [4].

Фідбек для співробітників слід надавати щонайменше раз на пів року, щоб об'єктивно оцінювати прогрес у розвитку їхнього професіоналізму та вплив діяльності на ефективність управління розвитком закладів вищої освіти.

Водночас виклики сучасності спричиняють рух від традиційного навчання до студентоцентрованого освітнього процесу, що зумовлює пошук ефективних способів оцінювання набутих компетентностей тих, хто навчається, підвищення їхньої активності, відповідальності, саморегуляції, мотивації до отримання знань, покращення загальної якості освіти, застосування дієвих інструментів взаємодії в системі «науково-педагогічний працівник – здобувач вищої освіти». Одним із таких інструментів осучаснення освітнього процесу, очевидно, є використання фідбеку [5].

Деякі дослідники вважають, що фідбек, з одного боку, допомагає здобувачам вищої освіти отримати різну інформацію про себе своїми очима та очима інших, зрозуміти її і використовувати для покращення

власних результатів і стратегій навчання та підвищення мотивації [6; 7]. З іншого боку, отриманий науково-педагогічними працівниками фідбек є важливим інструментом особистісного зростання та потужним стимулом для роздумів, оскільки саме відгуки здобувачів освіти спрямовують діяльність викладача, роблять її більш ефективною, формують напрями на перспективу для професійного вдосконалення [8; 9].

III. Висновки

Фідбек є ключовим елементом ефективного навчання, оскільки надає інформацію, яка допомагає як викладачам, так і здобувачам скоригувати свою діяльність і наблизитися до бажаних результатів освітнього процесу. Проте фідбек мотивує та стимулює лише тоді, коли подається і сприймається конструктивно. Це означає, що коментарі викладача мають бути вчасними, містити підтримку й заохочення, орієнтуватися на досягнення, а не особистість здобувача. Здобувачі вищої освіти повинні розуміти очікування, вміти зіставляти свої досягнення зі стандартами та ідентифікувати розриви для подальшого вдосконалення. Лише тоді фідбек буде по-справжньому конструктивним та сприятиме розвитку закладів вищої освіти.

IV. Список використаних джерел

1. Проніков О.К. Менеджмент закладів вищої освіти та його вплив на якість знань студентів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2021. Т. 169 № 13. С. 16-20.
2. Гагарін М. Управління розвитком закладу освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. Вип. 2. С. 138-144.
3. Ковальчук М.В. Організаційне та фінансове забезпечення стратегії управління комунікаціями у закладах вищої освіти. *Modern problems of science, education and society : the 6th International scientific and practical conference (August 14-16, 2023) SPC «Sciconf.com.ua»*, Kyiv, Ukraine. 2023. С. 472-474.
4. Метод сендвіча у зворотному зв'язку: чи варто ним користуватись у 2021 році. *Make it in Urraine*. URL: <https://www.makeitinua.com/posts-ua/the-feedback-sandwich-pros-and->

cons-metod-sendvicha-u-zvorotnomu-zvyazku-chi-var-to-nim-koristuvatis-u-2021-roci.

5. Гончарова О.А., Маслова А.В. Фідбек у системі освіти: проблеми та перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи* : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : ВД «Гельветика», 2021. Вип. 83. С. 42-46.

6. Akkuzu N. The Role of Different Types of Feedback in the Reciprocal Interaction of Teaching Performance and Self-efficacy Belief. *Australian Journal of Teacher Education*. 2014. Vol. 39. № 3. P. 36-66. DOI:10.14221/ajte.2014v39n3.3.

7. Потапюк І.П., Яснолоб І.О. Фідбек як інструмент управління розвитком закладів вищої освіти в умовах сьогодення. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 3. С. 220-224. URL: <http://ujae.org.ua/fidbek-yak-instrument-upravlinnya-rozvytkom-zakladiv-vyshhoyi-osvity-v-umovah-sogodennya/>

8. Потапюк І.П., Яснолоб І.О. Фідбек як інструмент комунікації. Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 27 вересня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 48-49.

FEEDBACK AS A TOOL OF COMMUNICATION AND MANAGEMENT OF AN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

Potapiuk Iryna, Yasnolob Ilona

ABSTRACT. The publication is devoted to consideration of the theoretical aspects of the concept of «feedback», in particular in the education system. The problems and prospects of using feedback in the educational process are indicated. The peculiarities of feedback as a tool for managing the development of higher education institutions in today's conditions are determined. Attention is paid to the generally accepted and most optimal method of feedback - The Sandwich Method.

KEYWORDS: feedback, types of feedback, management of development of higher education institutions, research and teaching staff, higher education students.

* * * * *

РОЗДІЛ X. ІНСТРУМЕНТИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ ЗА НАПРЯМКАМИ ВИКОРИСТАННЯ: ПОРАДИ МОЛОДИМ ДОСЛІДНИКАМ

Сімахова Анастасія^{1,2}[0000-0001-7553-4531], Яцишин Анна^{3,4}[0000-0001-8011-5956]

¹Національний авіаційний університет, Київ, Україна,

²ВГО «Інноваційний університет», Київ, Україна

³Інститут цифровізації освіти НАПН України, Київ, Україна

⁴ДНПБ України імені В.О.Сухомлинського

anna13.00.10@gmail.com

АНОТАЦІЯ. Описано хід та основні результати виконання мікропроєкту «Добірка інструментів відкритої науки за напрямками використання».

КЛЮЧОВІ СЛОВА: відкрита наука, інструменти відкритої науки, наукові дослідження, вчені, аспіранти.

I. Вступ

З розвитком цифрових технологій у дослідників з усього світу розширилися можливості щодо застосування інструментів відкритої науки для наукових досліджень та підвищення якості освіти.

У Рекомендаціях ЮНЕСКО [1] вказано, що відкрита наука охоплює всі наукові дисципліни та аспекти наукової практики, у тому числі у сфері фундаментальних, прикладних, природничих, соціальних та гуманітарних наук, і ґрунтується на наступних ключових принципах: відкриті наукові знання, інфраструктура Відкритої науки, наукова комунікація, відкрита участь соціальних суб'єктів та відкритий діалог з іншими системами знань.

Вважаємо, що наразі для України актуальним і важливим є інтеграція принципів відкритої науки у підготовку аспірантів, студентів та для підвищення кваліфікації вчених.

Сутність відкритої науки полягає у тому, що весь науковий процес має базуватися на відкритому доступі до даних, публікацій та інших наукових результатів. У дослідженні [8] вказано, що концепція відкритої науки відображає новий підхід до наукового процесу, вона базується на спільній роботі та нових способах поширення наукових знань шляхом використання цифрових засобів і технологій.

II. Основна частина

Авторами даної публікації було підготовлено та виконано мікропроект в рамках участі у Міжнародній літній школі підвищення кваліфікації «Інноваційні підходи до викладання та навчання». Спеціальна тема: «Інструменти відкритої науки в підготовці фахівців». Ця школа була організована громадською організацією «Інноваційний університет» і тривала з липня по жовтень 2024 року.

Мета дослідження: створення структурованої добірки інструментів відкритої науки за напрямками використання та ілюстративних матеріалів.

На першому етапі було виконано аналіз наукових публікацій та відкритих джерел для визначення інструментів відкритої науки та напрямів використання.

Інструменти відкритої науки (Open Science) відіграють важливу роль у сучасних наукових дослідженнях, роблячи наукові результати доступними для широкого загалу та сприяючи співпраці між вченими.

Наведемо деякі інструменти відкритої науки:

- EOSC (European Open Science Cloud) – «Європейська хмара відкритої науки», яка є віртуальним середовищем (міждисциплінарним та міжгалузевим) з відкритими та загальнодоступними сервісами зберігання, управління, аналізу та повторного використання даних досліджень, що об'єднує існуючі наукові інфраструктури держав-членів ЄС. До EOSC можливе включення (інтеграція) будь-якого сервісу з відкритим кодом. EOSC – це платформа, що об'єднає науково-

дослідницькі інфраструктури Європи (включаючи електронні інфраструктури, проекти та колективи науковців) у спільний відкритий науковий простір, де кожен дослідник-користувач EOSC (єдина дослідницька інфраструктура, колектив) матиме доступ до: 1) масивів наукових даних, отриманих за державні кошти, з можливістю їх подальшого використання (опрацювання) у власних дослідженнях; 2) інформації про весь інструментарій та сервіси дослідницької електронної інфраструктури з можливістю їх безкоштовного використання; 3) інформації про зареєстровану дослідницьку інфраструктуру, про існуючі програми та проекти які вже завершені чи розробляються, з можливістю подальшої співпраці (<https://open-science-cloud.ec.europa.eu>; <https://eosc.eu/eosc-about>).

- Zenodo - це репозиторій відкритих даних, що дозволяє науковцям зберігати і ділитися результатами досліджень, включаючи публікації, дані, презентації, зображення та програмне забезпечення (<https://zenodo.org/>).

- OpenAIRE – інформаційна система щодо пошуку, зберігання, зв'язування та аналізу результатів досліджень з багатьох галузей, має понад 20 сервісів (<https://www.openaire.eu/>).

- Figshare - інструмент для зберігання, обміну та публікації наукових матеріалів, який надає можливість вченим зробити свої дані відкритими (<https://figshare.com/>).

- GitHub – веб-сервіс для обміну кодом і даними досліджень, для спільної роботи над IT-проєктами (<https://github.com/>).

- Open Science Framework (OSF) - цей інструмент дозволяє науковцям координувати дослідження, зберігати дані, та спільно працювати над проєктами з іншими вченими (<https://osf.io>).

Варто відмітити відкриті бази даних, які можуть використовуватися вченими за різними напрямками:

- World Bank Open Data - відкрита база даних Світового банку містить статистичну інформацію про економічні показники, розвиток країн, соціальні показники і багато інших індикаторів для вчених, які працюють в суспільних науках (<https://data.worldbank.org>).

- Kaggle Datasets - платформа для науковців та інженерів, що працюють з даними, яка містить відкриті набори даних з різних галузей, включаючи медицину, фінанси, соціальні науки та інші (<https://www.kaggle.com/datasets>).

- NASA Open Data – база даних NASA щодо астрономічних спостережень, кліматичних моделей та інформації про дослідження космосу (<https://data.nasa.gov>).

- Google Dataset Search - спеціалізована пошукова система, яка дозволяє знаходити дані з різних джерел, таких як урядові бази даних, наукові установи та дослідницькі проекти (<https://datasetsearch.research.google.com/>).

- DataCite - сервіс для реєстрації та цитування даних за допомогою DOI, що забезпечує сталість посилань на дані у публікаціях та дослідженнях (<https://datacite.org>).

- Dryad - репозиторій відкритих наукових даних, спеціалізований на біології та екології (<https://datadryad.org/stash>).

- arXiv – архів відкритого доступу є сервісом для оприлюднення наукових матеріалів з фізики, математики, біології, економіки, комп'ютерних наук, статистики та електротехніки, проте, переважають ресурси з фізико-математичних наук. Матеріали для розміщення не обов'язково мають бути вже опублікованими, можуть бути лише поданим до друку (про це вказується в описі). У сервісі arXiv є автоматизований пошук: за назвою, автором, ключовими словами. Розміщені матеріали в arXiv можна пов'язати з ідентифікатором ORCID (<https://arxiv.org>).

- НРАТ - національний репозитарій академічних текстів, є загальнодержавною розподіленою електронною базою даних, в якій

накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти. Основною метою НРАТ є сприяння розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності (<https://nrat.ukrintei.ua/>).

Інструменти відкритої науки сприяють більшій прозорості, доступності й співпраці в науці, дозволяючи вченим ділитися результатами своїх досліджень та забезпечувати їх повторне використання.

На підставі аналізу наукової літератури [2-3, 5, 8, 10] та власного досвіду [13] наведемо головні поради для молодих вчених щодо використання інструментів відкритої науки.

По-перше – публікуйте у відкритому доступі результати власних досліджень та архівуйте препринти (наприклад, на arXiv, Zenodo).

По-друге – підтримуйте наукову комунікацію і співпрацю приєднуючись до відкритих академічних спільнот (ResearchGate та ін.).

По-третє – використовуйте відкриті дослідницькі дані і діліться ними колегами для забезпечення відтворюваності результатів досліджень. На другому етапі проводилося дослідження та аналіз інструментів відкритої науки. В результаті проведеного дослідження було укладено структуровану добірку інструментів відкритої науки за напрямками використання, що подана у таблиці 1.

На третьому етапі відбувалася розробка та створення ілюстративних матеріалів (плакати розміщено у додатках до звіту)

Наступний четвертий етап – це поширення та апробація добірки. На цьому етапі нами було проведено:

- ✓ поширено ілюстративні матеріали через соціальні мережі та сайти;
- ✓ поширено ілюстративні матеріали під час проведення навчальних вебінарів та семінарів для вчених, зокрема для молодих вчених, аспірантів та студентів.

**Структурована добірка інструментів відкритої науки за
напрямами використання**

Напрями застосування інструментів відкритої науки	Приклад інформаційного ресурсу, як інструменту відкритої науки
Відкритий доступ до досліджень (для зберігання та безкоштовного доступу до наукових публікацій та дослідницьких даних)	arXiv, Public Library of Science (PLOS), BioMed Central, DataCite, ScienceDirect, Zenodo, HPAT, NASA Open Data, Dryad, DataCite, Google Dataset Search
Відкриті наукові журнали (доступні для всіх – безоплатно та без обмежень)	Directory of Open Access Journals (DOAJ), PeerJ, Frontiers, Інформаційні технології і засоби навчання
Спеціалізовані наукові платформи (сайти, платформи, професійні соціальні мережі, що дозволяють дослідникам обмінюватися досвідом, результатами, комунікувати та спільно працювати над дослідженнями)	EOSC, ORCID, Academia.edu, ResearchGate, Open Science Framework, Mendeley, SSRN (Social Science Research Network), Google Workspace, Microsoft Teams.
Електронні лабораторії (онлайн засоби для проведення досліджень та аналізу даних)	ChemCollective, Labster, PhET Interactive Simulations
Відкрите оцінювання наукових публікацій (платформи та засоби для оцінювання якості та впливу наукових публікацій)	Scopus, Web of Science, Google Scholar
Освіта та розвиток компетентностей з відкритої науки (програми для навчання дослідників та здобувачів освіти щодо використання інструментів відкритої науки)	Open Science MOOC, FOSTER Plus, Coursera, Prometheus

На рис. 16 представлено авторські Плакати про інструменти відкритої науки, що були створені в рамках проведеного дослідження і виконаного мікропоекту.

Працюючи над даним мікропроектом було визначено низку впливів, що виникли в результаті його виконання та впровадження результатів, до них відноситься:

Науковий вплив: підвищення ефективності наукових досліджень завдяки використанню інструментів відкритої науки для збору, аналізу та візуалізації даних; стандартизація підходів до управління науковими даними; зростання кількості публікацій з відкритим доступом, що сприятиме поширенню знань та обміну науковою інформацією на міжнародному рівні.

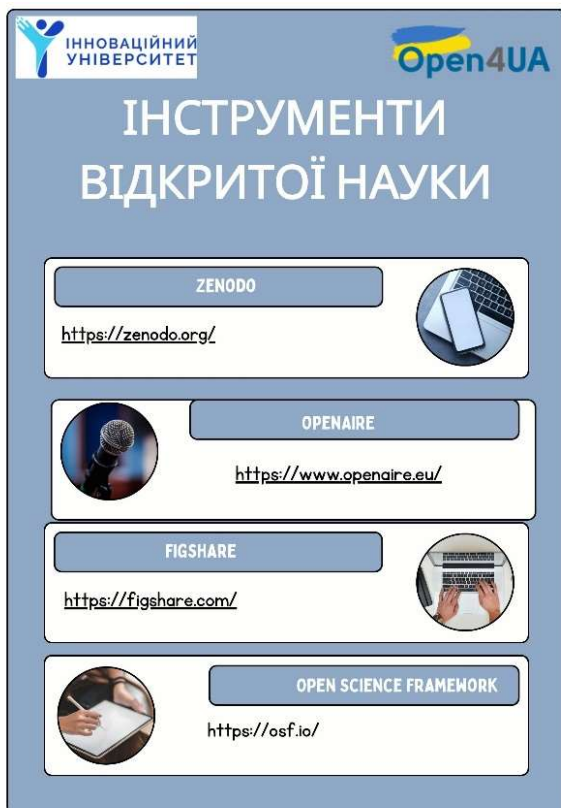

Рис. 16. Плакати про інструменти відкритої науки

Соціальний вплив: підвищення рівня цифрової компетентності та компетентності з відкритої науки у вчених, аспірантів, студентів; сприяння інтеграції у міжнародну наукову спільноту через спільне використання інструментів відкритої науки; підвищення прозорості наукових досліджень.

Вважаємо, що основними шляхами поширення та впровадження результатів проекту є:

- навчальні семінари, вебінари, презентації, «школи молодого вченого» для ознайомлення вчених, аспірантів, студентів з можливостями та особливостями інструментів відкритої науки;
- наукові публікації (статей, тез, ілюстративного матеріалу) щодо використання інструментів відкритої науки;
- участь у наукових масових заходах (форумах, конференціях та ін.) для презентації добірки та обговорення шляхів використання інструментів відкритої науки для освітніх та наукових цілей.

III. Висновки

В результаті проведеного дослідження було проаналізовано інструменти відкритої науки та створено:

- 1) структуровану добірку інструментів відкритої науки;
- 2) ілюстративні матеріали.

Добірка охоплюватиме інструменти відкритої науки за напрямками використання: для зберігання та безкоштовного доступу до наукових публікацій та дослідницьких даних; для обміну досвідом, результатами досліджень; для комунікації та спільної роботи над дослідженнями; для оцінювання якості та впливу наукових публікацій; для навчання дослідників та здобувачів освіти щодо використання інструментів відкритої науки та ін.

Мікропроект виконується в межах реалізації ВГО “Інноваційний університет” міжнародного проекту Open4UA (Відкрита наука для української системи вищої освіти).

Вважаємо, що реалізація даного мікропроекту має значний науковий та соціальний вплив, а також сприятиме інтеграції української наукової спільноти у глобальні процеси відкритої науки.

IV. Список використаних джерел

1. UNESCO Recommendation on Open Science. <https://www.unesco.org/en/open-science/about?hub=686>.
2. Dahle S., Berezko O. Recommendations for the Open Science and Research Assessment reforms in Ukraine (1.1.5). Zenodo. 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11203590>.
3. Vicente-Saez, Ruben, Martinez-Fuentes, Clara (2018). Open Science now: A systematic literature review for an integrated definition. // Journal of Business Research. 88: 428-436. doi:10.1016/j.jbusres.2017.12.043.
4. What is Open Science? (2023) <https://www.fosteropenscience.eu/content/what-open-science-introduction>.
5. Березко Олександр. (2022). Відкрита наука – другий шанс для української наукової системи? <https://zn.ua/ukr/science/vidkrita-nauka-druhiy-shans-dlja-ukrajinskoji-naukovoji-sistemi.html>
6. Василенко А.Ю. Розвиток та реалізація політики відкритої науки в державах ЄС: приклад Франції. Державне управління: теорія та практика. 2019. №1. С.71-77. DOI: 10.36030-2311-6722-2019-1-71-77.
7. European Council of Doctoral Candidates and Junior Researchers. URL: <http://www.eurodoc.net>.
8. Носенко Ю.Г., Сухих А.С. Відкрита наука в контексті побудови суспільства знань і цифрових перетворень європейського простору. Фізико-математична освіта, 2020. 4 (26).
9. Драч І., Литвинова С., Слободянюк О. Аналіз досвіду реалізації інституційних політик щодо Відкритої науки в європейських університетах. Інформаційні технології і засоби навчання. 2022. Том 90, № 4. С. 173-190. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/119/>
10. Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти: монографія : / За ред. М. П. Шишкіної. 2023. 197 с.
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 892-р. «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2022-%D1%80#Text>.
12. Шишкіна М., Носенко Ю. Хмарні технології відкритої науки у процесі наскрізного навчання ІКТ в освіті. ФМО, 2022. Том 37. № 5. С. 69-74.
13. Яцишин А.В. Інтеграція інструментів відкритої науки у підготовку аспірантів: досягнення та перспективи / XII Міжнар. конф. «Сучасні цифрові технології та інноваційні методики

- навчання: досвід, тенденції, перспективи», (9-10 листопада 2023 р., м. Тернопіль), 2023. <https://lib.iitta.gov.ua/737947>.
14. Open4UA (Відкрита наука для української системи вищої освіти). <https://lpnu.ua/open4ua>

A SELECTION OF OPEN SCIENCE TOOLS BY APPLICATION: TIPS FOR YOUNG RESEARCHERS/GUIDE FOR BEGINNERS

Simakhova Anastasiia, Iatsyshyn Anna

ABSTRACT. The publication describes the progress and main results of the micro-project “Selection of Open Science Tools by Application”.

KEYWORDS: open science, open science tools, scientific research, scientists, PhD candidates.

* * * * *

ІНФОРМАЦІЯ ПРО МІКРОПРОЄКТИ

Михайло Акімов, Ірина Похиленко

I. Тема мікропроєкту: «Візуалізація як різновид інновації в освітньому процесі».

II. Період реалізації: липень – жовтень 2024 р.

III. Основні структурні елементи мікропроєкту

Мета мікропроєкту: визначити та продемонструвати способи використання візуалізації для покращання навчання, підвищення його ефективності та інтерактивності, оптимізації процесів розуміння здобувачами освіти складних концепцій, запам'ятовування інформації, стимулювання розвитку мотивації до навчання, розвитку критичного мислення.

Етапи реалізації мікропроєкту:

1. Вивчення сучасного стану візуалізації як різновиду інновацій в освітньому процесі демонструє її зростаюче значення у навчанні на всіх рівнях. У сучасній освіті візуалізація не лише стала корисним інструментом для пояснення складних концепцій – вона інтегрується в навчальні плани, враховуючи потреби різних типів здобувачів освіти.

2. Збір та аналіз інформації щодо наявних матеріалів на тему візуалізації як різновиду інновації в освітньому процесі (зокрема, наукових статей, досліджень, звітів, програмних та інших документів).

3. Розробка та реалізація програми мікропроєкту.

- Розроблено сценарій відео, що поєднує аналіз, експертні думки та практичні поради.
- Знято та змонтовано відео.
- Реалізація: відео оприлюднене на YouTube та інших платформах; проведено його промоційну кампанію в соціальних мережах та освітніх спільнотах.

4. Оцінка результатів й ефективності впровадженої програми, визначення перспектив і проблем, що виникли під час реалізації мікропроєкту, формулювання висновків.

Проаналізовано кількість переглядів, коментарів, репостів, лайків. Узагальнено основні висновки, зроблені у відео. Запропоновані рекомендації освітянам щодо розвитку власних компетенцій та адаптації до нових освітніх трендів.

VI. Опис з проведення/реалізації мікропроєкту

Це відео є захоплюючою мандрівкою у світ сучасних освітніх технологій. Воно демонструє, як штучний інтелект (ШІ) трансформує традиційні методи навчання, робить їх більш ефективними та інтерактивними.

Ключові моменти відео:

- знайомство з ВГО «Інноваційний університет» та інноваційним викладачем;
- ШІ та візуалізація (порівнюється визначення поняття «візуалізація» різними мовними моделями – ChatGPT, Gemini, Claude, – з огляду на їх можливості та обмеження);
- гейміфікація навчання (детально розглядається використання гейміфікації для розвитку критичного мислення, наведено приклади ігор та симуляцій, які можуть бути використані в освітньому процесі);
- відкрита наука та корупція (обговорюються принципи відкритої науки, її переваги та перешкоди, особлива увага приділяється проблемі корупції в науці та способам її подолання);

- дебати як метод навчання (розвиток навичок аргументації та критичного мислення);
- висновки та перспективи.

Стиль відео. Відео поєднує в собі теоретичні пояснення, практичні приклади та елементи інтерактивності. Використання яскравої візуалізації, анімації та музичного супроводу робить перегляд відео приємним та захоплюючим.

Аудиторія. Відео буде корисним для широкого кола глядачів.

Можливі варіанти використання відео:

1. Навчальні курси (як ілюстративний матеріал для онлайн-курсів або вебінарів).
2. Конференції та семінари (як презентація на заходах наукового та науково-практичного характеру).
3. Маркетингові матеріали (для просування освітніх програм та послуг).
4. Блог або сайт (як інформаційний матеріал для профільного веб-ресурсу, присвяченого освіті та технологіям).

Висновки. Реалізація мікропроєкту засвідчила, що він може бути платформою для обміну досвідом та інноваційними практиками між викладачами, що сприятиме підвищенню якості освіти та підготовці молодого покоління до викликів сучасного світу (відео надає переконливі аргументи на користь використання ШІ та інших інноваційних технологій в освіті).

Водночас для успішного впровадження цих технологій необхідні подальші дослідження, розробка відповідних методик та створення сприятливого освітнього середовища.

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроєкту

1. З відео можна ознайомитись за посиланням: <https://youtu.be/TWh3KqNjuoc>

2. Інформація також оприлюднена на сторінках в соціальних мережах:

Інноваційні підходи до викладання та навчання вже розпочалися

<https://www.facebook.com/Pokhylenko.Iryna/posts/pfbid033quxWJoxuVSKLU7SCXdaoHHDVM6nwmnH1maQQwN7N8p3pX9pEWPhS8M6dDjyDHtVl>

Другий день Міжнародної літньої школи: поринаємо у світ гейміфікації та хмарних технологій

<https://www.facebook.com/Pokhylenko.Iryna/posts/pfbid02W9UEwMxntmkmZruEXU5bRDoieWESEkiFma9zDCnZBaAaN2qPpY8zto3KVqeMJSV6l>

Третій день Міжнародної літньої школи: відкрита наука, чутливість та спортивний дух

<https://www.facebook.com/Pokhylenko.Iryna/posts/pfbid024EXCDUwUWWWhAFkBpiJgNzsrVHPkAeiwDHarEx97qKCdMrP1rWwLRazrxCE6kmdj6l>

Четвертий день Міжнародної літньої школи: дебати, імерсія та прощання

<https://www.facebook.com/Pokhylenko.Iryna/posts/pfbid02YPebEwc9WS27uuGY8ti0vL7YR21kVPAsfSHQ1p8wknR8zmWKUQVixSfVKgo3v3bl>

За результатами підвищення кваліфікації підготовлено статтю на тему: «Інноваційні освітні підходи в умовах глобальних викликів: досвід України», яку подано до журналу «Інформаційні технології і засоби навчання» (стаття перебуває на рецензуванні).

I. Тема мікропроєкту: Поєднання інструментів формальної та неформальної освіти у царині громадянської освіти та медіаграмотності.

II. Період реалізації: липень – жовтень 2024 р.

III. Основні структурні елементи мікропроєкту.

Мета мікропроєкту: вивчення і аналіз сучасних підходів щодо поєднання методології формальної та неформальної освіти, дослідження сучасних практик громадянської освіти та засад медіаграмотності шляхом участі у відповідних воркшопах, практична реалізація набутих знань і навичок та розробка матеріалів для подальшого застосування інструментів формальної і неформальної освіти у вищій школі.

Етапи реалізації мікропроєкту:

1. Вивчення сучасних підходів щодо поєднання методології формальної та неформальної освіти.

2. Участь у міжнародному семінарі з застосування підходу, інформованого про травму, у громадянській освіті (19-22 серпня 2024 р., Варшава).

3. Участь у робочій зустрічі «Протидія мові ворожнечі в умовах війни та політичної кризи» (22-25 серпня 2024 р., Варшава).

4. Систематизація та опрацювання набутих знань і навичок, підготовка власних тренінгів.

5. Проведення низки тренінгів на базі КНЕУ імені Вадима Гетьмана та УКУ, які поєднують інструментарій формальної і неформальної освіти.

VI. Опис з проведення/реалізації мікропроєкту (до 2 сторінок включно з рисунками)

1. Вивчення сучасних підходів щодо поєднання методології формально та неформальної освіти відбувались у двох напрямках – теоретико-методологічному та прикладному. На рівні теоретико-методологічному було оновлено робочі програми та методичні матеріали з дисциплін «Мас-медіа та політика», «Громадянське суспільство», «Вступ до спеціальності» (КНЕУ імені Вадима Гетьмана), курс «Політологія» (УКУ) доповнено модулем з медіаграмотності, розробляється курс «Критичне мислення» для здобувачів ОП «Соціологія» в УКУ. На прикладному рівні – участь у воркшопах та розробка і реалізація нових тренінгів з медіаграмотності.

2. Тренінги було проведено на базі двох ЗВО України – Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана та Українського католицького університету. Окремо варто відзначити тренінг «Мова ворожнечі під час війни: за та проти» спільно з відомим політичним оглядачем Віталієм Куликом.

1. Методологічна підготовка щодо оновлення робочих програм та методичних матеріалів з дисциплін «Мас-медіа та політика», «Громадянське суспільство», «Вступ до спеціальності» (КНЕУ імені Вадима Гетьмана), курс «Політологія» (УКУ) на основі дослідження сучасних підходів з вивчення медіаграмотності та засад громадянської освіти. Під час цієї роботи названі курси доповнено модулем з медіаграмотності та питаннями співвідношення громадянських прав і громадянської відповідальності, розробляється курс «Критичне мислення» для здобувачів ОП «Соціологія» в УКУ.

2. У липні були подані заявки на участь у воркшопах та робочих зустрічах з подолання мови ворожнечі у громадянській освіті та застосуванні підходу, інформованого про травму. Подання заявки на участь у NECE – фестивалі з медіаграмотності та громадянської освіти представників країн Східної і Центральної Європи.

3. Участь у міжнародному семінарі «Застосування підходу, інформованого про травму, у громадянській освіті» (19-22 серпня 2024 р., Варшава).

Участь у робочій зустрічі «Протидія мові ворожнечі в умовах війни та політичної кризи» (22-25 серпня 2024 р., Варшава). Захід був організований ГО «Інкубатор демократичних ініціатив» (Україна) у межах проєкту «Протидія мові ворожнечі під час війни та політичної кризи засобами громадянської освіти», що фінансується Федеральним агентством з громадянської освіти Німеччини (Bundeszentrale für politische Bildung (bpb)).

Проведення відкритого заняття «Мова ворожнечі під час війни» для студентів КНЕУ імені Вадима Гетьмана, освітня програма «Політичні технології та лідерство». Заняття було проведено разом з відомим політичним експертом Віталієм Куликом. Рис. 1-3. 1-2 – Воркшопи у Варшаві, серпень 2024 р. 3. Відкрите заняття про мову ворожнечі, КНЕУ, 1 жовтня 2024 р.

Проведення низки занять на відзначення Всесвітнього тижня медіаграмотності.

Висновки. Реалізація мікропроєкту показала, що він може бути платформою для обміну досвідом та інноваційними практиками між науково-педагогічними працівниками ЗВО України та представниками неформальної освіти (тренерами, освітніми менеджерами, лекторами, менторами курсів), а також середовищем нетворкінгу та мережування.

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроєкту.

1. Бульбенюк С.С., Солонець І.Ф. (2024) Медіа- та громадянська освіта: від ідеї до реалізації. Збірник VI Фази Проєкту «Інноваційний університет і лідерство». 0,6 др. арк. Збірник має бути презентований у Варшаві у листопаді 2024 р. на VII Фазі Проєкту «Інноваційний університет і лідерство».

2. Гапоненко В.А., Бульбенюк С.С., Бабарикіна Н.А. (2024) Громадянська освіта на прикладі круглого столу «Професія політолога в умовах війни: виклики та перспективи». Молодь та молодіжна політика в Україні в умовах воєнного стану [Електронний ресурс]: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. / Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 127 с. С. 43-48. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/46252>

3. Bulbeniuk S. (2024) Russia-Ukraine War within the Struggle of Imperial Narratives against the Values of Freedom and Dignity. Political Technologies of Information War: Domestic and World Aspects. Monograph. Head of the author's team Bulbeniuk, S. Kyiv: KNEU. 180 p. Pp. 105-127. URL:

<https://drive.google.com/file/d/15-K7xr8l1YPZ8O81fIC9PCRxvvSHypUx/view>

Інформація оприлюднена на сторінці соціальних мереж.

На сторінці Кафедри політичних технологій (Фейсбук): https://www.facebook.com/groups/146759640682833/?multi_permaLinks=923776902981099¬if_id=1730216920314525¬if_t=feedback_reaction_generic_tagged&ref=notif

На сторінці ГО «Інкубатор демократичних ініціатив» (Фейсбук):

<https://www.facebook.com/DII.Ukraine>

Інформація оприлюднена на сторінці кафедри політичних технологій КНЕУ імені Вадима Гетьмана: https://jf.kneu.edu.ua/ua/depts5/k_politologii_i_sociologii/news_of_department_13/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn_Personn_hate_speech_pro_and_contr_did/25.10.2024.

**Гуренко Ольга, Попова Анастасія,
Нестеренко Марина, Цибуляк Наталя**

I. Тема мікропроєкту: Інклюзивне освітнє середовище закладу вищої освіти: модуль підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти

II. Період реалізації: жовтень – листопад 2024 р.

III. Основні структурні елементи мікропроєкту.

Мета мікропроєкту: підготовка та проведення заходу з підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти з метою підвищення обізнаності про практики розбудови інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти в Україні.

Етапи реалізації мікропроєкту:

1. Аналіз сучасного стану інклюзивного освітнього середовища у закладах вищої освіти України.
2. Збір та аналіз інформації щодо інклюзивних практик в закладах вищої освіти України.
3. Розробка програми модуля підвищення кваліфікації науково педагогічних працівників.
4. Промоція та організація зустрічей з учасниками серед науково педагогічних працівників.
5. Проведення модуля підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.
6. Оцінка результатів й ефективності впровадженої програми, визначення перспектив і проблем, що виникли під час реалізації мікропроєкту, формулювання висновків.

VI. Опис з проведення/реалізації мікропроєкту (до 2 сторінок включно з рисунками)

Мікропроєкт був спрямований на підвищення кваліфікації науково педагогічних працівників у сфері інклюзивної освіти. Метою було розширити знання учасників щодо інклюзивного освітнього середовища, його правових аспектів, а також розвитку практичних навичок щодо впровадження інклюзивних практик у закладах вищої освіти.

Очікувані результати навчання:

- Розуміти соціальну відповідальність ЗВО у сприянні розвитку інклюзивного освітнього середовища та конкурентоспроможності закладу.
- Демонструвати знання принципів інклюзивної освіти та нормативно-правових актів, що регулюють інклюзивне навчання в Україні.
- Планувати і реалізовувати заходи для підтримки інклюзивного освітнього середовища з урахуванням різноманітності здобувачів вищої освіти.
- Розуміти основи цифрової доступності, інформаційної безпеки та етичних аспектів використання технологій у навчанні.

- Розробляти критерії оцінювання та адаптувати контрольні завдання, враховуючи різні потреби здобувачів вищої освіти.

- Ідентифікувати та враховувати особливі освітні потреби здобувачів вищої освіти з вразливих категорій під час організації освітнього процесу. *Загальна кількість учасників*

Для залучення учасників використовувалися різні комунікаційні платформи, включаючи електронну пошту, соціальні мережі та професійні спільноти. Було зареєстровано 115 учасників, які представляли різні заклади вищої освіти України.

Структура проведення

Зустрічі проходили в онлайн-форматі, що забезпечило гнучкість для учасників з різних регіонів. Було проведено 4 сесії тривалістю по 2 години кожна. Теми охоплювали такі аспекти:

- Дизайн інклюзивного освітнього середовища в закладах вищої освіти.
- Інклюзивне навчання та адаптація освітнього процесу.
- Універсальний дизайн для навчання.
- Асистивні та цифрові технології в інклюзивній освіті.

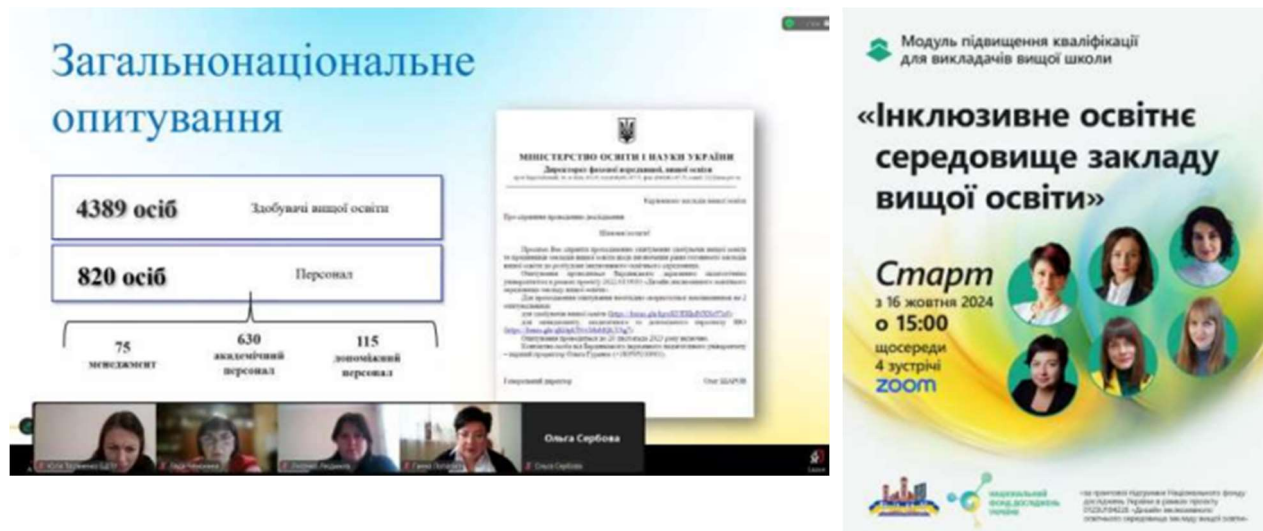

Фото зроблені під час реалізації мікропроекту «Інклюзивне освітнє середовище закладу вищої освіти: модуль підвищення кваліфікації для науково педагогічних працівників закладів вищої освіти»

Під час мікропроекту використовувалися різноманітні методи для забезпечення ефективної взаємодії та досягнення очікуваних результатів навчання. Міні-лекції сприяли передачі теоретичних знань з інклюзивної освіти, нормативно-правових актів та принципів універсального дизайну. Використовувався кейсовий метод, що дозволив учасникам аналізувати реальні приклади впровадження інклюзивних практик у різних закладах вищої освіти і спільно обговорювати можливі рішення. Практичні завдання включали розробку заходів для підтримки інклюзивного середовища та адаптацію контрольних завдань для студентів з особливими потребами. Крім того, активно використовувалися цифрові інструменти, зокрема асистивні технології, що дозволили ознайомити учасників з інноваціями у сфері цифрової доступності.

Висновки. Мікропроект «Інклюзивне освітнє середовище закладу вищої освіти: модуль підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» досяг своїх цілей, сприяючи підвищенню кваліфікації учасників у сфері інклюзивної освіти. Завдяки поєднанню теоретичних знань та практичних завдань, учасники отримали розуміння соціальної відповідальності закладів вищої освіти у розвитку інклюзивного середовища, опанували принципи інклюзивної освіти, а також навчилися планувати та реалізовувати заходи для підтримки різноманітності студентів. Високий рівень зацікавленості та активної участі, а також зворотний зв'язок свідчать про ефективність мікропроекту та його позитивний вплив на професійний розвиток науково педагогічних працівників, що в майбутньому сприятиме розбудові інклюзивних освітніх середовищ у закладах вищої освіти України. Отже, реалізація мікропроекту показала, що він може бути платформою для обміну досвідом та інноваційними практиками між науково-педагогічними працівниками, що сприятиме підвищенню якості вищої освіти.

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроекту (обов'язково вказати покликання)

1. Інформація оприлюднена на сайті/сторінці університету/кафедри/організації <https://bdpu.org.ua/>

2. Інформація оприлюднена на сторінці соціальних мереж <https://www.facebook.com/share/p/MTVnk18DzFC1UixR/>

<https://www.facebook.com/photo?fbid=2535919206797274&set=a.6290203774871>

7 6

<https://www.facebook.com/photo?fbid=1077954470843145&set=a.5469808206071>

8 2

**Касян Сергій, Пілова Катерина,
Шинкаренко Наталія, Захарченко Юлія**

I. Тема мікропроєкту: Андрагогічні проблеми адаптації фахівців з маркетингу та шляхи їх вирішення

II. Період реалізації: липень – жовтень 2024 р.

III. Основні структурні елементи мікропроєкту.

Мета мікропроєкту: вивчення і аналіз сучасних андрагогічних проблем, з якими стикаються фахівці з маркетингу, та розробка ефективних шляхів їх вирішення за допомогою інструментів відкритої науки.

Етапи реалізації мікропроєкту:

1. Аналіз сучасного стану українського ринку праці для ідентифікації тенденцій і викликів та формулювання проблеми дослідження.
2. Збір та аналіз інформації щодо аналізу сучасних андрагогічних проблем, з якими стикаються фахівці з маркетингу.
3. Розробка дорожньої карти реалізації програми мікропроєкту щодо підготовки фахівців зі спеціальності маркетинг з використанням інструментів відкритої науки.
4. Оцінка результатів й ефективності дорожньої карти щодо реалізації мікропроєкту, визначення перспектив і проблем, що виникли під час реалізації мікропроєкту, формулювання висновків.

IV. Опис з проведення/реалізації мікропроєкту (до 2 сторінок включно з рисунками)

Етап 1. Умови сьогодення створюють для фахівців з маркетингу безпрецедентні виклики. Вони змушені швидко адаптуватися до нових реалій, що вимагає гнучкості, креативності та постійного навчання.

Проведено аналіз сучасного стану українського ринку праці і ринку освітніх послуг. На його основі отримана необхідна інформація для ідентифікації тенденцій і викликів та сформульована проблема маркетингового дослідження, а саме: «Як адаптувати систему професійного розвитку фахівців з маркетингу в Україні до сучасних умов з використанням інструментів відкритої науки?»

Етап 2. Проведене маркетингове дослідження серед представників бізнесу, освітніх установ, асоціації маркетингу для з'ясування їхніх поглядів на сучасні андрагогічні проблеми, з якими стикаються фахівці з маркетингу, що складається з наступних кроків.

По-перше, онлайн опитування серед фахівців з маркетингу з метою з'ясування їх потреб, з якими вони стикаються, та очікувань від програм перекваліфікації.

По-друге, організація фокус-груп для поглибленого розуміння почуттів, думок і переживань фахівців з маркетингу.

І, нарешті, аналіз соціальних мереж щодо моніторингу онлайн-спільнот маркетологів, професійних форумів для виявлення сучасних андрагогічних проблем, з якими стикаються фахівці з маркетингу. Виявлено, що більшість фахівців з маркетингу відчують потребу в нових знаннях з цифрового маркетингу, SMM, аналізу даних тощо.

Етап 3. Розроблено дорожню карту реалізації програми мікропроєкту щодо підготовки фахівців зі спеціальності маркетинг з використанням інструментів відкритої

науки, що складається з планування, розробки продуктів (онлайн-курсів) та розширення можливостей.

Онлайн-курси повинні бути реалізованими у форматі вебінарів з використанням платформи Moodle. Основою організації навчальної діяльності запропоновано емпіричну модель процесу навчання Д. Колба.

Заплановано використання: відкритих освітніх ресурсів (безкоштовні онлайн-курси, статті, відеоматеріали для збагачення навчальної програми) та відкритих даних для проведення практичних завдань та аналізу. Учасники матимуть можливість задавати питання тренеру, виконувати практичні завдання та обмінюватись досвідом.

Етап 4. За результатом пілотного онлайн-курсу проведено опитування учасників після завершення курсу. Результати показали високу задоволеність програмою та зростання рівня знань і впевненості в своїх силах.

Висновки. *Запропонована дорожня карта щодо реалізації програми мікропроєкту підготовки фахівців зі спеціальності маркетинг з використанням інструментів відкритої науки може бути платформою для обміну досвідом та інноваційними практиками між тренерами (викладачами), що сприятиме підвищенню якості освіти та адаптації фахівців з маркетингу до вимог сучасного ринку праці.*

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроєкту (обов'язково вказати покликання)

1. Інформація оприлюднена на сайті/сторінці університету/кафедри

<https://mk.nmu.org.ua/ua/projects/adaptacia%20fahivtsiv.php>

1. Інформація оприлюднена на сторінці соціальних мереж

<https://www.facebook.com/share/p/P1vLAfrC57tpyWU5/>

<https://www.facebook.com/share/S66jiWdmpHT9BSnd/>

1. За результатами підвищення кваліфікації підготовлено тези:

Касян С.Я., Пілова К.П., Шинкаренко Н.В., Захарченко Ю.В. (2024) Андрагогічні проблеми адаптації фахівців з маркетингу та шляхи їх вирішення

**Ляшенко Олександра Миколаївна,
Бурназова Віра Володимирівна**

I. Період реалізації: липень – жовтень 2024 р.

II. Основні структурні елементи мікропроєкту.

Тема мікропроєкту: «Управлінська культура у ЗВО», короткий курс підвищення кваліфікації

Мета мікропроєкту – розробити програму підвищення кваліфікації «Управлінська стратегія і культура завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти» метою якої передбачає підвищення рівня управлінської культури керівників кафедр мистецького спрямування закладів вищої освіти (ЗВО) шляхом надання їм теоретичних знань і практичних навичок, що стосуються сучасних підходів до управління кафедрою, організації ефективної комунікації та взаємодії з колективом, розвитку лідерських якостей, впровадження інноваційних методів управління та створення сприятливого освітнього середовища.

Цей короткий курс підвищення кваліфікації спрямований на:

- вивчення і аналіз сучасних підходів до формування ключових управлінських компетентностей у сфері мистецької освіти;
- дослідження сучасних методів керівництва і прийняття рішень;
- практичну реалізацію навичок ефективної комунікації та мотивації команди;

- розробку матеріалів для підвищення здатності до стратегічного планування і управління змінами в умовах реформування освіти та невизначеності, а саме розробка програми підвищення кваліфікації;

- підготовку наукового/освітнього заходу з метою створення професійної мережі керівників кафедр мистецького спрямування для обміну досвідом та підтримки;

Виконання поставлених завдань забезпечить підготовку лідерів, здатних ефективно керувати кафедрами мистецького спрямування в умовах сучасних викликів і змін у сфері вищої освіти.

Етапи реалізації мікропроєкту:

1. Аналіз сучасного стану

Стан вивчення і аналіз сучасних підходів до формування ключових управлінських компетентностей завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти, демонструє активне дослідження в напрямі інтеграції сучасних управлінських підходів із специфікою мистецької діяльності. Ключовими аспектами цього питання нами визначено:

- міждисциплінарний підхід до управління, який забезпечує роботу завідувачів кафедр мистецького спрямування на перетині освітньої, мистецької і адміністративної діяльності. Це вимагає адаптації загальних управлінських компетентностей (лідерство, стратегічне планування, управління ресурсами) до умов художньої та креативної роботи. Вивчаються моделі управління, що враховують особливості творчого процесу і колективної взаємодії;

- лідерство в умовах академічної свободи і творчого процесу, коли одним з ключових викликів для завідувачів кафедр є необхідність поєднувати академічну свободу викладачів і студентів із чітким керівництвом та стратегічними цілями кафедри. У сучасних дослідженнях акцентується на формуванні лідерських якостей, здатних забезпечити гармонійний баланс між свободою творчості та адміністративними завданнями. Роль «лідерства служіння» (servant leadership), що орієнтується на підтримку та розвиток команди, особливо актуальна в мистецькій освіті;

- реформація освітнього процесу та інноваційне управління, яке зосереджується на тому, як управлінці мистецьких кафедр можуть впроваджувати інноваційні підходи до організації освітнього процесу. Це стосується впровадження новітніх освітніх технологій, методів змішаного навчання та інтеграції цифрових інструментів для підвищення ефективності навчання. Завідувач кафедри повинен бути не тільки адміністратором, але й новатором, який вміє адаптувати сучасні технології під специфіку мистецького навчання;

- управління змінами та гнучкість стає в пріоритеті в умовах швидкоплинних змін у системі вищої освіти та мистецтві загалом. Дослідження акцентують увагу на розвитку компетентностей у сфері адаптивного та гнучкого управління, що дозволяє швидко реагувати на нові виклики – як внутрішні, так і зовнішні (зміни державних стандартів, нові освітні тенденції, інтеграція інноваційних технологій тощо);

- емоційний інтелект і управління персоналом набуває особливого значення для управлінців кафедр мистецького спрямування. Завідувачі повинні вміти створювати сприятливу атмосферу для творчості, мотивувати колектив, запобігати конфліктам і забезпечувати ефективну комунікацію між різними учасниками освітнього процесу. Навчання навичкам емоційного інтелекту стає ключовою частиною підвищення кваліфікації керівників;

- мережеве навчання та обмін досвідом підкреслюють важливість формування професійних мереж між завідувачами кафедр мистецького спрямування. Це дозволяє переймати кращі практики, знайомитися з новими підходами в управлінні та інтегрувати інноваційні ідеї в освітній процес;

- орієнтація на міжнародні стандарти та інтеграція підходів до управління в освітній сфері. Завідувачі кафедр мистецького спрямування повинні володіти знаннями про кращі світові практики, що сприяють формуванню конкурентоздатних спеціалістів на глобальному ринку;

- комплексний розвиток компетентностей забезпечить вивчення підходів до управління й зацентрує увагу на необхідності формування компетентностей спрямованих на адміністративні, педагогічні, креативні та психологічні аспекти. Завідувач кафедри повинен бути гнучким і мультифункціональним лідером.

Таким чином, сучасні підходи до формування управлінських компетентностей завідувачів кафедр мистецького спрямування орієнтовані на розвиток інтегрованих навичок лідерства, управління змінами та інноваціями, а також на формування гнучкості й емоційного інтелекту.

2. Збір та аналіз інформації

Збір та аналіз інформації щодо підвищення рівня управлінської культури керівників кафедр мистецького спрямування закладів вищої освіти (ЗВО) є важливою складовою в удосконаленні управлінської діяльності у сфері вищої освіти. Цей процес включає дослідження сучасних підходів до управління, що допомагають керівникам кафедр розвивати свої професійні та лідерські компетентності.

Основні аспекти підвищення рівня управлінської культури керівників кафедр мистецького спрямування включають:

- теоретичні знання та концепції сучасного управління задля підвищення рівня управлінської культури. Збір інформації буде стосуватись таких напрямків, як системи управління в освіті, що базуються на стратегічному плануванні, управлінні людськими ресурсами та фінансами; на сучасних теоріях лідерства, зокрема трансформаційному лідерстві, яке сприяє розвитку творчих можливостей команди та мотивації до інновацій; на моделі прийняття рішень в умовах невизначеності, що передбачає розуміння керівниками процесів ухвалення рішень на основі аналізу ризиків і можливостей, особливо в мистецькій освіті, де є значний вплив творчих факторів.

- практичні навички управління кафедрою, які сприятимуть ефективній організації роботи. Вивчення практик планується зосередити на таких аспектах як організація робочих процесів на кафедрі, включаючи розподіл обов'язків, керівництво колективом та взаємодію з адміністрацією ЗВО; менеджмент проектів, що передбачає формування навичок ефективного планування та реалізації проектів, включаючи навчальні програми, наукові дослідження і творчі заходи; управління часом та ресурсами, де особливу увагу приділено ефективній організації робочого часу, а також управлінню матеріально-технічними ресурсами кафедри.

- організація ефективної комунікації та взаємодії з колективом є однією з ключових компетентностей завідувача кафедри, що забезпечує гармонійну роботу колективу. Для вивчення цього напрямку варто застосовувати методи ефективної комунікації, включаючи управління конфліктами, мотивацію персоналу та активне слухання; командну роботу та взаємодію в межах кафедри, яка враховує різноманіття викладацьких стилів та особистих якостей членів колективу; створення відкритого і сприятливого комунікаційного середовища, що заохочує до відкритого обміну думками, ідеями та пропозиціями, спрямованого на розвиток кафедри.

- розвиток лідерських якостей передбачає ефективне управління кафедрою. У цьому контексті важливо досліджувати наступні аспекти: лідерські стилі – різні підходи до управління колективом (демократичний, авторитарний, ліберальний), з фокусом на ситуаційне лідерство, що дозволяє адаптувати стиль управління до конкретних умов; трансформаційне лідерство, яке допомагає мотивувати колектив на досягнення високих цілей через особистий приклад та спільну роботу; розвиток емоційного

інтелекту, здатність розуміти і управляти своїми емоціями та емоціями інших, що є надзвичайно важливим в роботі з творчими особистостями.

- впровадження інноваційних методів управління кафедрами вимагають інтеграції сучасних підходів, включаючи цифровізацію освітнього процесу, використання онлайн-платформ, інтерактивного навчання та методів дистанційної освіти; гнучке управління, яке передбачає адаптацію до змін в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів. Це включає розвиток стратегії кризового управління і швидкої реакції на непередбачувані обставини; крос-функціональні підходи в управлінні, коли керівник кафедри інтегрує різні дисципліни та підходи для досягнення синергетичних результатів в освітньому процесі.

- створення сприятливого освітнього середовища завідувачем кафедри, де студенти і викладачі можуть розвивати свій потенціал передбачає дослідження, які включають психологічні аспекти формування позитивного клімату в колективі, включаючи боротьбу зі стресом та створення атмосфери довіри; інклюзивність – інтеграція принципів рівності та доступності в мистецьку освіту, що передбачає адаптацію навчальних процесів для студентів з різними потребами; забезпечення умов для творчої свободи та розвитку інноваційних підходів до навчання і досліджень.

- постійний професійний розвиток керівників задля збереження конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг включає участь у програмах підвищення кваліфікації, тренінгах та семінарах для розширення знань і вдосконалення навичок; залучення до професійних спільнот та мереж, які надають можливість для обміну досвідом, обговорення проблем і пошуку рішень у колі професіоналів.

Таким чином, збір і аналіз інформації про сучасні підходи до підвищення рівня управлінської культури керівників кафедр мистецького спрямування допоможуть створити ефективну систему навчання і розвитку, яка дозволить керівникам забезпечити високу якість освітніх процесів та інноваційний розвиток кафедр.

3. Розробка та реалізація програми мікропроєкту

Розроблено програму підвищення кваліфікації «Управлінська стратегія і культура завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти» мета якої передбачає розвиток управлінських навичок завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти (сценічне мистецтво, музичне мистецтво, хореографічне мистецтво, культурологія та інші) з акцентом на творчі підходи до менеджменту, інноваційні стратегії в мистецтві та людиноцентричного управління. Програма націлена на діючих і потенційних завідувачів кафедр сфери мистецької освіти (сценічне мистецтво, музичне мистецтво, хореографічне мистецтво, культурологія та інші) тривалістю 40 годин (2 тижні інтенсивного навчання або 4 тижні з розподіленими заняттями) у змішаній формі (онлайн + офлайн) навчання.

Реалізація програми допоможе завідувачам кафедр у сфері мистецької освіти не лише вдосконалити управлінські навички, а й зосередитися на креативних підходах, що враховують специфіку галузі і спеціальностей.

4. Оцінка результатів й ефективності впровадженої програми, визначення перспектив і проблем, що виникли під час реалізації мікропроєкту, формулювання висновків.

Результати впровадженої програми будуть оцінюватися на основі кількох показників:

- зростання професійних компетентностей, які передбачають покращення учасниками курсу своїх знань з управлінської стратегії і культури, зокрема мистецького лідерства, інноваційного менеджменту та управління проєктами в сфері мистецької освіти;

- застосування інноваційних підходів учасниками, а саме впровадження інноваційних стратегій управління, таких як використання цифрових інструментів та

сучасних освітніх платформ для оптимізації освітнього процесу. Це забезпечить підвищення продуктивності роботи кафедр і покращить взаємодію зі студентами та викладачами;

- покращення комунікаційних навичок планується завдяки впровадженню модулю про творчу комунікацію та конфліктологію у ході вивчення якого керівники кафедр засвоюють нові підходи взаємодії з колективами у вирішенні конфліктів та побудови позитивної атмосфери на кафедрах;

- представлення проектної діяльності учасниками під час фінального оцінювання, а саме успішних проектів з управління кафедрами, що базуються на інноваційних методах організації освітнього процесу та засвідчують засвоєння практичних навичок управління та здатність до їхньої реалізації.

Оцінка ефективності програми буде відбуватись за такими ключовими показниками:

- практична орієнтованість програми націлена на збалансованість між теоретичними знаннями і практичними завданнями;

- актуальність матеріалів програми орієнтована на сучасні виклики у сфері управління кафедрами мистецької спрямованості, такі як впровадження інновацій, управління проектами та створення сприятливого освітнього середовища;

- покращення ефективності управління кафедрою стосується як організаційних процесів, так і взаємодії з колективом та студентами.

Проблеми, що можливі у ході реалізації програми:

- опір змінам, коли учасники стикаються з труднощами впровадження нових управлінських підходів через опір колективів до змін. Це свідчить про потребу в подальшій роботі з управління змінами та комунікацією всередині кафедр;

- невелика кількість практичних занять, що ускладнює глибоке засвоєння деяких тем, зокрема управління проектами та кризового менеджменту;

- недостатнє охоплення специфічних тем, а саме тих, що стосуються управління саме в у сфері мистецької освіти, таких як фінансове управління мистецькими проектами або специфіка кадрової політики в сфері культури.

Перспективи розвитку програми вбачаємо в:

- розширенні спеціалізованих модулів, які будуть зосереджені на управлінні фінансами та специфіці кадрової політики в мистецькій сфері;

- збільшенні практичної складової, а саме практичних кейсів, симуляцій управлінських процесів та тренінгів, що дозволять учасникам краще засвоїти нові навички;

- підтримці після завершення курсу шляхом мережевої взаємодії, горизонтальних зв'язків між випускниками програми, що забезпечить підвищення рівня професійного розвитку та сприятиме обміну кращими практиками.

Програма підвищення кваліфікації «Управлінська стратегія і культура завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти» може стати ефективною для розвитку лідерських якостей, комунікаційних навичок та впровадження інноваційних підходів до управління. Хоча в процесі її реалізації можуть виникати і деякі проблеми, спричинені опором змінам та недостатньою кількістю практичних занять, але загальний результат має бути позитивним.

Перспективи розвитку програми спрямовані на поглиблення та розширення практичної частини, що сприятиме подальшому підвищенню ефективності управлінської діяльності у сфері мистецької освіти.

IV. Опис з проведення/реалізації мікропроєкту (до 2 сторінок включно з рисунками)

В рамках започаткованого проєкту Олександра Ляшенко й ініційованого 134-го етеру #БезпековеМислення було презентовано програму підвищення кваліфікації «Управлінська стратегія і культура завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти»

діючим завідувачам кафедри ЗВО України. У ході фахової дискусії з представниками різних галузей і спеціальностей ЗВО України відбулось спільнотворення й інтелектуальне спілкування, що можливо поклало початок необхідного й вкрай корисного інсайту для прихильників людиноцентричного управління, яке для освіти є надзвичайно цінним.

Висновки. Реалізація мікропроєкту показала, що розробка і впровадження програми підвищення кваліфікації «Управлінська стратегія і культура завідувачів кафедр у сфері мистецької освіти» може стати ефективною для розвитку лідерських якостей, комунікаційних навичок та впровадження інноваційних підходів до управління. Хоча в процесі її реалізації можуть виникати і деякі проблеми з опором змінам та недостатньою кількістю практичних занять, але загальний результат має бути позитивним.

Перспективи розвитку програми будуть зосереджені на креативних підходах, що враховуватимуть специфіку галузі і спеціальностей та розширення практичної частини, що сприятиме подальшому підвищенню ефективності управлінської діяльності в сфері мистецької освіти.

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроєкту

1. Інформація оприлюднена на сторінці соціальних мереж FB

<https://www.facebook.com/100001785693678/posts/pfbid02TzKMz3bULXk4JzT2hGZiK1BCMaJXJTBT3EbZdWpqy5MLnhyruNkzsdznuFbGjEcul/>

2. За результатами підвищення кваліфікації опубліковано статтю і підготовлено тези доповіді.

Бурназова, В. (2024). Роль комунікації акторів зі слухачами/глядачами у процесі театральнo-сценічної діяльності. Часопис Національної музичної академії України ім. П.І.Чайковського, 2(63), 85-99. DOI: 10.31318/2414-052X.2(63).2024.310291, <http://chasopysnmau.com.ua/article/view/310291/302522>

Ляшенко О. (2024) Безпекове мислення лідерів у часі війни // Матеріали міжнародної наукової конференції “Well-Being Leadership Conference”, С. 33-37

Бурназова В. (2024) Підвищення кваліфікації завідувачів кафедр мистецьких закладів: управлінська стратегія та культура // Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (до 120-річчя КНУТКиТ) Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого <https://knutkt.edu.ua/zaproshuiemo-vziaty-uchast-u-ix-mizhnarodniy-naukovo-praktychniy/>

**Дуброва Наталя Петрівна,
Осова Ольга Олексіївна**

Тема мікропроєкту: Освіта в часи викликів: цифрові інновації та травматичність у викладанні

I. Виконавець(ці):

II. Період реалізації: липень – жовтень 2024 р.

III. Основні структурні елементи мікропроєкту.

Мета мікропроєкту: – застосування досвіду, отриманого під час Літньої школи «Інноваційні підходи до викладання і навчання», для розробки та впровадження інноваційних стратегій, які поєднують цифрові технології та травматичний підхід у викладанні іноземних мов та економічних дисциплін. Цей підхід має сприяти підвищенню якості навчання, розвитку гнучких навичок комунікації у здобувачів освіти, а також створенню підтримуючого та безпечного освітнього середовища, яке відповідає сучасним викликам.

Етапи реалізації мікропроєкту

1. Підготовчий етап
2. Розробка матеріалів
3. Впровадження
4. Моніторинг та оцінка
5. Завершення проєкту

VI. Опис з проведення/реалізації мікропроєкту

I. Підготовчий етап:

1. Обґрунтування проєкту

- Формулювання мети та завдань.
- Визначення цільової аудиторії.

2. Дослідження потреб

- Проведення опитувань та анкетування серед здобувачів вищої освіти.
- Аналіз результатів для виявлення основних проблем.

3. Узагальнення матеріалів Літньої школи та огляд літератури та досліджень у контексті проблеми, що вивчається:

- Використання знань та матеріалів, отриманих під час участі у Літній школі «Інноваційні підходи до викладання і навчання», для формування основних напрямів проєкту.

- Інтеграція методик, які були презентовані під час Літньої школи, з метою розробки освітнього компонента «Інноваційні підходи до викладання іноземних мов» для спеціальності 014.021 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська), застосування комплексного підходу до викладання іноземних мов, що включає цифрові інструменти та травматичні практики.

- Збір інформації про сучасні підходи до цифрових технологій та травматичності в освіті.

- Аналіз існуючих публікацій, статей та досліджень, що висвітлюють застосування цифрових технологій у навчальному процесі, зокрема в умовах кризи.

- Вивчення концепцій травматичного підходу, його важливості для підтримки психоемоційного стану учнів та створення безпечного навчального середовища.

II. Розробка матеріалів

- **Розробка силабусу освітнього компонента «Інноваційні підходи до викладання іноземної мови»**, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальність 014.021 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська));

2. Підготовка програми та матеріалів круглого столу «Викладання і навчання в умовах війни».

- Визначення тематики та цілей круглого столу.

- Формулювання основних тем для обговорення, таких як: «Використання цифрових інструментів у наукових дослідженнях» та «Травматичний підхід до викладання іноземної мови в умовах війни: стан і перспективи».

- Визначення мети круглого столу: обмін досвідом, пошук рішень та створення рекомендацій.

- Складання програми заходу, підготовка матеріалів для доповідей, організація технічних аспектів, анонсування та залучення учасників, оцінка результатів круглого столу.

III. Впровадження

1. Організація навчальних заходів

- Проведення круглого столу «Викладання і навчання в умовах війни».

2. Залучення студентів

- Впровадження нових підходів у освітній процес, активне залучення здобувачів вищої освіти до навчання.

IV. Моніторинг та оцінка

1. Збір зворотного зв'язку

- Проведення опитування для оцінки ефективності нових підходів.
- Аналіз зворотного зв'язку від викладачів і студентів.

2. Оцінка результатів

- Підготовка звіту про результати реалізації проєкту.
- Визначення успіхів і проблем для подальшого вдосконалення.

V. Завершення проєкту

1. Презентація результатів

Участь у фінальній конференції з обміну досвідом та результатами проєкту.

Висновки. Реалізація мікропроєкту показала, що тема проєкту є актуальною для сьогодення і проблеми, які розглядалися під час проєкту можуть бути корисними для педагогів вищої школи, що сприятиме підвищенню якості освіти та підготовці молодого покоління до викликів сучасного світу.

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроєкту (обов'язково вказати покликання)

1. Інформація оприлюднена на сайті/сторінці КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

<https://sites.google.com/view/kaf-an-hgra/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%BA%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B8>

2. Інформація оприлюднена на сторінці соціальних мереж Facebook

https://www.facebook.com/olga.osowaja?locale=uk_UA

<https://www.facebook.com/InnoCenterDDAEU/>

3. За результатами підвищення кваліфікації підготовлено тези:

Дуброва Н., Осова О. (2024) Освіта в часи викликів: цифрові інновації та травматичність у викладанні

Покотило Костянтин Михайлович

I. Період реалізації: липень – жовтень 2024 р.

II. Основні структурні елементи мікропроєкту.

Тема мікропроєкту: Філософські методи дослідження універсального дизайну

Мета мікропроєкту: Вивчення і аналіз сучасних філософських методів дослідження універсального дизайну та підготовка наукового круглого столу на тему «Безбар'єрність чи універсальний дизайн».

Етапи реалізації мікропроєкту:

1. Аналіз сучасного стану

- **Проблема дослідження:** Необхідність поглибленого філософського аналізу концепції універсального дизайну в контексті сучасних соціальних викликів та технологічних змін.
- **Мета аналізу:** Виявлення прогалин та невирішених питань у теоретичних засадах універсального дизайну, а також визначення перспективних напрямів дослідження.
- **Завдання:**
 - Огляд існуючих філософських концепцій, пов'язаних з універсальним дизайном (феноменологія, прагматизм, етика).
 - Аналіз сучасних наукових публікацій та досліджень у галузі універсального дизайну.

- Виявлення ключових тенденцій та дискусійних питань у цій галузі.

2. Збір та аналіз інформації щодо

- **Об'єкт дослідження:** Конкретні аспекти універсального дизайну, які будуть досліджуватися (наприклад, універсальний дизайн в освіті, архітектурі, цифрових технологіях).
- **Методи збору інформації:**
 - Літературний огляд.
 - Аналіз кейсів.
 - Експертні опитування.
 - Спостереження.
- **Аналіз інформації:**
 - Системний аналіз.
 - Порівняльний аналіз.
 - Контент-аналіз.

3. Розробка та реалізація програми мікропроекту

- **Формулювання гіпотез:** Висунення припущень щодо зв'язку між філософськими концепціями та практичними аспектами універсального дизайну.
- **Розробка методології дослідження:** Вибір відповідних методів дослідження (якісний, кількісний або змішаний).
- **Створення інструментів збору даних:** Розробка анкет, гайдів для інтерв'ю, протоколів спостереження.
- **Реалізація дослідження:** Проведення емпіричного дослідження згідно з розробленою програмою.

4. Оцінка результатів й ефективності впровадженої програми, визначення перспектив і проблем, що виникли під час реалізації мікропроекту, формулювання висновків

- **Аналіз отриманих даних:** Інтерпретація результатів дослідження з використанням філософських категорій та концепцій.
- **Порівняння результатів з існуючими теоріями:** Перевірка висунутих гіпотез.
- **Формулювання висновків:** Систематизація отриманих результатів та формулювання загальних висновків щодо досліджуваної проблеми.
- **Визначення перспектив подальших досліджень:** Розробка рекомендацій для подальшого розвитку теорії та практики універсального дизайну.

Приклади тем мікропроектів:

- Філософські основи інклюзивної освіти в контексті універсального дизайну.
- Роль феноменології у розумінні досвіду користувачів з особливими потребами.
- Етичні аспекти універсального дизайну в цифровому середовищі.
- Універсальний дизайн як виявлення людської гідності: філософський аналіз.

Важливо: При розробці проекту слід враховувати актуальність теми, наявність ресурсів (часових, фінансових, матеріальних) та інтереси дослідника.

Можливі напрямки подальшої розробки проекту:

- Проведення наукової конференції присвяченій темі універсального дизайну.
- Співпраця з практиками універсального дизайну (архітекторами, дизайнерами, педагогами, психологами).
- Розробка методичних рекомендацій для впровадження принципів універсального дизайну.
- Створення онлайн-платформи для обміну досвідом та знаннями в галузі універсального дизайну.

VI. Опис з проведення круглого столу присвяченого реалізації мікропроєкту (до 2 сторінок включно з рисунками)

Чи може універсальний дизайн змінити світ? На це питання шукали відповіді учасники круглого столу, який відбувся 8 жовтня в аудиторії 319. Його головною темою цього разу стала – філософія інклюзивності. Модерував зустріч Костянтин Покотило. Перед учасниками з доповіддю виступив PhD з дизайну, Ігор Творонович. У своєму виступі він розглянув питання створення інклюзивного простору через призму ідей універсального дизайну. У подальшій дискусії доповідач разом з викладачами кафедри філософії Наталією Лакушою, Тетяною Євдокимовою та Олександром Галушком розглянули філософські основи інклюзивності, її значення для сучасного суспільства та шляхи впровадження інклюзивних практик в різних сферах життя. До дискусії також долучились студенти архітектурного та будівельного факультетів Сюзанна Зубченко, Анастасія Шубіна, Катерина Пиріг, Аліна Очеретяна, Артем Базирін, Олесь Трачук та запрошена художниця з міста Одеса Олександра Корчевнюк, яка приєдналася онлайн. Всі учасники погодились, що тема інклюзивності є надзвичайно актуальною та висловили спільну думку про необхідність подальших наукових заходів у її вивченні

Світлини з реалізації проєкту

Висновки. Реалізація мікропроєкту показала, що він може бути платформою для обміну досвідом та інноваційними практиками між, студентами, молодими науковцями, практикуючими архітекторами та дизайнерами, що сприятиме кращому розумінню та практичному вирішенню проблеми інклюзивності.

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроєкту (обов'язково вказати покликання)

1. Інформація оприлюднена на сайті/сторінці університету/кафедри: <https://www.knuba.edu.ua/8-zhovtnya-vidbuvsya-kruglyj-stil-na-temu-chy-mozhe-universalnyj-dyzajn-zminyty-svit/>
2. <https://www.knuba.edu.ua/kafedra-filosofii-podiyi/>

I. Період реалізації: липень – жовтень 2024 р.

II. Основні структурні елементи мікропроєкту.

Тема мікропроєкту «ФІДБЕК ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ»

Мета мікропроєкту: розгляд теоретичних аспектів поняття «фідбек» у системі освіти; визначення передумов та перспектив застосування фідбеку в освітньому процесі; дослідження особливостей фідбеку як інструменту управління розвитком закладів вищої освіти в умовах сьогодення

Етапи реалізації мікропроєкту:

1. Аналіз сучасного стану та розгляд теоретичних аспектів поняття «фідбек» у системі освіти.

2. Збір та аналіз інформації щодо визначення передумов та перспектив застосування фідбеку в освітньому процесі.

3. Дослідження особливостей фідбеку як інструменту управління розвитком закладів вищої освіти в умовах сьогодення.

3. Розробка та реалізація програми мікропроєкту: визначення та характеристика основних типів та видів зворотного зв'язку; сформовано основні завдання фідбеку, виконання яких забезпечує ефективне управління розвитком закладів вищої освіти; деталізована оцінка загальноприйнятого та найоптимальнішого методу фідбеку The Sandwich Method.

4. Оцінка результатів й ефективності впровадженої програми, визначення перспектив і проблем, що виникли під час реалізації мікропроєкту, формулювання висновків.

VI. Опис з проведення/реалізації мікропроєкту (до 2 сторінок включно з рисунками)

Управління розвитком закладів вищої освіти охоплює принципи, методи, організаційні форми та технології управління освітнім процесом, орієнтовані на підвищення його ефективності. Основні функції управління включають: прийняття обґрунтованих рішень; організацію та контроль їх виконання; мотивацію і стимулювання діяльності; створення сприятливих умов для ефективної роботи закладу та кожного учасника освітнього процесу. Це виявляє суперечність між поточним рівнем менеджменту та вимогами, що висувуються суспільством і державою до керівників ЗВО та їх підрозділів.

Управління розвитком закладами вищої освіти ефективно тоді, коли спрямовується на досягнення інтегративного результату, а не зводиться лише до розрізнених впливів на окремі складові життєдіяльності закладу освіти.

Сьогодні особливо важливо зосереджувати зусилля на напрямках організаційного забезпечення управління комунікаціями в закладах вищої освіти, спрямованих на розвиток сфери вищої освіти в Україні загалом.

Варто зазначити, що одним із найважливіших і найпоширеніших інструментів комунікації є зворотний зв'язок. Ця навичка є обов'язковою не лише для топ-менеджерів або менеджерів, а й для кожного співробітника без винятку.

В управлінні розвитком закладів вищої освіти за допомогою фідбеку досягаються такі тези:

1. *Покращення якості освітнього процесу* (фідбек від здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників допомагає керівництву виявляти проблеми в освітніх програмах, методах викладання та освітньому середовищі, що дозволяє швидко коригувати процеси та забезпечувати якісне навчання).

2. *Задоволеність здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників* результатами своєї діяльності (регулярний запит та врахування думок учасників освітнього процесу підвищує їхню лояльність та залученість. Задоволеність здобувачів та викладачів результатами своєї діяльності сприяє позитивному іміджу закладів вищої освіти, що може підвищити їх привабливість для абітурієнтів).

3. *Оптимізація управлінських рішень* (фідбек є дуже важливим інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. За допомогою зворотного зв'язку можна відстежувати ефективність змін, коригувати стратегії та інвестувати в ті напрями, що мають найбільший вплив).

4. *Удосконалення комунікаційного процесу* (створення культури зворотного зв'язку формує довіру між керівництвом, науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти, що підвищує прозорість та зміцнює партнерські відносини між усіма учасниками освітнього процесу).

5. *Адаптація до змін* (заклади вищої освіти повинні гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища. Регулярний фідбек дозволяє вчасно виявляти нові потреби та адаптуватися до них, що забезпечує конкурентоспроможність і актуальність освітніх програм).

6. *Підтримка розвитку науково-педагогічних працівників* (фідбек дає змогу викладачам отримувати об'єктивні оцінки своєї діяльності, виявляти сильні та слабкі сторони і відповідно вдосконалювати методи викладання, що сприяє підвищенню кваліфікації та ефективності професійної діяльності науково-педагогічних працівників).

7. *Сприяння інноваціям та розвитку* (відкритість до фідбеку стимулює творчий підхід та ідеї для інновацій в освітньому процесі, адміністративних процесах і наукових дослідженнях, що дозволяє закладам вищої освіти бути сучасними і на високому рівні забезпечувати якість освіти).

8. *Планування та стратегічний розвиток* (фідбеки від стейкхолдерів (роботодавців, випускників, партнерів) дають інформацію, за допомогою якої формуються стратегічні плани розвитку закладів вищої освіти, включаючи нові напрями досліджень).

9. *Покращення студентського життя* (студентські ініціативи: зворотний зв'язок про спортивні та культурні заходи, гуртки допомагає виявити потреби та інтереси здобувачів вищої освіти, що дозволяє їм краще адаптуватися та самостверджуватися у студентському середовищі).

Отож фідбеки забезпечують безперервний зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу і менеджменту закладів вищої освіти, що дозволяє миттєво реагувати на зміни, впроваджувати інновації та покращувати якість освіти. В умовах викликів сучасності, таких як глобалізація, цифровізація та зміни на ринку праці, ефективне застосування фідбеків стає ще важливішим для ефективного управління розвитком закладів вищої освіти.

Для ефективного управління розвитком закладів вищої освіти найефективнішим видом фідбеку є конструктивний. Цей вид є оптимальним поєднанням похвали працівників за їхні досягнення та пропозиції щодо вдосконалення освітньої діяльності. Науково-педагогічним працівникам важливо отримувати конструктивні фідбеки з метою підвищення їхнього професійного розвитку зокрема і закладів вищої освіти загалом.

Фідбек для співробітників слід надавати щонайменше раз на пів року, щоб об'єктивно оцінювати прогрес у розвитку їхнього професіоналізму та вплив діяльності на ефективність управління розвитком закладів вищої освіти.

Таким чином, фідбек є ключовим елементом ефективного навчання, оскільки надає інформацію, яка допомагає як викладачам, так і здобувачам скоригувати свою діяльність і наблизитися до бажаних результатів освітнього процесу. Проте фідбек

мотивує та стимулює лише тоді, коли подається і сприймається конструктивно. Це означає, що коментарі викладача мають бути вчасними, містити підтримку й заохочення, орієнтуватися на досягнення, а не особистість здобувача. Здобувачі вищої освіти повинні розуміти очікування, вміти зіставляти свої досягнення зі стандартами та ідентифікувати розриви для подальшого вдосконалення. Лише тоді фідбек буде по-справжньому конструктивним та сприятиме розвитку закладів вищої освіти.

Висновки. Реалізація мікропроєкту показала, що він може бути платформою для обміну досвідом та інноваційними практиками між науково-педагогічними працівниками, що сприятиме підвищенню якості освіти та підготовці молодого покоління до викликів сучасного світу. А фідбек є ключовим елементом ефективного навчання, оскільки надає інформацію, яка допомагає як викладачам, так і здобувачам скоригувати свою діяльність і наблизитися до бажаних результатів освітнього процесу.

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроєкту (обов'язково вказати покликання)

Інформація оприлюднена на сайті / сторінці університету/кафедри/організації

* сайт університету: <https://www.pdau.edu.ua/news/uchast-naukovyc-pdau-u-mizhnarodniy-litniy-shkoli-innovaciyni-pidhody-do-vykladannya-ta>

*сторінка кафедри: <https://www.pdau.edu.ua/content/sogodennya-kafedry-2023-2024-n-r>

Інформація оприлюднена на сторінці соціальних мереж

*сторінка університету у Facebook:

<https://www.facebook.com/PDAU1920/posts/pfbid0LcsNHZBYTLN9gfKqmEWbB33uoGZR89fsyKNih7h8yZkPjtS8dgoqcueUaLRggawyl>

*власні інформаційні ресурси: <https://www.facebook.com/share/p/1136yaRvue4/>

За результатами підвищення кваліфікації підготовлено/опубліковано тези/статті:

1. Потапук І.П., Яснолоб І.О. Фідбек як інструмент управління розвитком закладів вищої освіти в умовах сьогодення. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 3. С. 220-224. URL: <http://ujae.org.ua/fidbek-yak-instrument-upravlinnya-rozvytkom-zakladiv-vyshhoi-osvity-v-umovah-sogodennya/>

2. Потапук І.П., Яснолоб І.О. Фідбек як інструмент комунікації. *Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 27 вересня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 48-49.

Сімахова Анастасія, Яцишин Анна

I. Період реалізації: липень – жовтень 2024 р.

II. Основні структурні елементи мікропроєкту.

Тема мікропроєкту: Добірка інструментів відкритої науки за напрямками використання.

Мета мікропроєкту: Створення структурованої добірки інструментів відкритої науки за напрямками використання та ілюстративних матеріалів.

Етапи реалізації мікропроєкту:

1. Аналіз наукових публікацій та відкритих джерел для визначення інструментів відкритої науки та напрямів використання.

2. Дослідження та аналіз інструментів відкритої науки.
3. Підготовка ілюстративних матеріалів.
4. Поширення та апробація добірки.

VI. Опис з проведення/реалізації мікропроєкту (до 2 сторінок включно з рисунками)

На першому етапі було виконано аналіз наукових публікацій та відкритих джерел для визначення інструментів відкритої науки та напрямів використання.

Інструменти відкритої науки (Open Science) відіграють важливу роль у сучасних наукових дослідженнях, роблячи наукові результати доступними для широкого загалу та сприяючи співпраці між вченими.

Наведемо деякі інструменти відкритої науки:

- EOSC.
- Zenodo (<https://zenodo.org/>).
- OpenAIRE (<https://www.openaire.eu/>).
- Figshare (<https://figshare.com/>).
- GitHub (<https://github.com/>).
- Open Science Framework (OSF) (<https://osf.io/>).

Варто відмітити відкриті бази даних, які можуть використовуватися вченими за різними напрямками:

- World Bank Open Data - відкрита база даних Світового банку містить статистичну інформацію про економічні показники, розвиток країн, соціальні показники і багато інших індикаторів для вчених, які працюють в суспільних науках (<https://data.worldbank.org/>).

- Kaggle Datasets - платформа для науковців та інженерів, що працюють з даними, яка містить відкриті набори даних з різних галузей, включаючи медицину, фінанси, соціальні науки та інші (<https://www.kaggle.com/datasets>).

- NASA Open Data – база даних NASA щодо астрономічних спостережень, кліматичних моделей та інформації про дослідження космосу (<https://data.nasa.gov/>).

- Google Dataset Search - спеціалізована пошукова система, яка дозволяє знаходити дані з різних джерел, таких як урядові бази даних, наукові установи та дослідницькі проєкти (<https://datasetsearch.research.google.com/>).

- DataCite - сервіс для реєстрації та цитування даних за допомогою DOI, що забезпечує сталість посилань на дані у публікаціях та дослідженнях (<https://datacite.org/>).

- Dryad - репозиторій відкритих наукових даних, спеціалізований на біології та екології (<https://datadryad.org/stash>).

- arXiv – архів відкритого доступу є сервісом для оприлюднення наукових матеріалів з фізики, математики, біології, економіки, комп'ютерних наук, статистики та електротехніки, проте, переважають ресурси з фізико-математичних наук. Матеріали для розміщення не обов'язково мають бути вже опублікованими, можуть бути лише поданим до друку (про це вказується в описі). У сервісі arXiv є автоматизований пошук: за назвою, автором, ключовими словами. Розміщені матеріали в arXiv можна пов'язати з ідентифікатором ORCID (<https://arxiv.org/>).

- HPAT - національний репозитарій академічних текстів, є загальнодержавною розподіленою електронною базою даних, в якій накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти. Основною метою HPAT є сприяння розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності (<https://nrat.ukrintei.ua/>).

Інструменти відкритої науки сприяють більшій прозорості, доступності й співпраці в науці, дозволяючи вченим ділитися результатами своїх досліджень та забезпечувати їх повторне використання.

На другому етапі проводилося дослідження та аналіз інструментів відкритої науки.

В результаті проведеного дослідження було укладено структуровану добірку інструментів відкритої науки за напрямками використання.

На **третьому етапі** відбувалася розробка та створення ілюстративних матеріалів (плакати розміщено у додатках до звіту)

Наступний **четвертий етап** – це поширення та апробація добірки. На цьому етапі нами заплановано:

- о поширювати ілюстративні матеріали через соціальні мережі та сайти;
- о поширювати ілюстративні матеріали під час проведення навчальних вебінарів та семінарів для вчених, зокрема для молодих вчених, аспірантів та студентів.

Працюючи над даним мікропроектom було визначено низку впливів, що виникли в результаті його виконання та впровадження результатів, до них відноситься:

Науковий вплив: підвищення ефективності наукових досліджень завдяки використанню інструментів відкритої науки для збору, аналізу та візуалізації даних; стандартизація підходів до управління науковими даними; зростання кількості публікацій з відкритим доступом, що сприятиме поширенню знань та обміну науковою інформацією на міжнародному рівні.

Соціальний вплив: підвищення рівня цифрової компетентності та компетентності з відкритої науки у вчених, аспірантів, студентів; сприяння інтеграції у міжнародну наукову спільноту через спільне використання інструментів відкритої науки; підвищення прозорості наукових досліджень.

Вважаємо, що основними *шляхами поширення та впровадження результатів* проекту є:

- навчальні семінари, вебінари, презентації, «школи молодого вченого» для ознайомлення вчених, аспірантів, студентів з можливостями та особливостями інструментів відкритої науки;
- наукові публікації (статей, тез, ілюстративного матеріалу) щодо використання інструментів відкритої науки;
- участь у наукових масових заходах (форумах, конференціях та ін.) для презентації добірки та обговорення шляхів використання інструментів відкритої науки для освітніх та наукових цілей.

Висновки. В результаті реалізації мікропроекту було досліджено та інструменти відкритої науки та створено:

- 1) структуровану добірку інструментів відкритої науки;
- 2) ілюстративні матеріали.

Добірка охоплюватиме інструменти відкритої науки за напрямками використання: для зберігання та безкоштовного доступу до наукових публікацій та дослідницьких даних; для обміну досвідом, результатами досліджень; для комунікації та спільної роботи над дослідженнями; для оцінювання якості та впливу наукових публікацій; для навчання дослідників та здобувачів освіти щодо використання інструментів відкритої науки та ін.

Вважаємо, що реалізація даного мікропроекту має значний науковий та соціальний вплив, а також сприятиме інтеграції української наукової спільноти у глобальні процеси відкритої науки.

Мікропроект виконується в межах реалізації ВГО “Інноваційний університет” міжнародного проекту Open4UA (Відкрита наука для української системи вищої освіти).

V. Оприлюднення інформації про реалізацію мікропроекту (обов'язково вказати покликання)

За результатами підвищення кваліфікації підготовлено/опубліковано тези/статті:
Статті:

1. Коваленко В.В., Яцишин А.В. (2024) Вплив відкритої науки на оцінювання професійної діяльності наукових і науково-педагогічних працівників. «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)», 8 (42). С. 308-328.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Акімов Михайло Олександрович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ.

Акімова Тетяна Юріївна – доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки ЧНУ імені Петра Могили, член правління ВГО «Інноваційний університет».

Бурназова Віра Володимирівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри сценічного мистецтва і культури Київського національного університету технологій та дизайну.

Гуренко Ольга Іванівна – перший проректор, доктор педагогічних наук, професор, Бердянський державний педагогічний університет; Лопатіна Ганна Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної психології та логопедії, Бердянський державний педагогічний університет.

Дуброва Наталя Петрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту і права, Дніпровський державний аграрно-економічний університет.

Захарченко Юлія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри маркетингу, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

Касян Сергій Якович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

Ковальчук Олена Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, Національний університет харчових технологій, Університет Екс Марсель, президент асоціації «Українська наукова діаспора у Франції», ВГО «Інноваційний університет».

Ляшенко Олександра Миколаївна – докторка економічних наук, професорка кафедри менеджменту ЛНУ імені Тараса Шевченка, засновниця проєкту Безпекове Мислення.

Махновський Сергій Сергійович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітніх наук, цифрового навчання та академічного підприємництва Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, виконавчий директор Каразінського благодійного фонду, член ВГО «Інноваційний університет».

Нестеренко Марина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри початкової освіти, доцент кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет.

Осова Ольга Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземної філології, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Пілова Катерина Петрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

Покотило Костянтин Михайлович – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, заступник декана архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури.

Попова Анастасія Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти, Бердянський державний педагогічний університет.

Потапюк Ірина Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної, Полтавський державний аграрний університет.

Похиленко Ірина Сергіївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права Київського національного університету будівництва і архітектури.

Сімахова Анастасія Олексіївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Національного авіаційного університету.

Стефінін Володимир Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, член правління ВГО «Інноваційний університет».

Цибуляк Наталя Юріївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри прикладної психології та логопедії, Бердянський державний педагогічний університет.

Шинкаренко Наталія Валентинівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

Яснолоб Ілона Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва і права, начальник науково-дослідного сектору, Полтавський державний аграрний університет.

Яцишин Анна Володимирівна – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем і штучного інтелекту в освіті Інституту цифровізації освіти НАПН України; ДНПБ України імені В.О.Сухомлинського.

Яцишин Теодозія Михайлівна – доктор технічних наук, професор кафедри “Технології захисту навколишнього середовища” Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу; старший науковий співробітник Центру інформаційно-аналітичного та технічного забезпечення моніторингу об’єктів атомної енергетики НАН України, ВГО «Інноваційний університет».

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ *монографія*

Редактори:

Анна Яцишин,
Олена Ковальчук.

Авторський колектив:

Акімов Михайло, Акімова Тетяна, Бурназова Віра, Гуренко Ольга, Лопатіна Ганна,
Дуброва Наталя, Захарченко Юлія, Касян Сергій, Ковальчук Олена,
Ляшенко Олександра, Махновський Сергій, Нестеренко Марина, Осова Ольга,
Пілова Катерина, Покотило Костянтин, Попова Анастасія, Потапюк Ірина,
Похиленко Ірина, Сімахова Анастасія, Стефінін Володимир, Цибуляк Наталя,
Шинкаренко Наталія, Яснолоб Ілона, Яцишин Анна, Яцишин Теодозія.

Верстка: Анна Яцишин.

Place of publication: Plovdiv (Bulgaria).

ISBN Code: 978-619-92760 (Publisher's Identifier)

 e-mail: publisher@aspect-pro.eu

Monograph design and layout
copyright © 2025 by «ASPECT-PRO»
LTD.

All Rights Reserved.

Open Access Content: All materials published in this monograph are licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Disclaimer: The Publisher cannot be held responsible for errors or any consequences arising from the use of information in this Book; the views and opinions expressed herein are of the authors and do not necessarily reflect those of the publisher.